

WATERSCHAP
vechtstromen

Ontwerp Programmabegroting 2016-2019

versie: DB 27 oktober 2015

Inhoudsopgave

1. Samenvatting en conclusies	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Begroting in één oogopslag	2
1.3 Actuele ontwikkelingen in de omgeving	3
1.4 Doelen en maatregelen in de programma's	4
1.5 Financiële kaders en toetsing	5
1.6 Belastingtarieven en lastendruk 2016	9
1.7 Kerngegevens Vechtstromen	10
2. Programma's	11
2.1 Programma 1: Watersysteem	12
2.2 Programma 2: Waterketen	19
2.3 Programma 3: Besturen en organiseren	26
3. Paragrafen bedrijfsvoering	34
3.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar	34
3.2 Uitgangspunten en normen	34
3.3 Incidentele en structurele baten en lasten	36
3.4 Kostentoe rekening	41
3.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	43
3.6 Belastinggrondslagen	45
3.7 Waterschapsbelastingen	46
3.8 Weerstandsvermogen	52
3.9 Financiering.....	54
3.10 Verbonden partijen	55
3.11 Bedrijfsvoering.....	58
3.12 EMU-saldo	60
4. Exploitatiebegroting 2016	61
4.1 Begroting naar kostendragers	62
4.2 Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten	63

1. Samenvatting en conclusies

1.1 Inleiding

De programmabegroting 2016-2019 is opgesteld op basis van de kaders uit het bestuursprogramma “Door water verbonden” en voldoet aan de jaarschijf 2016 uit de meerjarenverkenning 2016-2019 (die op 1 juli 2015 door het algemeen bestuur is vastgesteld). In deze programmabegroting wordt vastgelegd welke beoogde effecten, doelen en resultaten Vechtstromen nastreeft en welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Op basis hiervan worden de tarieven voor de waterschapsbelastingen in het aanstaande begrotingsjaar (2016) vastgesteld, met een doorkijk naar de tarieven en de lastendruk in de komende jaren.

Hoofdstuk 1 geeft een samenvatting van de actuele ontwikkelingen en de gestelde programmadoelen en maatregelen voor de periode 2016 -2019. Daarnaast wordt de begroting getoetst aan de financiële bestuurlijke kaders en wordt inzicht gegeven in de tarieven voor 2016 en de lastendruk 2016-2019. In hoofdstuk 1 wordt tevens ingegaan op de oplopende besparingsopgaven vanuit de fusie en het bestuursakkoord en het voorstel tot aanwending van de rentemeevaller. De rentemeevaller van M€ 4 is het gevolg van het herstructureren van de leningenportefeuille. Het dagelijks bestuur stelt in deze programma-begroting voor om daarvan: (i) M€ 2 aan te wenden voor extra investeringen en (ii) M€ 2 aan te wenden voor het terugdringen van de schuldpositie. Indien dit voorstel wordt overgenomen door het algemeen bestuur dan zal de aanwending hiervan integraal worden afgewogen in de volgende Meerjarenverkenning 2017-2020.

Hoofdstuk 2 gaat per programma nader in op de programmadoelen en maatregelen. Tevens worden per programma de investeringen en exploitatielasten voor 2016-2019 weergegeven. In deze programma-begroting zijn de doelen en inspanningen in lijn gebracht met het Waterbeheerplan 2016-2021 (op 7 oktober 2015 vastgesteld door het algemeen bestuur). Voor wat betreft de bijbehorende indicatoren is in Rijn Oost verband gezocht naar zo veel mogelijk uniformiteit. Voor een aantal indicatoren en normen geldt dat nog nadere uitwerking in het spoor van de meerjarenverkenning 2017-2020 nodig is. Voor die indicatoren is in deze programmabegroting vooralsnog alleen voor 2016 een norm bepaald.

Hoofdstuk 3 gaat conform het Waterschapsbesluit over de afzonderlijke paragrafen bedrijfsvoering. Daarin worden besproken: de uitgangspunten, budgetmutaties (besparingen), reserves en de berekening van de waterschapsbelastingen. In dit hoofdstuk treft u ook aan de financieringsparagraaf (waaronder een toelichting op de herstructurering van de leningenportefeuille), de verbonden partijen en de stand van het EMU-saldo.

Hoofdstuk 4 gaat over de exploitatiebegroting 2016. Conform het Waterschapsbesluit is de begroting 2016 gepresenteerd naar de kostendragers watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Tevens wordt hier inzicht gegeven in de kosten en opbrengsten van het waterschap.

1.2 Begroting in één oogopslag

In de onderstaande tabel is de Begroting in één oogopslag weergegeven. De belangrijkste inhoudelijke en financiële doelen voor 2016 zijn hierin vermeld.

Tabel 1: Dashboard kernindicatoren begroting 2016

Programma Watersysteem: Keringen op orde 2016	Programma Watersysteem: Realisatie ZON 2016	Programma Watersysteem: Realisatie Natuurvriendelijke Oevers 2016	Programma Watersysteem: Investerings 2016
100% Waterbeheerplan: 100% in 2021	500 ha. Waterbeheerplan: 14.115 ha. in 2021	213 km. Waterbeheerplan: p.m. in 2021	M€ 23,1 M€ 104,2 cumulatief 2015-2019

Paragraaf 2.1.2

Paragraaf 2.1.2

Paragraaf 2.1.2

Tabel 14

Programma Waterketen: Fosfaatverwijdering 2016	Programma Waterketen: Stikstofverwijdering 2016	Programma Waterketen: Besparingen BAW 2016	Programma Waterketen: Investerings 2016
81% Waterbeheerplan: 78% in 2021	85 % Waterbeheerplan: 81% in 2021	79 % Waterbeheerplan: 100% in 2021	M€ 17,8 M€ 76,0 cumulatief in 2015-2019

Paragraaf 2.2.2

Paragraaf 2.2.2

Paragraaf 2.2.2

Tabel 20

Programma Besturen en Organiseren:	Programma Besturen en Organiseren: Investerings 2016
Programmadoelen en maatregelen zijn op basis van acht ontwikkelsporen gedefinieerd. Indicatoren en normen volgen in de MJV 2017-2020	M€ 2,8 M€ 12,1 cumulatief in 2015-2019

Paragraaf 2.3.2

Paragraaf 2.3.2

Paragraaf 2.3.2

Tabel 23

Ontwikkeling Lastendruk 2016	Besparingen Fusie & Bestuursakkoord 2016	Ontwikkeling Reserves 2016	Ratio weerstandsvermogen 2016
2016: Conform kader MJV 2016-2019	M€ 14,5 cumulatief M€ 16,0 t/m 2018	M€ 44,1	1,7 (beleidsnorm = 1,0-1,4)

Tabel 9

Tabel 3

Tabel 6

Tabel 49

Normen Financiering 2016	Bijdrage verbonden partijen 2016	EMU-Saldo 2016	Omvang netto schulden 2016
100%	M€ 10,5	M€18,4 Referentiewaarde: M€18,2	M€ 441

Paragraaf 3.9

Paragraaf 3.10

Tabel 7 en 51

Tabel 7

1.3 Actuele ontwikkelingen in de omgeving

In de MJV 2016-2019 is een uitvoerige omgevingsanalyse opgenomen. Hieronder wordt een update gegeven van de belangrijkste ontwikkelingen.

Politiek-bestuurlijke ontwikkelingen

- Per 1 juli 2015 is het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Dit betekent dat vanaf dat moment zes jaar beschikbaar is om de noodzakelijke PAS-maatregelen uit te voeren. Voor “Samen werkt Beter” betekent dit, dat er zekerheid moet zijn dat de integrale projecten in 2021 zijn gerealiseerd. Om die zekerheid te kunnen bieden, houdt de provincie het onteigeningsinstrumentarium achter de hand. Dit staat op gespannen voet met het bestuursprogramma van Vechtstromen, waarin gesteld wordt dat onteigening alleen in uiterste gevallen aan de orde kan zijn (veiligheid of afronding van een belangrijk waterproject).

Economische ontwikkelingen

- De minder goede economische situatie van de afgelopen jaren heeft een positief neveneffect. Door de lage rente heeft een gunstige herstructurering van de leningenportefeuille kunnen plaatsvinden en dat betekent voor het waterschap een financiële meevaller.
- De start van het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3) was voorzien in de zomer van 2015, maar zal naar het zich nu laat aanzien niet eerder dan medio 2016 van start gaan. Voor het waterschap betekent dit een vertraging in de mogelijkheden om delen van de wateropgave te realiseren met cofinanciering van andere overheden.
- Een belangrijke stakeholdergroep van het waterschap, de melkveehouderij, zit momenteel in zeer zwaar weer. Door meerdere oorzaken kampt de sector al langere tijd met een lage melkprijs. Dit, in combinatie met de investeringen die de afgelopen jaren zijn gedaan, alsmede een nieuwe vorm van quotering (fosfaatrechten), brengt de continuïteit van een deel van de melkveebedrijven in gevaar. Deze omstandigheden kunnen van invloed zijn op het draagvlak voor overheids-/waterschapsmaatregelen zoals DAW en KRW en adaptatiemaatregelen. Goede communicatie met landbouw, met oog voor de problemen in de sector, is van belang.
- Investeringen door gemeenten in de bebouwde ruimte zijn als gevolg van de economische situatie de laatste jaren (sterk) afgenomen. Waar het voorzieningen aangaande de waterketen betreft, valt op dat er nog wel mogelijkheden zijn bij de gemeenten. De specifieke labelling van de rioolgelden in een rioleringsfonds zal hier mee te maken hebben. Voor het waterschap betekent dit dat er zich mogelijkheden kunnen voordoen in het stedelijk gebied om samen met gemeenten projecten te ontwikkelen ter verhoging en verbetering in de waterketen en –systeem en van de leefkwaliteit.

Sociaal culturele ontwikkelingen

- Het Rijk heeft initiatief genomen tot het opstellen van een “Agenda Stad” om steden concurrerender te maken. Steden zijn echter zelf verantwoordelijk voor het invullen van deze Agenda. Daartoe zijn een elftal thema’s benoemd waarop publiek private samenwerking tot realisatie van stedelijke ambities moet leiden. Klimaatadaptatie is een van deze thema’s. Voor het waterschap betekent dit een aangrijpingspunt om realisatie van wateropgaven en zichtbaarheid van het werken aan wateropgaven in stedelijk gebied vorm te geven, dus voor het uitwerken van het KAS gedachtegoed.
- In het landelijk gebied komt Building With Nature steeds beter op de kaart te staan. Het concept biedt nieuwe invalshoeken om de uitvoering van de KRW-opgaven een extra impuls te geven. Daarnaast wordt via het programma Lumbricus de relatie met de bodemvruchtbaarheid gelegd, waarmee er ook een aanhaakpunt is richting de landbouw.

Kwaliteit, duurzaamheid en innovatie

- De adviescommissie Water (AcW), die de minister van I&M gevraagd en ongevraagd advies geeft, heeft op 15 juni 2015 een advies uitgebracht over de waterkwaliteit. In haar advies geeft de commissie aan zorgen te hebben over het tijdig behalen van de waterkwaliteitsdoelen, met name waar het nutriëntengehaltes betreft. In de zogenoemde “Verklaring van Amersfoort” geven gemeenten,

waterschappen, provincies, Rijkswaterstaat, de ministeries, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties aan allemaal hun bijdrage te zullen leveren opdat in samenwerking de waterkwaliteit en de zoetwatervoorziening een positieve sprong gaan maken. Voor het waterschap betekent dit een onverkorte inzet om in gezamenlijkheid met partners te werken aan de waterkwaliteit. Samenwerking met landbouw en agrarische gebieds/natuurverenigingen (DAW; Blauwe Diensten)) springt er hierbij uit.

- Voor zover de aandacht voor klimaatverandering al mocht verminderen, heeft deze een nieuwe impuls gekregen door een zaak aangespannen door Urgenda tegen de Staat. De rechtbank oordeelt dat de Staat de rechtsplicht heeft haar burgers te beschermen en sommeert haar daarom om de emissie maatregelen te nemen die nodig zijn. Voor het waterschap betekent dit dat energieneutraliteit meer aandacht verdient. Het Rijk heeft vertrouwen in de realisatie van de doelmatigheidsopgaven voor de waterketen en verbreedt de aandacht in de ketensamenwerking naar duurzaamheid en exporteerbaarheid van innovatieve ontwikkelingen. Cross-sectorale samenwerking ziet zij als opgave. Voor Vechtstromen betekent dit intensivering van de contacten met private partijen die belang hebben bij producten en diensten van de communale zuiveringsinstallaties.

1.4 Doelen en maatregelen in de programma's

In hoofdstuk 3 worden de ontwikkelingen per programma weergegeven. Hieronder volgen de belangrijkste ontwikkelingen, met name in het licht van de afgesproken prestaties in het waterbeheerplan (WBP) 2010-2015 en het nieuwe waterbeheerplan 2016-2021.

Programma 1: Watersysteem

- We voorkomen overstromingen en wateroverlast door instandhouding en verbetering van onze regionale en overige keringen en kunstwerken conform het vereiste beschermingsniveau. Voor overige keringen geldt dat de normen hiervoor nog moeten worden opgesteld.
- In normale omstandigheden werken we aan een doeltreffend en doelmatig waterbeheer om de functies optimaal te kunnen bedienen. De belangrijkste inspanning hiervoor is onze reguliere beheertaak. Daarnaast zijn er een aantal nieuwe beleidsontwikkelingen als Building with Nature en Deltaplan Agrarisch Waterbeheer die daarbij kunnen helpen.
- In droge omstandigheden willen we watertekort zo veel mogelijk voorkomen. Maatregelen uit het Zoetwaterprogramma Oost Nederland leveren hier een belangrijke bijdrage aan.
- In natte omstandigheden willen we wateroverlast zo veel mogelijk voorkomen. In het kader van Klimaat Actieve Stad worden enkele pilots opgestart om de juiste maatregelen te bepalen.
- We zorgen voor een goede chemische en ecologische kwaliteit van het water. Vanuit de Kader Richtlijn Water zijn diverse maatregelen geprogrammeerd in onze waterlichamen om de kwaliteit te verbeteren.
- Voor een aantal ander type wateren, zoals stedelijk water, zwemwater en waardevolle wateren wordt nog bepaald wat de juiste kwaliteit zou moeten zijn en welke maatregelen daarvoor eventueel moeten worden uitgevoerd.

Programma 2: Waterketen

- We realiseren een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen. Belangrijk onderdeel daarbij is het up to date houden en verder uitwerken van de modulaire waterakkoorden.
- We breiden de samenwerking in het Shared Service Center onder de naam Waterkracht de komende jaren stapsgewijs verder uit. We zetten verder in op een goed samenspel tussen publieke sector, kennispartijen en de markt in innovatieve trajecten. Vanuit onze eigen vraagstukken faciliteren we innovaties in de waterketen.
- We gaan voor een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater met veilige installaties voor een bijdrage aan een goede volksgezondheid en een schoon watersysteem. Waar innovatieve werkwijzen ons kunnen helpen om de bedrijfsvoering te optimaliseren gaan we deze overwegen.

- We blijven de toestand van onze assets volgen om urgentie en aard van investeringen te bepalen en maatregelen daarop te baseren. We zetten extra in op het uitvoeren van veiligheidsbeleid voor onze assets en medewerkers. Biogasveiligheid wordt in de beheerfase een belangrijk aandachtspunt.
- We leveren een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners energie en grondstoffen uit afvalwater voor (her-)gebruik beschikbaar te maken. We werken daartoe een strategie slibverwerking uit. Mogelijke nieuwe innovatieve ontwikkelingen bieden daarbij perspectief. Daarbij kijken we ook buiten het waterschapsdomein, zoals naar mestverwerking.
- We brengen de belangrijkste posten die van invloed zijn op onze energiebalans (quotient verbruik/opwekking) goed in kaart, om vervolgens gericht aanvullende energiebesparingsmaatregelen te kiezen en aan de duurzaamheid van onze organisatie te werken.

Programma 3: Besturen en Organiseren

- We werken aan onze houding en competenties op het gebied van samenwerking met partners/stakeholders (partnerschap) door onder andere inspiratie- en kennisbijeenkomsten, reflectie langs een aantal praktijkcases en het professionaliseren van stakeholdermanagement.
- We versterken ons innovatief vermogen en onze focus op duurzaamheid door visie/strategie op deze thema's te vertalen naar de uitvoering van concrete maatregelen.
- We verbeteren transparantie en klantgerichtheid door onder andere participatiebeleid en een strategie voor externe dienstverlening uit te werken en bewustwording van integriteitsaspecten te vergroten.
- We gaan ons slimmer organiseren (bedrijfsmatig én flexibel) door onder andere invoering van processturing, verkenning van asset management en uitwerking van een huisvestingsstrategie.
- We tonen goed werkgeverschap vanuit een nieuwe HR-strategie. Daarbij werken we aan een interessant opleidingsaanbod, mobiliteit (intern/extern) en verjonging (stages, trainees, leer-/werkplekken).
- We werken aan verbindend leiderschap van directie, eenheidsmanagers en teamleiders vanuit een leiderschapsontwikkelingstraject, met als doel onze medewerkers en organisatie te laten excelleren.
- We ontdekken gezamenlijk een cultuur die past bij de ambities van Vechtstromen door onze kernwaarden te vertalen naar de ontwikkeling van de organisatie en naar het dagelijks werk van alle medewerkers.

1.5 Financiële kaders en toetsing

Het financiële kader voor de programmabegroting 2016-2019 komt voort uit het bestuursprogramma "Door water verbonden", dat op 2 januari 2014 door het algemeen bestuur is vastgesteld.

In de volgende tabel zijn de bedragen per belastingcategorie als kader voor 2016-2018 opgenomen. Het algemeen bestuur heeft op 1 juli 2015 bij het vaststellen van de MJV 2016-2019 besloten om de uitkomsten van de jaarschijf 2016 van de MJV 2016-2019 als uitgangspunt te nemen voor de begroting 2016. Dit betekent dat de lagere uitkomst 2016 voor de lastendruk van huishoudens en bedrijven uit de MJV 2016-2019 als kader geldt voor de begroting 2016, terwijl voor de jaren 2017-2019 het bestuursakkoord kaderstellend is.

Tabel 2: Kader lastendrukontwikkeling 2016-2019

Lastendrukontwikkeling	Kader 2016 MJV 2016-2019	Bestuurs- akkoord 2016		Bestuurs- akkoord 2017		Bestuurs- akkoord 2018		Referentie 2019 *)	
		€	%	€	%	€	%	€	%
Eenpersoonshuishoudens	105,60	107,50	3,2%	111	3,2%	114,50	3,2%	118	3,2%
Meerpersoonshuishoudens	298,50	300	2,3%	307	2,3%	314	2,3%	321	2,3%
Bedrijven met 50 ve	3.460	3.468	2,0%	3.537	2,0%	3.608	2,0%	3.680	2,0%
Agrarisch bedrijf	2.430	2.441	3,2%	2.517	3,2%	2.598	3,2%	2.681	3,2%

*) Voor 2019 geldt geen bestuurlijk kader maar zijn als referentie de bestuurlijk vastgestelde stijgingspercentages 2015-2018 uit het bestuursakkoord gebruikt.

Besparingen Vechtstromen

- De doelmatigheidsopgave fusie bedraagt M€ 11. In de begrotingen 2014 en 2015 is hiervan in totaal M€ 9,3 aan besparingen opgenomen. In deze begroting 2016 is nog een aanvullende taakstelling opgenomen van M€ 0,7 (aangevuld met M€ 0,7 voor het afgesproken ingroeipad). In 2017 geldt een aanvullende taakstelling van M€ 1,5 en in 2018 van M€ 1,7.
- Daarnaast geldt een besparingsopgave bestuursakkoord van uiteindelijk M€ 5 in 2017. In de begroting 2015 is hiervan in totaal M€ 2 opgenomen. In deze begroting 2016 is nog een aanvullende taakstelling opgenomen van M€ 1,7 terwijl in 2017 en 2018 een aanvullende taakstelling geldt van M€ 3,0.

Tabel 3: Besparingen Vechtstromen 2016-2018

(bedragen in M€)	B 2016	2017	2018
• Besparingen innovatief samenwerken/shared services	0,1	0,2	0,2
• Besparingen overige kosten/beleidskeuzes	0,3	0,8	1,0
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,4	0,6	0,6
Subtotaal besparingen fusie	0,7	1,5	1,7
• Besparingen overige exploitatiekosten	1,1	1,8	1,8
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,6	1,2	1,2
Subtotaal besparingen bestuursakkoord	1,7	3,0	3,0
Totaal besparingen 2016-2018	2,4	4,5	4,7
Besparingen fusie (in B 2014 en B 2015)	9,3	9,3	9,3
Ingroeipad (transitiekosten)	0,7	0,0	0,0
Besparing bestuursakkoord (in B 2015)	2,0	2,0	2,0
Totaal-generaal besparingen 2014-2018	14,5	15,8	16,0

In het bestuursakkoord is afgesproken dat er ruimte voor verhoging van de investeringen ontstaat als er meevallers komen, meer cofinanciering wordt binnengehaald en de betaling van dividend door de Nederlandse Waterschapsbank wordt hersteld.

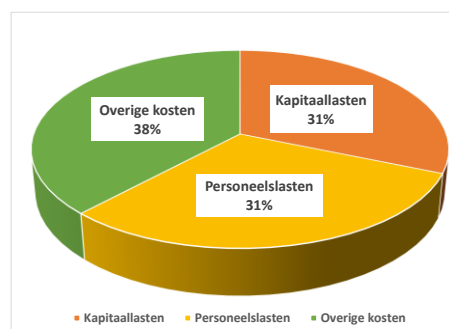
Door te sturen op een meerjarige lastendrukontwikkeling voor huishoudens en bedrijven en door het inzetten van de bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie, wordt de stijging van tarieven over vier jaren geëgaliseerd. Op deze manier worden grote fluctuaties van jaar tot jaar in de ontwikkeling van de belastingtarieven voorkomen.

Bruto-exploitatielasten

De bruto-exploitatielasten (excl. toevoegingen reserves) worden in 2016 geraamd op M€ 123,3 en komen M€ 2,6 lager uit dan in de begroting 2015 (M€ 125,9).

Tabel 4: Bruto-lasten

(bedragen in M€)	JR 2014	B 2015	B 2016
Kapitaallasten	39,8	40,6	38,6
Personeelslasten	35,9	38,3	37,8
Overige kosten	46,6	47,0	46,9
Totaal lasten	122,3	125,9	123,3
Toevoegingen aan reserves	5,2	0,5	3,9
Totaal bruto-lasten	127,5	126,4	127,2

In paragraaf 4.2.1 worden de mutaties ten opzichte van de begroting 2015 per kostensoort toegelicht. Op hoofdlijnen zijn deze als volgt te verklaren:

- M€ 2,0 lagere kapitaallasten: lagere rentelasten (-M€ 4) in verband met de herstructurering van de leningenportefeuille en hogere afschrijvingslasten (+M€ 2).

- M€ 0,5 lagere personeelslasten: structurele vrijval van niet gebruikte cao-verhoging in 2015.
- M€ 0,1 lagere overige kosten: besparingen business case fusie en het bestuursakkoord, lagere inflatieparameters en een hogere bijdrage aan derden.

Verder is er sprake van M€ 3,4 hogere toevoegingen reserves door: (i) een jaarlijkse toevoeging van M€ 2 aan de reserve brede heroverweging (voorstel aanwending rentemeevaller ter vermindering schuld) en een incidentele toevoeging van M€ 1,4 aan de reserve overlopende verplichtingen inzake het gewijzigde cao-beleid 2015-2016 opleidingen.

Investerings

De raming van de totale netto investeringen 2015-2019 komt in deze programmabegroting 2016-2019 uit op M€ 192,3. Dat is conform het bestuurlijk kader uit de MJV 2016-2019. Als onderdeel van de aanwending van de rentemeevaller van jaarlijks M€ 4 wordt voorgesteld om hiervan de helft (M€ 2) in te zetten voor extra investeringen, conform de afspraak uit het bestuursakkoord. Om de schuldpositie niet verder te laten oplopen, wordt deze extra investeringsruimte gevonden door een beleidswijziging op het activabeleid, te weten dat de bouwrente (van jaarlijks M€ 2) niet meer wordt toegerekend als investeringskosten, maar rechtstreeks als exploitatielasten. Hierdoor ontstaat binnen het investeringskader van de PB 2016-2019 jaarlijks M€ 2 ruimte voor additionele investeringen (M€ 1,35 watersysteembeheer en M€ 0,65 zuiveringsbeheer). Deze investeringsruimte wordt vanaf de MJV 2017-2020 ingevuld op basis van beleidskeuzes binnen de programma's. De huidige investeringsraming kent vanaf het bestuurlijk voortgangsrapport 2015, tot en met de PB 2016-2019 de volgende opbouw.

Tabel 5: Investerings 2015-2019

(bedragen in M€)	BVR 2015	B 2016	2017	2018	2019	Totaal 2015-2019
Bruto investeringen (inclusief bouwrente)	54,8	50,2	43,2	28,0	27,3	203,6
Bruto HWBP-bijdrage (inclusief bouwrente)	7,9	8,1	8,4	8,0	8,0	40,3
-/- subsidies	-5,1	-7,6	-4,4	-1,8	-1,8	-20,7
Netto investeringen (excl. afbreukrisico's)	57,5	50,7	47,2	34,1	33,5	223,1
-/- afbreukrisico's	-8,0	-7,0	-6,7	-4,6	-4,5	-30,8
Netto investeringen (incl. afbreukrisico's)	49,5	43,7	40,5	29,5	29,0	192,3
Vervallen bouwrente	-2,4	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-10,4
Extra inv.ruimte (invulling MJV 2017-2020)	+2,4	+2,0	+2,0	+2,0	+2,0	+10,4
Netto investeringen	49,5	43,7	40,5	29,5	29,0	192,3
Bestuurlijk kader (MJV 2016-2019)	55,3	41,6	37,7	26,1	31,6	192,3

Reserves

De reserves van waterschap Vechtstromen ontwikkelen zich als volgt:

Tabel 6: Ontwikkeling reserves

(bedragen in M€)	Prognose 01-01-2016	Mutatie	Prognose 31-12-2016	Toelichting
Algemene reserves	9,4	0,0	9,4	zie § 3.8.
Bestemmingsreserves tariefsegalisatie	17,4	-3,6	13,8	zie § 3.7.
Overige bestemmingsreserves	19,8	+1,1	20,9	zie § 3.5.
Totaal	46,6	-2,5	44,1	

Ontwikkeling EMU-saldo / netto schuld

Mede naar aanleiding van de hoogte van de langlopende schulden in de jaarrekening 2014 (zie § 1.4.3 van het jaarverslag 2014) is het voornemen aangekondigd om een zogeheten stress-test op de financiële positie te laten uitvoeren door een extern bureau. De stress-test wijst uit dat het waterschap relatief

gunstig scoort op de aspecten: tariefsontwikkeling en eigen vermogen en dat het waterschap relatief ongunstig scoort op met name de schuldpositie.

Het externe onderzoek wijst uit dat het waterschap in de jaarrekening 2014 een bedrag van M€ 386 telt aan netto-schulden ¹. Dit is 315% van de jaarlijkse bruto-lasten (exclusief toevoegingen aan reserves). Afgaand op de prognoses voor het EMU-saldo (als maatstaf voor het jaarlijkse financieringstekort) uit de vorige MJV 2016-2019 loopt deze netto-schuld (zonder bijsturing) op tot een bedrag van M€ 459 eind 2019. Dit is 345% van de jaarlijkse bruto-lasten. Het grootste risico van een oplopende netto-schuldquote is dat in de toekomst steeds meer moet worden afgelost. Hierdoor neemt het aandeel van de rente- en afschrijvingslasten toe en wordt het beïnvloedbare deel van de jaarlijkse exploitatielasten lager. Hier staat tegenover dat het waterschap in 2015 is overgegaan tot een relatief grote herstructurering van ruim 75% van het totaal aan de langlopende geldleningen. Daarmee is het renterisico naar de toekomst toe verkleind.

Gelet op de afspraken die zijn gemaakt in het bestuursakkoord, alsmede gelet op de uitkomsten van het onderzoek stresstest financiële positie is in deze programmabegroting 2016-2019 het voorstel uitgewerkt om de jaarlijkse rentemeevaller van M€ 4 voor de ene helft (M€ 2) te benutten voor extra investeringen en voor de andere helft (M€ 2) voor vermindering schuldpositie. Dit laatste heeft een gunstige uitwerking op de hoogte van het EMU-saldo. Afgaand op de actuele prognoses voor het EMU-saldo in deze programmabegroting 2016-2019 loopt de netto-schuld (inclusief de bijsturing via het voorstel aanwending rentemeevaller) op tot een bedrag van M€ 450 eind 2019. Dit is 335% van de jaarlijkse bruto-lasten.

Tabel 7: Ontwikkeling netto-schulden versus bruto-lasten 2015-2020

(Bedragen in M€)	Beginbalans 1-1-2015	BVR 2015	B 2016	2017	2018	2019	2020
EMU-saldo (1)	nvt	-30	-18	-13	-2	-1	-9
Netto-schulden (2)	386	416	434	447	449	450	459
Bruto-lasten (excl. reserves) (3)	122	124	123	126	129	133	137
Schuldfactor (4=2/3)	315%	335%	353%	355%	348%	338%	335%
Netto-schulden (MJV 2016-2019)	386	424	441	453	454	459	nvt

Op het eerste oog lijkt de schuldpositie zich in 2018 en 2019 te stabiliseren. Dit wordt echter veroorzaakt door de hoogte van de dan geraamde netto-investeringen van M€ 29 á M€ 30. Indien in 2020 weer een nieuwe netto-investeringsraming van gemiddeld M€ 40 wordt toegevoegd, is er voor 2020 sprake van een EMU-tekort van M€ 9 (en daarmee weer een jaarlijkse toename van de schuldpositie). Dit vraagt om nader beleid rondom de gewenste financiële positie voor waterschap Vechtstromen. Dit wordt betrokken bij de in 2016 uit te voeren 'Tussenevaluatie bestuursakkoord'. In het bestuursakkoord is namelijk afgesproken dat er hernieuwde afspraken worden gemaakt in het licht van de actuele economische ontwikkelingen, de uitkomsten van het financiële beleid en de mate van doelbereiking.

¹ De netto-schulden betreffen (conform de uitgevoerde stresstest financiële positie) het geheel van: kort- en langlopende schulden -/- uitgezette leningen -/- vlottende activa. Dit betreft een meer complete definitie van de schuld t.o.v. het jaarverslag 2014 (toen alleen is gerekend met de langlopende schulden).

1.6 Belastingtarieven en lastendruk 2016

Met de programmabegroting 2016 worden de belastingtarieven 2016 vastgelegd voor waterschap Vechtstromen. Als referentie zijn de tarieven uit de programmabegroting 2015 weergegeven.

Tabel 8: Belastingtarieven 2016

Heffing	Heffingsmaatstaf	B 2015	B 2016	Mutatie
Watersysteemheffing				
Ingezetenenheffing *)	woonruimte	€ 53,13	€ 54,50	2,6%
Gebouwd binnendijks *)	% van de WOZ-waarde	0,0403%	0,0409%	1,5%
Gebouwd buitendijks *)	% van de WOZ-waarde	0,0101%	0,0102%	1,5%
Ongebouwd, binnendijks **)	hectare	€ 51,37	€ 53,10	3,4%
• Ongebouwd, buitendijks	hectare	€ 12,84	€ 13,28	3,4%
• Wegen	hectare	€ 102,74	€ 106,20	3,4%
• Waterberging	hectare	€ 12,84	€ 13,28	3,4%
• Wegen in waterbergingsgebieden	hectare	€ 25,69	€ 26,55	3,4%
Natuur **)	hectare	€ 3,44	€ 3,26	-5,2%
Verontreinigingsheffing	vervuilingseenheid	€ 50,13	€ 51,03	1,8%
Zuiveringsheffing				
Zuiveringsheffing	vervuilingseenheid	€ 50,13	€ 51,03	1,8%

*) De tariefstijging 2016 voor de ingezetenen en gebouwd wordt gedempt door een lichte volumestijging ten opzichte van de begroting 2015.

***) De tariefstijging 2016 voor ongebouwd wordt versterkt door een verschuiving van het areaal ongebouwd naar natuur. Het tarief in 2016 voor natuur daalt hierdoor ten opzichte van de begroting 2015.

Op basis van de meerjarenberekening van de tarieven 2016-2019 is de lastendrukontwikkeling opgesteld voor huishoudens en bedrijven. Daaruit blijkt dat in de periode 2016-2019 voor alle categorieën aan het lastendrukkader uit het bestuursakkoord kan worden voldaan.

In paragraaf 3.7 is de berekening van de verkenning naar tarieven en lastendruk volledig weergegeven. Onderstaande tabel toont een samenvattend overzicht van de lastendrukontwikkeling 2016-2019.

Tabel 9: Lastendruk huishoudens en bedrijven 2016

Belastingcategorie	B 2015	B 2016	Mutatie B 2016 t.o.v. B 2015 in %	Kader 2016 MJV 2016- 2019 *)	Kader 2016 Bestuurs- akkoord
Eenpersoonshuishouden	€ 103,26	€ 105,53	2,2%	€ 105,60	€ 107,50
Meerpersoonshuishouden	€ 292,75	€ 298,47	2,0%	€ 298,50	€ 300
Bedrijf (met 50 ve)	€ 3.399	€ 3.460	1,8%	€ 3.460	€ 3.468
Agrarisch bedrijf (opp. 40 ha.)	€ 2.353	€ 2.427	3,1%	€ 2.430	€ 2.441

*) Het algemeen bestuur heeft op 1 juli 2015 bij het vaststellen van de MJV 2016-2019 besloten om de uitkomsten van de jaarschijf 2016 van de MJV 2016-2019 als uitgangspunt te nemen voor de begroting 2016.

1.7 Kerngegevens Vechtstromen

Voor waterschap Vechtstromen gelden de volgende kerngegevens:

Tabel 10: Kerngegevens Vechtstromen

Kerngegevens	JR 2014	B 2015 *)	B 2016
Oppervlakte	226.000 hectare	227.000 hectare	226.000 hectare
Inwoners	804.918	835.000	812.000
Gemeenten	22	23	22
Regionale waterkeringen	134 kilometer	134 kilometer	134 kilometer
Waterlopen (in beheer)	4.422 kilometer	4.780 kilometer	4.422 kilometer
Persleidingen	375 kilometer	375 kilometer	375 kilometer
Te transporteren afvalwater	37 miljoen m ³	37 miljoen m ³	37 miljoen m ³
Aantal rwzi's	24	24	24
Te zuiveren afvalwater	96 miljoen m ³	96 miljoen m ³	96 miljoen m ³
Capaciteit zuiveringsinstallaties	1,75 miljoen inwonerequivalenten	1,75 miljoen inwonerequivalenten	1,75 miljoen inwoner equivalenten
Te verwerken slib (slibkoek)	62.000 ton	62.000 ton	62.000 ton
Netto investeringen	M€ 55	M€ 51	M€ 44
Bruto exploitatielasten	M€ 130	M€ 126	M€ 127
Formatie (vast + tijdelijk + bovenformatief)	445 fte	455 fte	452 fte

*) Bij de opstelling van de begrotingen 2014 en 2015 zijn de kerngegevens opgeteld vanuit de registraties van de rechtsvoorgangers van waterschap Vechtstromen. Een aantal kerngegevens jaarverslag 2014 laat een verschil zien met de Begroting 2015 als gevolg van gelijkstelling van definities.

2. Programma's

Waterschap Vechtstromen werkt vanuit drie programma's: 'Watersysteem' (zie § 2.1), 'Waterketen' (zie § 2.2) en 'Besturen en Organiseren' (zie § 2.3). De drie programma's zijn gericht op het realiseren van maatschappelijke effecten en de daaruit voortvloeiende strategische doelen en onderliggende programmadoelen. Programma's bevatten de vertaling hiervan naar inspanningen op het gebied van de primaire taken voor het watersysteem en de waterketen en de ondersteunende processen. Daarbij gaat het om zowel reguliere als nieuwe activiteiten. De inspanningen bepalen we in zorgvuldige interactie met externe partners (van buiten naar binnen). Door deze continue interactie kennen de programma's een dynamisch karakter.

In 2015 is het nieuwe Waterbeheerplan voor de periode 2016-2021 vastgesteld. Deze programma-begroting is een nadere uitwerking van de doelstellingen en maatregelen zoals in het waterbeheerplan en de meerjarenverkenning 2016-2019 beschreven.

De volgende paragrafen beschrijven de programma's aan de hand van de drie zogenaamde 'W-vragen':

1. *Wat willen we bereiken?*

- Elk programma begint met het beoogde maatschappelijke effect. Vervolgens zijn strategisch doelen geformuleerd die bijdragen aan dit effect.

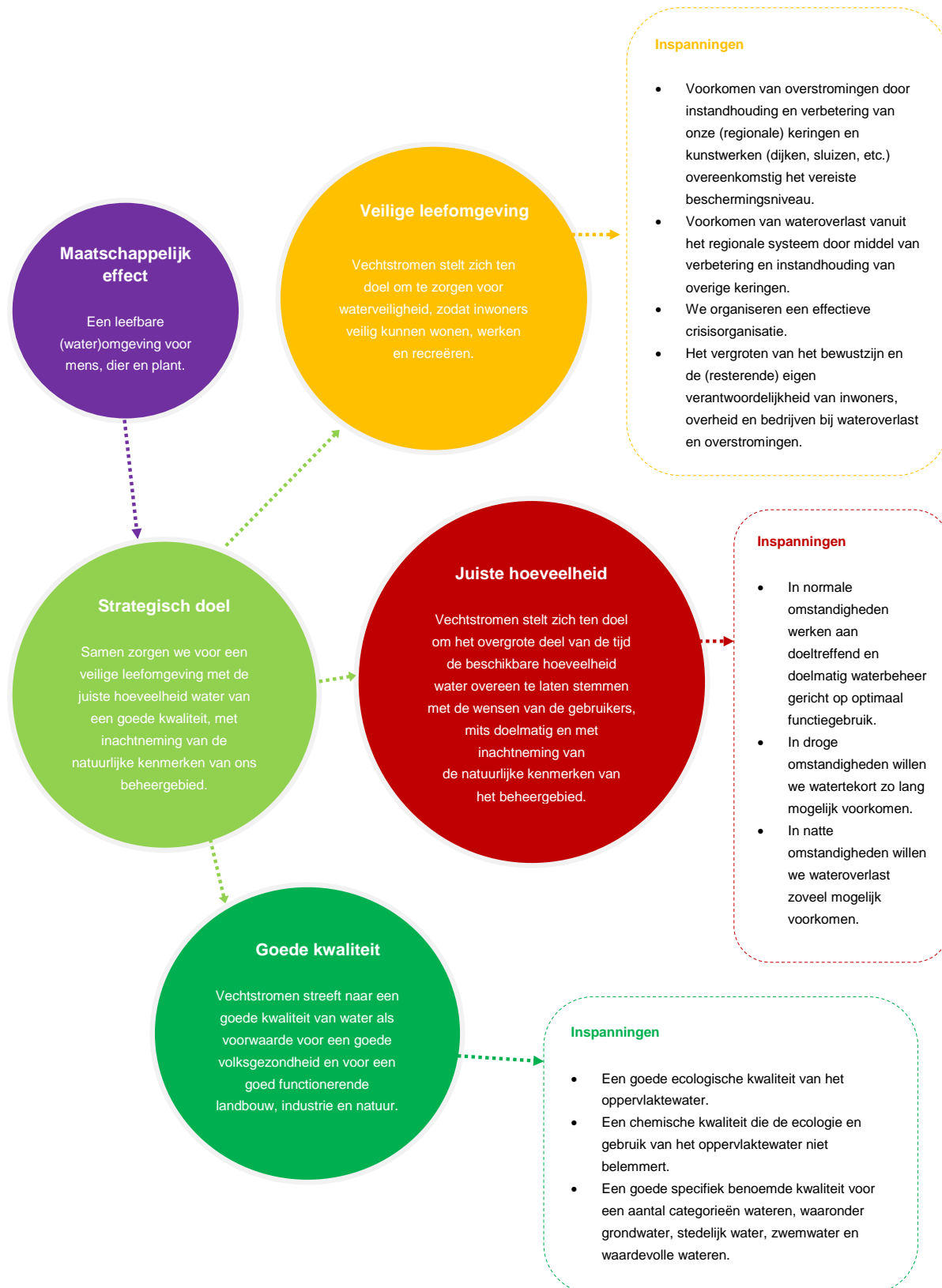
2. *Wat gaan we daarvoor doen?*

- De strategische doelen zijn vertaald naar programmadoelen, die ook meetbaar zijn gemaakt met indicatoren tot en met 2021 (conform de periode van het nieuwe ontwerp-waterbeheerplan 2016-2021). Vervolgens zijn hieraan inspanningen gekoppeld, die deze programmadoelen dichterbij brengen.

3. *Wat mag het kosten?*

- Per programma zijn de investeringsbudgetten en exploitatiebudgetten weergegeven.

2.1 Programma 1: Watersysteem

Inleiding

Voor het programma Watersysteem is hieronder weergegeven welke programmadoelen Vechtstromen zich heeft gesteld. Deze zijn doorvertaald in inspanningen en maatregelen met bijbehorende prestatie indicatoren. De prestatie indicatoren zijn op onderdelen gewijzigd ten opzichte van de prestatie indicatoren zoals die voorheen beschreven waren. Geprobeerd is deze zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de doelstellingen waardoor een beter beeld van de voortgang kan worden gegeven. Een belangrijk criterium betrof de meetbaarheid. Nog niet van elk onderliggend thema is een prestatie indicator geformuleerd. Ook zijn nog niet alle normen uitgewerkt. Hiervoor wordt de komende periode benut zodat er bij de meerjarenverkenning 2017-2020 verbeterde indicatoren kunnen worden gepresenteerd met normen waar we in 2021 aan willen voldoen.

Binnen het programma watersysteem is de meeste aandacht gericht op het zorgen voor een goede bediening van de diverse functies binnen het 226.000 ha grote beheergebied. Ook het afgelopen jaar is dit goed gelukt. Hiervoor is circa 4.400 km watergang beheerd en onderhouden. Daarnaast zijn er veel kunstwerken (stuwen, gemalen) onderhouden en gerenoveerd. Tot slot is er toezicht gehouden op ongewenste ontwikkelingen.

Voor een aantal zaken wordt nog gewerkt aan verbetering. Dit is onder andere voor landnatuur (N2000) en de aquatische natuur (KRW). En er wordt gewerkt aan het anticiperen op het veranderende klimaat; meer water in de winter, minder water in de zomer en vaker hoosbuien. De nadelige effecten hiervan, voornamelijk voor landbouw en stad, proberen we zoveel mogelijk te voorkomen en waar dat niet kan, te beheersen. Insteek bij alle activiteiten is een doelmatige, kosteneffectieve aanpak, met gebruik making van innovatieve concepten, zoals bijvoorbeeld Building with Nature en met ruimte voor samenspraak met partners en stakeholders, zoals bijvoorbeeld in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Hierna worden de verschillende onderdelen nader toegelicht.

2.1.1 Wat willen we bereiken?

Maatschappelijk effect

Een leefbare (water)omgeving voor mens, dier en plant.

Strategisch doel

‘Samen zorgen we voor een veilige leefomgeving met de juiste hoeveelheid water van een goede kwaliteit, met inachtneming van de natuurlijke kenmerken van ons beheergebied’.

2.1.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Veilige leefomgeving

Vechtstromen stelt zich ten doel om te zorgen voor waterveiligheid, zodat inwoners veilig kunnen wonen, werken en recreëren.

Inspanningen die we hiervoor treffen:

- ***Voorkomen van overstromingen door instandhouding en verbetering van onze regionale keringen en kunstwerken overeenkomstig het vereiste beschermingsniveau.***

Voor de regionale keringen gelden normen voor hoogte en kwaliteit, vastgesteld door de Provincie. Begin 2016 worden de laatste maatregelen uitgevoerd om de ca. 134 kilometer regionale waterkering op orde te hebben. In 2015 heeft er een toetsing plaats gevonden op de kunstwerken in deze regionale keringen. Hieruit blijkt dat er nog enkele beperkte aanpassingen gedaan moeten worden. De exacte omvang hiervan is nog niet bekend.

- ***Voorkomen van wateroverlast vanuit het regionale systeem door middel van verbetering en instandhouding van overige keringen.***

Waterschap Vechtstromen heeft ca. 240 kilometer overige keringen op de legger staan. Het waterschap bepaalt wat overige keringen zijn en kent het bijbehorende veiligheidsniveau toe (bij de regionale keringen doet de provincie dit). Zowel aanwijzing als bepaling van het veiligheidsniveau is op dit moment niet eenduidig geregeld. Dit geldt zowel voor intern-Vechtstromen (harmonisatie) als binnen Rijn-Oost. Begin 2016 zal de harmonisatie in Rijn Oost zijn afgerond. Daarna volgt de uitrol binnen Vechtstromen.

- **We organiseren een effectieve crisisorganisatie.**

Vechtstromen heeft een goed ingerichte crisisorganisatie. Die willen we graag behouden. Momenteel wordt nagedacht om de crisisorganisatie door te ontwikkelen om deze nog beter te maken. Hiervoor wordt medio 2016 een plan aan het bestuur voorgelegd. Daarnaast zijn we bezig met de implementatie van een informatiecentrum water, waarbij dagelijks actuele waterbeelden worden opgesteld. Dit helpt ons onder andere om sneller in te spelen op mogelijke calamiteiten.

- **Het vergroten van bewustzijn en de eigen verantwoordelijkheid van inwoners, overheid en bedrijven bij wateroverlast en overstromingen.**

Het is van belang dat onze ingelanden zich bewust zijn van het risico op onveilige situaties ten aanzien van waterkwantiteit of -kwaliteit. Dat gebeurt met digitaal en/of analogo informatie materiaal, publiekscampagnes, etc. en wordt met name in de projectcommunicatie meegenomen.

Tabel 11: Indicatoren Veilige leefomgeving

Indicator(en)	BVR 2015 (verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
Lengte regionale kering dat voldoet aan de vigerende norm [totaal 133,9 km] *)	99,5%	100%	100%	100%	100%	100%
Aantal voorvallen waarbij het advies van de waterbeheerder niet is opgevolgd bij de afweging in ruimtelijke keuzes binnen structuurvisies en bestemmingsplannen	0	0	0	0	0	0
% van (relevante) criteria uit de landelijke zelftoetsing crisisbeheersing waaraan is voldaan	68%	70%	PM	PM	PM	100%
Investerings inclusief HWBP bijdrage (in k€)	9.467	9.893	10.120	8.502	10.485	

*) Op het gebied van overige keringen zal nog een indicator worden bepaald.

Juiste Hoeveelheid

Vechtstromen stelt zich ten doel om het overgrote deel van de tijd de beschikbare hoeveelheid water overeen te laten stemmen met de wensen van de gebruikers, mits doelmatig en met inachtneming van de natuurlijke kenmerken van het beheergebied.

Inspanningen die we hiervoor treffen:

- **In normale omstandigheden werken aan een doeltreffend en doelmatig waterbeheer gericht op optimaal functiegebruik.**

De belangrijkste inspanningen die we uitvoeren om een doeltreffend en doelmatig waterbeheer te organiseren is onze reguliere beheertaak. Jaarlijks voeren we ons beheer en onderhoud uit om de functies goed te kunnen blijven bedienen.

Onlangs kwam het 'Baggerplan Waterschap Vechtstromen 2016-2030' gereed. Met in achtneming van de in de rapportage genoemde urgentie en beschreven restricties zal de baggerplanning verder worden uitgewerkt. De meest urgente locaties worden, daar waar dit noodzakelijk is, voorbereid en uitgevoerd binnen de daarvoor in 2015 en 2016 beschikbare financiële middelen. Bij de behandeling van de volgende Meerjarenverkenning 2017-2020 zal nadere besluitvorming plaatsvinden over de programmering, mede gegeven actuele subsidie- en innovatiemogelijkheden.

In het kader van 'beheer op orde' wordt ook in 2016 volop verder gewerkt aan de renovatie en onderhoudswerkzaamheden aan stuwen, gemalen en andere kunstwerken in ons watersysteem. Er vinden nog nadere inventarisaties plaats naar onder andere bruggen en onderleiders.

Onze wateropgaven liggen met name op de invulling van de KRW. Andere opgaven zoals PAS / Natura 2000 en DAW worden waar mogelijk meegenomen in onze plannen. Een aantal van deze thema's is nog in ontwikkeling. Waar combinaties van opgaven mogelijk blijken, mede ten behoeve van functiebediening voor de landbouw, kunnen er subsidieaanvragen worden ingediend bij het Platteland Ontwikkelings Programma (POP). De verwachting is dat medio 2016 de eerste beschikkingen worden ontvangen.

In 2015 is een start gemaakt met de uitwerking van Building with Nature (BwN). In 2016 wordt ingezet op het uitbouwen en etaleren van de opgedane ervaring op het gebied van BwN. Daarnaast worden enkele innovatieve BwN-pilots opgestart, bijvoorbeeld langs de Dinkel waar lokaal de stenen oeverbekleding verwijderd zal worden. Hierdoor kan BwN bijdragen om de opgaven conform de KRW efficiënter te realiseren.

In 2016 wordt gestart met de planvormingsfase voor de verschillende gebieden in het kader van Natura 2000 / Samen werkt Beter (Provincie Overijssel) en moet de organisatie zodanig worden gestroomlijnd dat de verschillende hydrologische vragen adequaat kunnen worden opgepakt. Over de rol van het waterschap en wat de consequenties hiervan zijn voor de waterschapsorganisatie wordt momenteel gesproken met de provincie. Ook in de Provincie Drenthe wordt verder gewerkt aan de planvorming en voorbereiding van het Natura 2000 project Bargerveen, waarin Vechtstromen een belangrijke bijdrage levert aan de hydrologische inrichting van de bufferzones voor een optimale functiebediening.

Met de gebiedscollectieven en agrarische natuurverenigingen worden in 2016 mogelijkheden nader verkend inzake aard en hoeveelheid uit te voeren blauwe diensten in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Daarnaast wordt continu gezocht naar mogelijkheden om de diverse opgaven in een gebied in beeld te krijgen en waar mogelijk gecombineerde projecten te ontwikkelen.

In droge omstandigheden willen we watertekort zo lang mogelijk voorkomen.

In 2015 is de bestuursovereenkomst en het werkprogramma ZON (Zoetwatervoorziening Oost Nederland) voor de periode 2016-2021 uitgewerkt en ondertekend. In 2016 zal een start worden gemaakt met de uitvoering van de diverse maatregelen uit het werkprogramma. Vanuit het Deltafonds is hiervoor een bijdrage toegezegd. Uitvoering van deze maatregelen leveren een bijdrage aan voldoende zoetwater in droge perioden.

In 2016/2017 vindt een nadere uitwerking plaats van een pilot voorzieningenniveau. Dit in de Deltabeslissing geïntroduceerde instrument is bedoeld om gebruikers te informeren over de watersysteemeigenschappen (range droog – normaal – nat) en om met die gebruikers te bepalen welke verbeteringen (maatregelen) daar op termijn voor nodig zijn.

• ***In natte omstandigheden willen we wateroverlast zo veel mogelijk voorkomen.***

Er wordt in Vechtstromen volop gebouwd aan een nieuw rekenmodel ('modellenlandschap') om onder andere de toetsing in het kader van de NBW goed te kunnen uitvoeren. Daarnaast is het model nodig bij planvorming en voorbereiding van herinrichtingsprojecten.

In 2016 wordt een nieuwe, geüniformeerde normenkaart voor Vechtstromen opgesteld, op basis van de in Rijn-Oost geformuleerde uitgangspunten. De nieuwe normenkaart kan naar verwachting medio 2016 bestuurlijk worden vastgesteld.

Voor de projecten in het Lokaal Bestuursakkoord Water (LBW) waar bij de evaluatie is geconstateerd dat deze (opnieuw) moeten worden opgepakt zal in 2016 de planvoorbereiding gaan starten. In 2015 is samen met de partners in het gebied overeenstemming bereikt over de invulling hiervan. Het gaat dan

onder andere om de projecten Ossehaar, Collendoorn I en Oosterhesselerlanden. De overige projecten worden later gezien mede naar aanleiding van de doorrekening met het nieuwe model voor Vechtstromen Noord dat momenteel in ontwikkeling is. De projecten dragen eraan bij dat we –ook bij voortschrijdende klimaatverandering– blijven voldoen aan de geldende beschermingsnormen tegen regionale wateroverlast.

Binnen Agenda Stad werken het Rijk, steden en stakeholders aan de versterking van de groei, innovatie en leefbaarheid van de Nederlandse steden. Het thema klimaatadaptatie is een van de thema's binnen de Agenda Stad. Steden zijn in de lead om binnen dit thema tot city deals te komen. Vechtstromen kan daar partij in zijn. Door de toegenomen aandacht voor de positie van water in het stedelijk gebied zet Vechtstromen extra menskracht in, om in de eigen regio het KAS concept door te ontwikkelen en realisatie van wateropgaven in stedelijk gebied te bespoedigen.

Om problemen die het gevolg zijn van de klimaatverandering (met perioden van langdurige droogte afgewisseld door enorme hoosbuien) goed het hoofd te kunnen bieden, is een innovatieve aanpak in waterbeheer noodzakelijk. Om richting te geven aan de wijze waarop innovatie binnen Vechtstromen plaatsvindt zijn in de innovatievisie waterschap Vechtstromen een viertal innovatiethema's vastgesteld waarop de focus wordt gelegd: 1. Building with Nature, 2. Klimaat Actieve Stad, 3. Watertechnologie en 4. Sociale innovatie. In 2016 zal hier verder invulling aan worden gegeven door uitvoering van diverse projecten / pilots.

In het kader van Klimaat Actieve Stad (KAS) worden in 2016 de eerste pilotprojecten opgestart samen met gemeenten om de gevolgen van klimaatontwikkelingen in de stad zo veel mogelijk te beperken. Daarnaast worden gemeenten ondersteund in onderzoek naar effecten en mogelijke oplossingen van klimaatverandering.

Tabel 12: Indicatoren: Juiste hoeveelheid

Indicator(en) *) **)	BVR 2015 (verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
Aantal van de N2000 gebieden die door de provincie obstakelvrij zijn gemaakt.	0	1 ***)	PM	PM	PM	16
Aantal van de N2000 gebieden waarvoor de hydrologische herstelprojecten zijn uitgevoerd.	0	0	PM	PM	PM	16
Voortgang maatregelen uit het ZON-programma waarvoor waterschap aan de lat staat	0	500 ha	PM	PM	PM	14.115 ha
% gebied voldoet aan normering regionale wateroverlast (= systeem op orde, met uitzondering van natuur en buitendijks gebied).	99%	99%	PM	PM	PM	100%
Miljoen m3 waterberging gerealiseerd.	21,4	21,5	PM	PM	PM	PM
Investeringen (in k€)	11.077	8.767	5.669	4.655	4.650	

*) Bovenstaande waarden betreffen cumulatieve waarden.

***) Op het gebied van GGOR / functiebediening zal nog een indicator worden bepaald.

****) Betreft N2000 gebied Lonnekermeer. Dit gebied is naar verwachting binnenkort obstakelvrij.

Goede kwaliteit

Vechtstromen streeft naar een goede kwaliteit van water als voorwaarde voor een goede volksgezondheid en voor een goed functionerende landbouw, industrie en natuur.

Inspanningen die we hiervoor treffen:

- **We zorgen voor een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater.**

Onlangs is de toestand van de waterlichamen opnieuw bepaald naar aanleiding van monitoring. Omdat de monitoring heeft plaatsgevonden kort na de uitvoering van de inrichtingsprojecten is de ecologische toestand van de heringerichte waterlichamen nog niet meetbaar verbeterd. Hiervoor is een langere periode van monitoring nodig.

- **We zorgen voor een chemische kwaliteit die de ecologie en het gebruik van oppervlaktewater niet belemmert.**

Ook voor de chemische kwaliteit is een langere periode van monitoring nodig om meetbare verbeteringen te kunnen constateren. De te nemen maatregelen gaan ook in 2016 door. In meerdere waterlichamen worden vispassages aangelegd en watergangen heringericht zodat aan de doelstellingen van de KRW wordt voldaan. Projecten waar in 2016 uitvoering plaatsvindt zijn onder andere diverse deelprojecten rondom de Vecht, de Boven Regge en de afronding van de Doorbraak.

- **Een goede specifiek benoemde kwaliteit voor een aantal categorieën wateren, waaronder grondwater, stedelijk water, zwemwater en waardevolle wateren.**

Samen met onze partners (Provincie, gemeenten, drinkwaterbedrijven, enz.) gaan we de komende periode in gesprek om te komen tot een gezamenlijk beleid als het gaat om waterkwaliteit van bijvoorbeeld grondwater, stedelijk water en zwemwater.

Met betrekking tot de overname van stedelijk water wordt momenteel gezien wat de exacte omvang is van de nog over te nemen waterlopen en kunstwerken. In de loop van 2016 zal hierover meer duidelijkheid komen.

Tabel 13: Indicatoren: Goede kwaliteit

Indicator(en) *)	BVR 2015 (verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
Voortgang realisatie KRW-maatregelen (km lengte heringerichte waterloop)	210	213	PM	PM	PM	PM
Voortgang realisatie KRW-maatregelen (km lengte aangepast onderhoud **)	0	0	PM	PM	PM	PM
Voortgang realisatie KRW-maatregelen (aantal aangelegde vispassages)	86	88	PM	PM	PM	PM
<i>Ecologische kwaliteit;</i> Aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor macrofauna (toetsing 3 jaarlijks)	20	20	PM	PM	PM	PM
<i>Chemische kwaliteit;</i> Aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor nutriënten (fosfaat en stikstof)	Fosfaat 19 Stikstof 9	Fosfaat 19 Stikstof 9	PM	PM	PM	PM
Investeringsen	7.549	7.805	8.318	7.490	4.890	

*) Bovenstaande waarden betreffen cumulatieve waarden.

**) Deze maatregel is met name in de 3e SGBP periode (na 2021) geprogrammeerd. De verwachting is dat we in deze periode daar al een begin mee kunnen maken.

We liggen op koers met de maatregelen ten behoeve van de KRW. In 2016 wordt 3 kilometer daadwerkelijk gerealiseerd (Bolscherbeek en Azelerbeek) terwijl er aan meerdere waterlichamen wordt gewerkt. Deze prestaties worden later in de planperiode geleverd.

2.1.3 Wat mag het kosten?

Investeringsbudgetten

In deze begroting komen de netto investeringen 2015-2019 voor programma 1 uit op € 104.181. Dat is inclusief de verplichte investeringsbijdrage aan het HoogWaterBeschermsProgramma (HWBP). De voorliggende nieuwe raming voor de investeringen voldoet daarmee aan de kaders vanuit het bestuursakkoord. Daarbij is rekening gehouden met een marge voor het geval projecten door onvoorziene omstandigheden later of niet worden uitgevoerd (aangeduid met: afbreukrisico's). Deze raming kent vanaf de BVR 2015 tot en met deze programmabegroting 2016-2019 de volgende opbouw:

Tabel 14: Investeringsbudgetten 2015-2019

Thema (bedragen in k€)	BVR 2015	2016	2017	2018	2019	Totaal 2015-2019
Veilig (incl. HWBP-bijdrage)	9.467	9.893	10.120	8.502	10.485	48.467
Juiste hoeveelheid	11.077	8.767	5.669	4.655	4.650	34.818
Goede kwaliteit	7.549	7.805	8.318	7.490	4.890	36.052
Netto-totaal (excl. afbreukrisico's)	28.093	26.465	24.107	20.647	20.025	119.337
Afbreukrisico's (12,7%)	3.568	3.361	3.062	2.622	2.543	15.156
Netto-totaal (incl. afbreukrisico's)	24.525	23.104	21.045	18.025	17.482	104.181
Vervallen bouwrente	-1.600	-1.350	-1.350	-1.350	-1.350	-7.000
Extra inv.ruimte (invulling MJV 2017-2020)	+1.600	+1.350	+1.350	+1.350	+1.350	+7.000
Netto investeringen	24.525	23.104	21.045	18.025	17.482	104.181
Bestuurlijk kader (MJV 2016-2019)	26.035	22.653	19.759	17.418	18.316	104.181

De belangrijkste investeringen in 2016 hebben betrekking op het afronden van de Doorbraak (M€ 2,0), de Regge tussen Rijssen en Goor (M€ 2,5), verschillende Vecht projecten (M€ 3,5), herinrichting van beken in Hengelo (M€ 1,0) en baggeren (M€ 2,0).

Exploitatiebudgetten

Binnen programma 1 is in de begrotingen 2014 en 2015 een besparing fusie en bestuursakkoord opgenomen van M€ 3,5. Voor 2016 t/m 2018 gelden binnen programma 1 nog M€ 0,6 respectievelijk M€ 1,3 aan aanvullende besparingen die als taakstelling gelden.

Tabel 15: Besparingen 2016 en 2017

(bedragen in M€)	B 2016	2017	2018
• Besparingen overige kosten/beleidskeuzes	-0,1 *)	0,05	0,2
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,2	0,4	0,4
Subtotaal besparingen fusie	0,1	0,45	0,6
• Besparingen overige exploitatielasten	0,1**)	0,1	0,1
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,4	0,6	0,6
Subtotaal besparingen bestuursakkoord	0,5	0,7	0,7
Totaal besparingen 2016-2018	0,6	1,15	1,3
Besparingen fusie (in B 2014 en B 2015)	2,9	2,9	2,9
Besparing bestuursakkoord (in B 2015)	0,6	0,6	0,6
Totaal-generaal besparingen 2014-2018	4,1	4,65	4,8

*) De oorspronkelijk ingeboekte besparing op omvang en onderhoud waterlopen van M€ 0,2 in 2016 en M€ 0,3 in 2017 blijkt in 2016 niet haalbaar en in 2017 voor de helft.

***) Dit betreft een extra besparing vanwege vrijval binnen het budget toetsen en vergunningen (synergievoordeel).

In programma 1 zijn de volgende netto-budgetten geraamd. Dit is inclusief de hiervoor genoemde besparingen, gewijzigde parameters (§ 3.2) en gewijzigde inzichten rondom incidentele en structurele baten en lasten (§ 3.3).

Tabel 16: Netto-budgetten programmabegroting 2016-2019 (bedragen in k€)

Programma 1 Watersysteem	JR 2014	B 2015	2015-I	B 2016	2017	2018	2019
Overige kosten/baten	45.954	47.343	45.665	46.602	46.899	46.980	47.430
Onvoorzien	0	270	1.230	273	276	280	283
Mutaties reserves binnen programma	-1.778	-581	-1.144	-851	-651	-225	-150
Netto-lasten	44.176	47.032	45.751	46.024	46.524	47.035	47.563
Idem MJV 2016-2019		47.032	45.751	46.568	47.041	47.521	48.016

2.2 Programma 2: Waterketen

Inleiding

Voor het programma Waterketen is hieronder weergegeven welke programmadoelen Vechtstromen zich heeft gesteld. Deze zijn doorvertaald in inspanningen en maatregelen met bijbehorende prestatie indicatoren. Voor wat betreft de bijbehorende prestatie indicatoren is in Rijn Oost verband gezocht naar zo veel mogelijk eensluitende indicatoren voor alle waterschappen. Een belangrijk criterium betrof de meetbaarheid. Deels zijn nieuwe indicatoren bepaald, maar ook een aantal van de huidige blijft gehandhaafd. Voor veel van de indicatoren geldt dat nog een aanscherping nodig is qua definitie om in Rijn-Oost in dezelfde eenheden te rapporteren. Mede hierom is het nog niet altijd mogelijk de ambitie van het waterschap al in een norm vast te leggen. Hiervoor wordt de komende periode benut zodat er bij de meerjarenverkenning 2017-2020 verbeterde indicatoren kunnen worden gepresenteerd met normen waar we in 2021 aan willen voldoen.

2.2.1 Wat willen we bereiken?

Maatschappelijk effect

Een leefbare (water)omgeving voor mens, dier en plant.

Strategisch doel

Samen met onze partners in de waterkringloop verrichten wij op duurzame wijze de publieke zuiverings-taak.

2.2.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Samen met onze partners in de waterkringloop verrichten wij op duurzame wijze de publieke zuiveringstaak

De watersysteembeheerder, de rioolbeheerder, de drinkwaterbedrijven en de aanbieders van afvalwater zijn onze partners in de waterkringloop. Door goede samenwerking met deze partijen, maar ook met de afnemers en verwerkers van grondstoffen, water en energie zijn we effectiever en efficiënter in het realiseren van een doelmatige en duurzame water- en grondstoffenkringloop. We voeren daarbij een wettelijke, publieke taak uit. Die taak is ingegeven vanuit de zorg voor de volksgezondheid en een goed functionerend watersysteem. De publieke taak voeren we veilig uit. Door samenwerking en slimme, innovatieve keuzes houden we de kosten in de hand. Door in ons handelen en in de samenwerking rekening te houden met de ontwikkeling van het klimaat wordt de afvalwaterketen klimaatbestendig.

Programmadoel

- Samen met partners een klimaatbestendige afvalwaterketen en een zo duurzaam mogelijke, veilige afvalwaterzuivering realiseren.

Dit doel gaan we realiseren langs drie inspanningssporen:

1. Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.
2. Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater met veilige installaties voor een bijdrage aan een goede volksgezondheid en een schoon watersysteem.
3. Het leveren van een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners energie en grondstoffen uit afvalwater voor (her-)gebruik beschikbaar te maken.

1. Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen

Bestuursakkoord water (BAW)

De afspraken in het nationale Bestuursakkoord water (BAW) komen overeen met de door ons gemaakte beleidskeuzes op het gebied van doelmatigheid en duurzaamheid. De BAW afspraken geven in belangrijke mate richting aan de ontwikkeling van de afvalwaterketen. Naast de maatregelen die wij als

ketenpartij zelf nemen wordt ingezet op samenwerking. De samenwerking is daarbij gericht op het verlagen van de kosten, het verhogen van de kwaliteit en het verminderen van de kwetsbaarheid. Eind 2014 heeft de visitatiecommissie in opdracht van het ministerie van I&M haar eindrapport gepresenteerd. Onze ambitie is om in 2020 samen met de gemeenten de in het BAW afgesproken doelmatigheidsopgave gerealiseerd te hebben. In 2016 wordt wederom de balans opgemaakt en komt in beeld of we in ons beheergebied nog steeds op koers liggen met het realiseren van de afgesproken efficiencyverbetering.

Akkoorden en plannen

Met gemeenten sluiten we waterakkoorden met een modulaire opbouw. Het betreft akkoorden die zowel keten- als systeem modules kent. Daarmee is er meer ruimte voor afspraken waarin de samenhang tussen keten en systeem tot uiting komt.

In de lokale ketensamenwerking participeren we als zuiveringsbeheerder in het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen. Dit is belangrijk omdat ontwikkeling van en ingrepen in het rioolstelsel invloed hebben op het zuiveringsbeheer. Per zuiveringskring stellen we samen met de rioolbeheerder een afvalwaterplan op, want samenstelling en hoeveelheid afvalwater zijn direct van invloed op het functioneren van onze transportsystemen en de rioolwaterzuivering. Daarbij beseffen we dat het rioolstelsel een onderdeel van de stedelijke infrastructuur is. Dat betekent dat de afvalwaterketen in de stad niet los gezien kan worden van de stedelijk context. In het concept van de Klimaatactieve stad wordt de complexiteit van de stedelijk context ook beschouwd als kans om klimaatmaatregelen te realiseren en daarmee ook de doelen van programma 1 en 2 te dienen.

Samenwerkingsverbanden

Sinds 2014 wordt onder de naam Waterkracht de samenwerking in het Shared Service Center van Rijn-Oost vorm gegeven. Zuiveren van afvalwater is één van de vier pilots die wordt uitgevoerd. Daarbinnen zijn en worden ieder jaar projecten in gang gezet. De samenwerking zal de komende jaren stapsgewijs worden uitgebreid, zowel binnen de afvalwaterketen als daarbuiten.

Duurzame ontwikkeling van de ketentaak vraagt om een goed samenspel tussen publieke sector, kennispartijen en de markt. Dit samenspel versnelt de ontwikkeling van innovaties en biedt mogelijkheden om risico's te spreiden. Vanuit onze eigen vraagstukken faciliteren we innovaties in de waterketen. Idealiter vervullen we daarbij de rol van lead user. De routekaart afvalwater 2030 en het advies van de Adviescommissie Water inzake innovatie in de waterketen fungeren daarbij als gidsdocumenten.

Concrete maatregelen in de planperiode van het WBP 2016-2021 waar continu aan wordt gewerkt zijn:

- Het inventariseren en oplossen van knelpunten in het oppervlaktewater als gevolg van de waterketen. Dit in samenwerking met de rioolbeheerder. Foutieve aansluitingen in het rioolsysteem worden daarbij in de inventarisatie meegenomen.
- Vertalen van de visie uit de landelijke 'Routekaart 2030' op de afvalwaterketen en het advies van de Adviescommissie Water naar de regionale situaties. Ook daarbij wordt samengewerkt met de rioolbeheerder.
- Vastleggen van afspraken over het beheer, de samenwerking en de te treffen maatregelen met de gemeenten in een modulair waterakkoord. Afspraken over de inname van afvalwater. Optimalisatie van de aanvoer, sturing van de afvalwaterketen, het Gemeentelijk Riolerings Plan en afstemmen van investeringsprogramma's zijn onderwerpen waar afspraken over gemaakt gaan worden.
- Samenwerken met waterschappen in Rijn-Oost aan beheer en ontwikkeling van het zuiveringsbeheer in de vorm van 'shared services'. Activiteiten vastleggen in jaarplannen.
- Ontwikkelen van een op elkaar afgestemde innovatieagenda voor afvalwaterbeheer met waterschappen in Rijn-Oost.
- Bevorderen technologie-ontwikkeling door middel van het experimenteercentrum Glanerbrug.
- Continueren van de bijdrage aan het Twents Waternet en Samenwerking Noordelijke Vechtstromen ten behoeve van kennisdeling.

- Doorontwikkeling van het concept van de Klimaat Actieve Stad ten behoeve van programma 1 en 2. In 2016 wordt specifiek een aanvang gemaakt met onderstaande maatregelen:
- Opstellen van een (afval)waterplan per zuiveringskring. Daarin wordt opgenomen het gezamenlijk beleid, een gedegen analyse van de huidige en toekomstige afvalwaterproductie en een daarop gebaseerd maatregelenpakket op het gebied van; samenstelling, hoeveelheid, transport en behandeling van afvalwater. Onderdeel van het traject naar een afvalwaterplan is het produceren van bouwstenen als Basis Riolering Plannen, prognosebladen en Basis Zuivering Plan en het evalueren van de werking van de afvalwaterketen
- Ontwikkeling Visie/beleid t.a.v. overname gemalen van diverse gemeenten als bouwsteen voor het gezamenlijk uitvoeren van operationele taken en de afstemming van de operationele sturing in de afvalwaterketen.

Tabel 17: Indicatoren: Samen met onze partners

Indicator(en)	BVR 2015 (Verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
% van zuiveringskringen die een gezamenlijk afvalwaterplan hebben	0	<i>n.t.b.</i>				<i>p.m.</i>
% waarin besparing conform BAW wordt bereikt	73%	79%	84%	91%	97%	100%
Investerings (in k€)	66	300	100	100	100	

2. Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater met veilige installaties voor een bijdrage aan een goede volksgezondheid en een schoon watersysteem

Assets

Met behulp van RWZI's, gemalen en persleidingen wordt het aangeboden afvalwater doelmatig en efficiënt gezuiverd. Deze assets moeten daarom in veilige, goede staat blijven. Dat kan door op het juiste tijdstip onderhoud uit te voeren of installatieonderdelen te vervangen. Soms is nog efficiëntievoordeel te behalen door te kijken naar de risico's die kunnen of mogen optreden, of de ruimte die vergunningsvoorwaarden en wettelijke verplichtingen bieden. De bedrijfsvoering speelt hierin een belangrijke rol. Echter veiligheid en volksgezondheid mogen daarbij nimmer in het geding zijn. Hiervoor is adequate sturingsinformatie noodzakelijk en moet duidelijk zijn welke risico's het waterschap wil lopen. Uitwerken van organisatie breed assetmanagement helpt om hierop te sturen. In welke toestand onze assets nu zijn is belangrijke informatie om weloverwogen keuzes te maken waar moet worden geïnvesteerd. Die informatie leggen we goed toegankelijk vast in het onderhoud-beheersysteem.

Efficiency

De investeringen in RWZI's doen we voor tientallen jaren, terwijl de omgeving dynamisch is. Aanbod van afvalwater en beschikbaarheid van zuiveringscapaciteit moet optimaal afgestemd worden. Dit betekent dat we alle knoppen in ogenschouw nemen waaraan gedraaid kan worden om dit te realiseren. Afkoppelen van hemelwater helpt sowieso om efficiënter onze operationele doelen te halen. Waar innovatieve werkwijzen ons kunnen helpen om de bedrijfsvoering te optimaliseren gaan we deze serieus overwegen.

Naast rente- en afschrijvingslasten zijn de inkoop van energie en de eindverwerking van zuiverings-slib kosten die in hoge mate de (financiële) efficiency bepalen.

De Energiefabriek in Hengelo is exemplarisch voor de aandacht voor exploitatiekosten. De RWZI Hengelo wordt de komende jaren omgebouwd tot een energiefabriek. Op basis van de uitgevoerde business case leidt dit project tot 28% reductie van het af te voeren slibvolume en 35% extra biogasproductie waardoor de exploitatiekosten zullen dalen ondanks toenemende rente- en afschrijvingslasten.

Concrete maatregelen in de planperiode van het WBP 2016-2021 waar continu aan wordt gewerkt zijn:

- Investeren in RWZI's en gemalen om de installaties te laten voldoen aan de eisen op het gebied van capaciteit, prestatie, veiligheid, milieubelasting, energieverbruik en werkomstandigheden.

- Uitvoeren van veiligheidsbeleid voor onze assets en medewerkers.
- Optimalisatie bezettingsgraad door facetten in ogenschouw te nemen die daarop van invloed zijn.
- Onderhoud en herinrichting/renovatie van de RWZI's en persleidingenstelsel baseren op assetmanagement; daarmee een afweging maken tussen aanwezige risico's en kosten om deze risico's te voorkomen.
- Verbeteren informatievoorziening voor betere sturing door beheer informatie beschikbaar stellen in een systeem (sturingsinformatie) zoals verbruiken en productie.
- Opstellen integraal zuiveringsplan als beleidsdocument voor uitvoering en ontwikkeling van de zuiveringstaak.

In 2016 wordt specifiek een aanvang gemaakt met onderstaande maatregelen:

- Harmoniseren oppompkosten.
- Evaluatie toepassing membraantechnologie op RWZI Ootmarsum (MBR).
- Aanpassing RWZI Vriezenveen, Renovatie RWZI Almelo-Visschedijk en harkrooster Emmen.
- Implementeren Onderhoud-beheersysteem OBS 2.0

Tabel 18: Indicatoren: behandeling van afvalwater

Indicator(en)	Wettelijke verplichting (indien van toepassing)	BVR 2015 (verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
Mate waarin de rwzi's voldoen aan de (marges rond) vergunningseisen		n.t.b.	n.t.b.				p.m.
% van de fosfaat verwijderd per jaar (gebiedsbreed)	75%	81%	81%				78%
% van de stikstof verwijderd per jaar (gebiedsbreed)	75%	85%	85%				81%
<i>Investerings (in k€)</i>		18.386	16.537	10.000	11.442	10.350	

3. Het leveren van een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners energie en grondstoffen uit afvalwater voor (her-)gebruik beschikbaar te maken.

Afvalwaterketen

De afvalwaterketen levert een bijdrage aan de verduurzaming van de samenleving. We zuiveren afvalwater tot een niveau dat teruggebracht kan worden in het watersysteem of voor industrieel gebruik geschikt is. Daarnaast produceren we ook energie uit afvalwater en winnen we grondstoffen terug, waarbij we onze wettelijke taak en publieke verantwoordelijkheid in acht nemen. De Routekaart 2030 Afvalwater van Unie en VNG, alsmede het advies van de Adviescommissie Water vormen gidsdocumenten. Een randvoorwaarde voor veel stappen in de transitie van verwerker van afvalwater naar leverancier van grondstoffen is het "verdikken" van de afvalwaterstroom en het reduceren van pieken in de aanvoer. In de contacten met gemeenten en de partijen achter de industriële afvalwaterstromen blijven de gesprekken daarom gericht op het afkoppelen van hemelwaterstromen en reduceren van dun waterlozingen.

Grondstoffen

Voor het terugwinnen van fosfaat wordt vrijwel geheel ingezet op de centrale behandeling van zuiverings-slib bij SNB. Wij sturen als aandeelhouder aan op spoedige realisatie van een terugwininstallatie samen met Ecophos in Noord Frankrijk zoals contractueel in 2015 vastgelegd. Voor andere grondstoffen zoals cellulose, alginaat en bio plastics wordt deelgenomen in Stowa groepen of worden de ontwikkelingen met belangstelling gevolgd.

Energie

De bouw van de Energiefabriek draagt sterk bij aan het bereiken van de doelstelling van 40% eigen duurzaam opgewekte energie in 2020 en zorgt voor een reductie van broeikasgasemissies met ca. 25%.

Met de renovatie van de slibgisting in Emmen en de ingebruikname van de energiefabriek in Hengelo wordt vanaf 2017 een groot deel van het biogas uit het slib gewonnen en in energie omgezet. Zonder aanvullende acties wordt de doelstelling van 40% eigen duurzaam opgewekte energie in 2020 waarschijnlijk niet gehaald. Grote toename van eigen energiewinning uit biogas lijkt niet realistisch. Daarom moet ook naar andere bronnen (wind, zon en thermisch) worden gekeken. In het programma besturen en organiseren wordt energie als organisatie breed thema beschouwd.

Om de 40% eigen duurzaam opgewekte energie te bereiken kan ook het gebruik verder worden verminderd dan in de MJA3 is afgesproken. Hiertoe wordt een analyse op het niveau van de individuele gebruikers (gemaal, RWZI's) uitgevoerd. Bij de RWZI's wordt speciaal aandacht geschonken aan de hoeveelheid energie die voor beluchting nodig is omdat dit ¾ van het totale gebruik op een RWZI betreft. De uitkomsten worden gebruikt om begin 2016 te beoordelen waar besparingen mogelijk zijn. Ook innovatieve technieken worden daarbij in ogenschouw genomen.

Duurzaamheid

De afstand waarover we ons slib nu vervoeren is een aandachtspunt. Bij inkopen van (transport) diensten zal nog meer naar de duurzaamheid worden gekeken. Daarom gaan we ons oriënteren op de wijze waarop ons slib in de verre toekomst wordt verwerkt. Mogelijke nieuwe innovatieve ontwikkelingen op het punt van slibgisting en slibeindverwerking of synergie met andere vergistbare stromen bieden daarbij perspectief. Daarbij kijken we ook naar andere ketens, zoals mestverwerking.

Er is veel ontwikkeling rond het verduurzamen van de afvalwaterketen. We kunnen niet in iedere ontwikkeling participeren, daarom hebben we een innovatievisie en een -strategie alsmede een duurzaamheidsvisie om onze inspanningen te richten. Samenwerken met kennisinstellingen en bedrijven is daarin een belangrijke pijler naast onze deelname in de landelijke Grondstoffenfabriek.

Concrete maatregelen in de planperiode van het WBP 2016-2021 waar continu aan wordt gewerkt zijn:

- Ontwikkelen van RWZI Hengelo tot energie- en grondstoffenfabriek.
- Verkennen van synergie tussen zuiveringstaak en mestverwerking.
- Verkennen toekomstige afzet van het zuiveringsslib; zowel landelijk als regionaal.
- Opstellen strategie slibverwerking.

In 2016 wordt specifiek een aanvang gemaakt met onderstaande maatregelen:

- Opstellen energie-actieplan op basis van in kaart gebrachte energie besparingsopties.
- Opstellen strategie voor duurzame ontwikkeling.

Tabel 19: Indicatoren: terugwinning

Indicator(en)	BVR 2015 (verwachte beginsituatie 1-1-2016)	B 2016	2017	2018	2019	WBP 2021
Mate waarin fosfaat uit het rioolwater wordt teruggewonnen	0%	0%				78%
Aantal gevallen met overschrijding veiligheid (waarschuwingsgrenzen)	n.t.b.	n.t.b.				<i>Eigen norm</i>
Investeringen k€	7.370	4.400	11.370	100	200	

2.2.3 Wat mag het kosten?

Investeringsbudgetten

In deze begroting komen de netto investeringen 2015-2019 voor programma 2 uit op k€ 76.022.

De voorliggende nieuwe raming voor de investeringen voldoet daarmee aan de kaders vanuit het bestuursakkoord. Daarbij is rekening gehouden met een marge voor het geval projecten door onvoorziene omstandigheden later of niet worden uitgevoerd (aangeduid met: afbreukrisico's). Deze raming kent vanaf de BVR 2015 tot en met deze programmabegroting 2016-2019 de volgende opbouw:

Tabel 20: Investeringsbudgetten 2015-2019

Thema (bedragen in k€)	BVR 2015	2016	2017	2018	2019	Totaal 2015-2019
Samen met onze partners	66	300	100	100	100	666
Behandeling van afvalwater	18.386	16.537	10.000	11.442	10.350	66.715
Terugwinning	7.370	4.400	11.370	100	200	23.440
Netto-totaal (excl. afbreukrisico's)	25.822	21.237	21.470	11.642	10.650	90.821
Afbreukrisico's (16,3%)	4.204	3.462	3.500	1.898	1.736	14.799
Netto-totaal (incl. afbreukrisico's)	21.618	17.775	17.970	9.744	8.914	76.022
Vervallen bouwrente	-800	-650	-650	-650	-650	-3.400
Extra inv.ruimte (invulling MJV 2017-2020)	+800	+650	+650	+650	+650	+3.400
Netto-totaal	21.618	17.775	17.970	9.744	8.914	76.022
<i>Bestuurlijk kader (MJV 2016-2019)</i>	<i>25.634</i>	<i>16.616</i>	<i>16.394</i>	<i>6.872</i>	<i>10.504</i>	<i>76.021</i>

De belangrijkste investeringen in 2016 hebben betrekking op de Energiefabriek (M€ 4,1), de RWZI Vriezenveen (M€ 2,0), vervangingsinvesteringen (M€ 2,7), de RWZI Sleen (M€ 2,1) en de persleiding van Schoonoord naar Sleen (M€ 1,4).

Exploitatiebudgetten

Binnen programma 2 is in de begrotingen 2014 en 2015 een besparing fusie en bestuursakkoord opgenomen van M€ 2,8. Voor 2016 t/m 2018 gelden binnen programma 2 nog M€ 1,1 respectievelijk M€ 2,2 aan aanvullende besparingen die als taakstelling gelden.

Tabel 21: Besparingen 2016 en 2017

(bedragen in M€)	B 2016	2017	2018
• Besparingen overige kosten/beleidskeuzes	0,3	0,7	0,7
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,1	0,1	0,1
Subtotaal besparingen fusie	0,4	0,8	0,8
• Besparingen overige exploitatiekosten	0,5	1,0	1,0
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,1	0,3	0,3
Subtotaal besparingen bestuursakkoord	0,7	1,4	1,4
Totaal besparingen 2016-2018	1,1	2,2	2,2
Besparingen fusie (in B 2014 en B 2015)	2,2	2,2	2,2
Besparing bestuursakkoord (in B 2015)	0,6	0,6	0,6
Totaal-generaal besparingen 2014-2018	3,9	5,0	5,0

In programma 2 zijn de volgende netto-budgetten geraamd. Dit is inclusief de hiervoor genoemde besparingen, gewijzigde parameters (§ 3.2) en gewijzigde inzichten rondom incidentele en structurele baten en lasten (§ 3.3).

Tabel 22: Netto-budgetten programmabegroting 2016-2019

Programma 2 Waterketen (Bedragen in k€)	JR 2014	B 2015	2015-I	B 2016	2017	2018	2019
Overige kosten/baten	39.890	41.171	40.678	40.219	40.964	41.292	41.705
Onvoorzien	0	283	452	286	290	293	297
Mutaties reserves binnen programma	315	213	-787	150	-250	-225	-150
Netto-lasten	40.205	41.667	40.343	40.655	41.004	41.360	41.852
<i>Idem MJV 2016-2019</i>		<i>41.667</i>	<i>40.343</i>	<i>40.860</i>	<i>41.196</i>	<i>41.538</i>	<i>41.921</i>

2.3 Programma 3: Besturen en organiseren

In dit hoofdstuk is de uitwerking van het strategisch doel tot programmadoelen weergegeven. Daarnaast worden maatregelen benoemd, die helpen om de programmadoelen te realiseren.

2.3.1 Wat willen we bereiken?

Het programma Besturen en Organiseren is gericht op het bereiken van het volgende strategische doel:

We zijn een duurzame, innovatieve en lerende organisatie. We bepalen en realiseren samen met partners en belanghebbenden onze ambities, waarbij maatschappelijk belang en goed werkgeverschap centraal staan.

Figuur 1: Het strategisch doel en de ontwikkelsporen van het programma Besturen en Organiseren

2.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Programmadoelen en maatregelen: de acht ontwikkelsporen

In de afgelopen jaren zijn er voor Vechtstromen op allerlei vlakken visies en strategieën ontwikkeld, zoals:

- de strategische schets waterschap 2020 ("Visie 2020"), opgesteld door beide rechtsvoorgangers en waterschap Rijn en IJssel;
- de business case voor de fusie tot Vechtstromen;
- de missie/visie van Vechtstromen, ontstaan vanuit brede betrokkenheid van medewerkers en dagelijks bestuursleden van beide rechtsvoorgangers;
- het bestuursakkoord en het bestuursprogramma 2014-2019 van het huidige algemeen bestuur.

Een aantal ontwikkelthema's voor het bestuur en de organisatie komt in al deze notities terug, hoewel ze soms vanuit een ander perspectief zijn belicht. Deze thema's zijn partnerschap (soms ook aangeduid met 'verbindend samenwerken'), duurzaamheid, innovatie en transparantie.

Daarnaast zijn er nieuwe ontwikkelthema's benoemd naar aanleiding van de doorontwikkeling van de organisatie en de evaluatie van de nieuwe bestuurlijke werkwijze vanuit het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur (klankbordgroep).

Voor het programma heeft dit geleid tot een nieuwe opzet vanuit acht ontwikkelsporen², gericht op het faciliteren van de primaire taakuitvoering, op bestuurlijke ontwikkeling en op organisatieontwikkeling.

² De ontwikkelsporen Partnerschap, Duurzaamheid en innovatie en Maatschappelijk belang centraal maken reeds sinds de programmabegroting 2014 deel uit van het programma.

- Partnerschap ('verbindend samenwerken')
- Duurzaamheid en innovatie
- Maatschappelijk belang centraal (transparantie, klantgerichtheid)
- Bestuurlijke ontwikkeling
- Slim organiseren (effectiviteit, efficiëntie en flexibiliteit in de organisatie)
- Bewegen, verjongen en inspireren (goed werkgeverschap)
- Verbindend leiderschap
- Cultuurontwikkeling

De acht ontwikkelsporen worden zoveel mogelijk in samenhang opgepakt. Hieronder worden de ontwikkelsporen verder uitgewerkt in programmadoelen en passende maatregelen. Om de stuurbaarheid van het programma te vergroten, worden de programmadoelen in aanloop naar de meerjarenverkenning 2016-2019 verder aangescherpt. Tevens worden representatieve effect- en prestatie-indicatoren ontwikkeld.

A. Partnerschap

Samenwerking is een centraal begrip in het Bestuursprogramma. Doelen staan niet op zichzelf, maar krijgen betekenis in relatie tot de omgeving. Samenwerking is cruciaal om resultaten te behalen. Samenwerking met medeoverheden, met vertegenwoordigende organisaties voor de belangen van landbouw, natuur, bedrijvigheid en recreatie met kennisinstellingen en met inwoners en bedrijven in ons gebied. Op deze manier streven we ernaar om – in partnerschap – maatschappelijke meerwaarde te creëren voor stedelijk gebied, landbouw, natuur en voor regionale bedrijvigheid en economie.

Programmadoelen

Voor het spoor Partnerschap gelden de volgende doelen:

- **Vechtstromen is 'samenwerkingsvaardig' (competenties).**
- **Partnerschap zit in het DNA van Vechtstromen (houding en gedrag).**

Om deze doelen te realiseren kenmerkt de aanpak zich door:

- Onderscheid tussen verschillende interne doelgroepen: bestuur, management en medewerkers;
- een combinatie van theorie en praktijk;
- inhoudelijke samenhang tussen die beide onderdelen en
- een logische volgorde daarvan in de tijd.

Bovendien kent het principe van partnerschap een uitwerking in elk van de andere ontwikkelsporen binnen het programma. Zo staat samenwerking met partners centraal in de aanpak van duurzaamheid en innovatie en bij het stimuleren van mobiliteit in de organisatie. Ook wordt het als thema meegenomen in het leiderschapontwikkelingstraject en in het cultuurtraject.

Maatregelen

Een aantal maatregelen voor de komende jaren zijn:

- het reflecteren op een aantal lopende praktijkcases, waarin we leren van ervaringen en experimenteren met nieuwe ideeën. Voorbeelden van cases zijn de wateropgave in Vechtstromen-Noord, recreatief medegebruik en Klimaat Actieve Stad (KAS);
- aansluitend daarop en in samenhang daarmee trainingen voor medewerkers;
- het verdiepen van kennis over partnerschap aan de hand van masterclasses als onderdeel van het ontwikkelspoor Verbindend leiderschap met eenheidsmanagers en teamleiders en een diner pensant voor het DB;
- het evalueren van de aanpak voor stakeholdermanagement (inclusief accountplannen).

Ten slotte wordt er eenmalig een Vechtstromencafe (binnen het ontwikkelspoor Cultuurontwikkeling) aan dit thema gewijd en wordt er structureel binnen de teams aan dit onderwerp aandacht besteed.

B. Duurzaamheid en innovatie

Bestaande oplossingen zijn niet meer voldoende om de complexer wordende wateropgaven waar te maken. Bovendien nemen financiële mogelijkheden af. We voelen hierdoor de urgentie om ons

innovierend vermogen verder te ontwikkelen. Niet als een doel op zich, maar als een belangrijk middel. We sluiten aan bij de innovatiestrategie van de Unie van Waterschappen. Hetzelfde geldt voor het thema duurzaamheid, als middel om bij te dragen aan welvaart (economische ontwikkeling) en welzijn (veilige en prettige leefomgeving). We zijn actief op zoek naar toekomstbestendige toepassingen binnen ons waterschapswerk. Niet alleen voor het 'hier en nu', maar ook voor het 'daar' en 'later'.

Voor zowel innovatie als duurzaamheid zoeken we nadrukkelijk naar kansen voor samenwerking, onder andere vanuit de 'driehoek' bedrijven-kennisinstellingen-overheden.

Programmadoelen

- **Vechtstromen is een innovatieve organisatie.**
- **Vechtstromen is een duurzame organisatie.**

Maatregelen

- *Uitvoeren innovatieagenda*

De innovatievisie is in 2015 vertaald naar een innovatiestrategie en innovatieagenda met concrete maatregelen. Deze maatregelen worden opgepakt conform de planning. Financiering gebeurt uit het innovatiebudget, dat beschikbaar is gesteld door het algemeen bestuur.

- *Uitwerken duurzaamheidsagenda*

Ook voor duurzaamheid is een visie opgesteld als richting voor duurzaamheidsinitiatieven. Net als bij de innovatievisie wordt deze vervolgens vertaald naar praktische toepassing in het waterschapswerk. Natuurlijk benutten we ondertussen duurzaamheidskansen.

C. Maatschappelijk belang centraal

We werken aan publieke taken en halen hiervoor waterschapsbelasting op bij inwoners en bedrijven. Tegelijkertijd is het bewustzijn van het belang van goed waterbeheer en de bijbehorende kosten laag³. De maatschappij mag van ons als publieke organisatie verwachten dat wij transparant zijn over wat we doen, waarom we dat doen en dat we verantwoordelijk en integer omgaan met onze middelen. Belangenorganisaties en burgers kijken hier ook steeds vaker kritisch naar. Dit alles vraagt om een sterk ontwikkeld communicerend vermogen en klantgerichte dienstverlening: via meerdere kanalen, passend bij de behoefte van al onze stakeholders.

Programmadoelen

- **Vechtstromen is een transparante organisatie.**
- **Vechtstromen is een klantgerichte organisatie.**

Maatregelen

- *Opstellen uitvoeringsprogramma communicatie*

Om ons communicerend vermogen te vergroten, werken we op basis van de communicatievisie aan een bijbehorend uitvoeringsprogramma.

- *Opstellen participatiebeleid*

We stellen participatiebeleid op, waarmee we richting geven aan het betrekken van burgers / stakeholders bij het waterschapswerk.

- *Implementeren integriteitsbeleid*

Het integriteitsbeleid voor Vechtstromen bestaat onder andere uit een gedragscode voor bestuurders en ambtenaren, diverse regelingen (bijv. ongewenst gedrag, melden van misstanden en computergebruik) en andere afspraken (bijv. kwetsbare functies, nevenactiviteiten en financiële belangen). De komende jaren wordt ambtelijk en bestuurlijk regelmatig aandacht besteed aan bewustwording van integriteitsaspecten in het waterschapswerk.

³ Dit wordt ook aangeduid met de 'awareness gap', naar aanleiding van het OECD-rapport: "Water Governance in the Netherlands Fit for the Future?" (2014)

- *Uitwerken strategie voor externe dienstverlening*
We hebben in 2015 de servicenormen voor dienstverlening geïmplementeerd, conform de afspraak in Unieverband. Bij het gebruik van de servicenormen krijgen we meer zicht op de mogelijke verbeteringen voor onze dienstverlening. Dit is bepalend voor de aanpak richting een dienstverleningsstrategie.
- *Ontsluiten van financiële informatie via het platform Openspending*
Via Openspending.nl worden elk kwartaal de uitgaven en inkomsten van overheden ter beschikking gesteld. Steeds meer overheden werken hieraan mee, waaronder een groeiend aantal waterschappen.

D. Bestuurlijke ontwikkeling

We zien een vermaatschappelijking van ons bestuur. Besluitvorming komt tot stand op basis van het maatschappelijke debat. Relevante partners en stakeholders worden betrokken bij onze oplossingen, strevend naar breed draagvlak. De bestuurders zijn de ambassadeurs van ons waterschap. De ambtelijke organisatie is erop gericht om het bestuur te faciliteren in de veranderende context van besturen op hoofdlijnen, zonder de maatschappelijke nabijheid te verliezen.

Programmadoel

- **De rolinvulling van algemeen en dagelijks bestuur sluit aan op de complexe multischalige omgeving.**
Het algemeen bestuur stelt kaders en toetst; het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor uitvoering en voortgang. Intern wordt voldoende draagvlak gecreëerd, om vanuit het waterschap op te treden als betrouwbare gesprekspartner.

Maatregelen

Alle maatregelen van dit ontwikkelspoor zijn in 2015 in uitvoering gebracht en structureel ingebed in de werkprocessen. Het ontwikkelspoor bestuurlijke ontwikkeling krijgt om die reden in 2016 geen vervolg.

Voorbeelden van de uitgevoerde maatregelen zijn:

- verder uitdiepen van inhoudelijke thema's is sessies van het dagelijks bestuur ter versterking van het collegiaal besturen;
- een training voorstellen schrijven / bestuurslijke sensitiviteit voor adviseurs ter verbetering van de kwaliteit van besluitvorming (en besturen op hoofdlijnen);
- wekelijkse berichtgeving vanuit het dagelijks bestuur naar het algemeen bestuur en geannoteerde commissie-agenda's ter bevordering van de informatievoorziening aan het algemeen bestuur.

E. Slim organiseren

Wij willen een organisatie zijn die de bestuurlijke ambities daadkrachtig realiseert op een bedrijfsmatige manier. De economische omstandigheden leggen meer nadruk op kostenbewustzijn.

Door slim te organiseren, voortdurend te evalueren/leren en goed onderbouwde keuzes te maken, vergroten wij de efficiency en effectiviteit van de organisatie. Hiervoor is randvoorwaardelijk dat wij investeren in de kwaliteit van ons beheer, om een stevig fundament voor ontwikkeling te hebben.

Programmadoelen

Het spoor Slim organiseren heeft de volgende doelen:

- **Vechtstromen heeft de beheerprocessen goed op orde.**
- **Vechtstromen is in staat om de bestuurlijke doelen te verwezenlijken.**
- **Vechtstromen is bedrijfsmatig ingericht.**
- **Vechtstromen werkt langs de principes van een lerende organisatie.**

Maatregelen

- Invoeren van processturing om te komen tot efficiëntere en effectievere processen. Wij passen hierbij de LEAN filosofie toe om te komen tot permanent leren en verbeteren vanuit het klantperspectief.
- Verkenning van assetmanagement om betere en transparante keuzes te maken in uitgaven op basis van kansen en risico's in onze primaire taken.
- Doorontwikkelen van de planning & control cyclus om sturen op effecten, doelen en maatregelen en het lerend vermogen te versterken, te komen tot brede control en versterking van Good Governance.
- Professionaliseren van informatiemanagement om o.a. sturing op informatievoorziening te vergroten en gegevensbeheer te organiseren.
- Implementeren van de Baseline Informatieveiligheid Waterschappen grotendeels vóór 2017.
- Opstellen van een huisvestingsstrategie voor onze hoofd- en nevenlocaties, in het licht van strategische thema's als partnerschap, klantgerichtheid, innovatie, duurzaamheid, wendbaarheid van de organisatie en strategische personeelsplanning.
- Samenwerking in Waterkracht op het gebied van inkoop, HRM, ICT en zuiveren.
- Implementeren van de Omgevingswet met ingang van 2018.
- Implementatie van de landelijke visie samenwerking crisisbeheersing (tot 2020).
- Benchmarking om ons te spiegelen aan en te leren van anderen:
 - Waterschapspeil/Waterschapsspiegel;
 - Vensters voor Bedrijfsvoering;
 - Medewerkeronderzoek Internetspiegel.

F. Bewegen, verjongen en inspireren

Onze medewerkers vormen het gezicht van Vechtstromen. Zij moeten in staat worden gesteld om het beste uit hun talenten en competenties te halen en deze optimaal in te zetten in ons waterschapswerk. Goed werkgeverschap is voor ons belangrijk om ook in de toekomst voldoende en kwalitatief goede mensen aan onze organisatie te binden.

Programmadoelen

- **Vechtstromen is een goede werkgever.**
Wij zetten in op een aantrekkelijk werkgeverschap om voldoende en kwalitatief goed personeel in te kunnen zetten voor het waterschapswerk.
- **Vechtstromen heeft een toekomstbestendig personeelsbestand.**
Vanwege de toenemende vergrijzing en de beperkte mobiliteit ligt het accent de komende jaren op doorstroom en uitstroom, met verjonging als uitgangspunt.

Maatregelen

- Uitvoering geven aan de HR-strategie die in 2015 is vastgesteld.
- Aanbieden van een centraal opleidingsaanbod voor alle medewerkers.
- Aangaan van samenwerkingsverbanden om uitwisseling en mobiliteit te faciliteren.
- Stimuleren van verjonging door in te zetten op trainees, stages en leer-/ werk-overeenkomsten.

G. Verbindend leiderschap

Na de fusie is er een management gekomen dat voor een flink deel nieuw was in een managementrol, maar ook als groep een nieuw geheel vormde. De doorontwikkeling die per 1 januari 2015 is ingevoerd heeft hier ook impact op gehad. Naar aanleiding van deze constatering is bepaald een gezamenlijk managementdevelopment-programma voor teamleiders en MT te ontwikkelen om samen verbindend leiderschap te creëren. Dit is belangrijk voor:

- vergroting van synergie van het management als groep;
- de ontwikkeling van het management als leiders;
- de ontwikkeling van medewerkers als professionals;
- de verwezenlijking van de visie van Vechtstromen en haar kernwaarden (PRIO);
- en daarmee de ontwikkeling van Vechtstromen als geheel.

Met de doorontwikkeling per 1 januari 2015 is de functie van de teamleiders fundamenteel gewijzigd. Waar ze in 2014 alleen functioneel leiding gaven, hebben ze nu volledige HRM-verantwoordelijkheid voor hun team gekregen. Omdat dit bij de plaatsing in 2013 niet was voorzien, worden de teamleiders ondersteund om deze nieuwe verantwoordelijkheid goed te kunnen invullen.

Programmadoelen

- **Het laten excelleren van de organisatie en de medewerker, zowel binnen als buiten de organisatie.**
- **Teamleiders ondersteunen om hun nieuwe verantwoordelijkheid optimaal te kunnen invullen.**

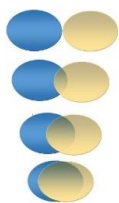
Uitgangspunten:

- De visie van Vechtstromen en de PRIO-kernwaarden zijn leidend in de aanpak.
- We gebruiken de filosofie van Appreciative Inquiry (waardierend onderzoeken) om ons leiderschap te ontwikkelen.
- We ontwikkelen ons leiderschap volgens de principes van de lerende organisatie.
- We werken niet alleen instrumenteel aan vaardigheden, maar streven naar een duurzame verandering naar Verbindend leiderschap.
- We geven samen vorm aan Verbindend leiderschap.
- We zetten externe ondersteuning in om te verdiepen en te versnellen, voor een externe blik op onszelf of wanneer we kennis/competenties zelf niet in huis hebben.

Maatregelen

- Managementdevelopmentprogramma (2015-2016) gericht op gezamenlijke leiderschapsontwikkeling en op versterking van de onderlinge synergie tussen management team en teamleiders.
- Trainingen om teamleiders te versterken in hun operationele managementvaardigheden.
- Uitrollen van een ontwikkeltraject voor het management team om optimaal te functioneren binnen het nieuwe directiemodel.

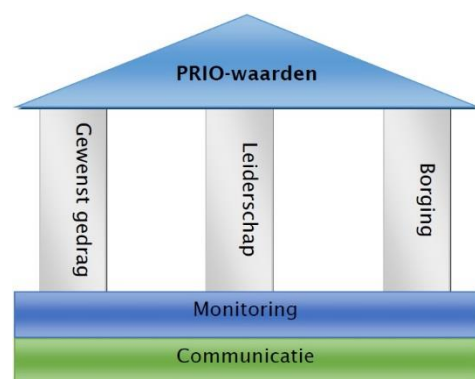
H. Cultuurontwikkeling

Anderhalf jaar na de fusie zien we dat, om werkelijk één organisatie te worden, het nodig is om te werken aan de groei van een Vechtstromen-identiteit. We willen vasthouden aan wat waardevol en constructief was bij de rechtsvoorgangers en stimuleren wat we nodig hebben om duurzaam een bijdrage te kunnen leveren aan onze maatschappelijke doelstellingen.

Programmadoelen

- **Wij stimuleren gewenst gedrag.**
Samen met medewerkers kleuren we dit gedrag in en maken hen bewust van de mogelijkheden om het gewenste gedrag toe te passen.
- **Leiderschap: voorbeeldgedrag, sturen, corrigeren.**
(via ontwikkelspoor Verbindend leiderschap)
- **Wij borgen de PRIO waarden door ze te verankeren in de maatregelen die we onder de andere sporen uitvoeren.**

Maatregelen

- Maatwerkondersteuning van teams bij teamontwikkeling.
- Inzetten van een ontwikkelteam van ambassadeurs (medewerkers) die kunnen ondersteunen bij de teamontwikkeling langs de PRIO kernwaarden.
- Inspiratiebijeenkomsten om als gehele organisatie stil te staan bij onze visie en kernwaarden.
- Medewerkeronderzoek (vanuit ontwikkelspoor Slim organiseren) om deze ontwikkeling te monitoren.

2.3.3 Wat mag het kosten?

Zoals uit § 2.3.2 blijkt, omvat het programma Besturen en organiseren een fors pakket van maatregelen. Anders dan in de twee primaire programma's, worden de kosten van deze maatregelen in mindere mate gefinancierd uit de investeringsbudgetten. Grotendeels betreffen het arbeidsuren die in de personeelskosten zitten, voor een aantal (complexere) maatregelen wordt extern ingehuurd. Deze kosten worden gefinancierd uit de exploitatiebudgetten. Het uitgangspunt is hierbij dat de kosten voor de ontwikkelsporen worden opgevangen binnen de bestaande budgetten. Verderop in deze paragraaf ("exploitatiebudgetten") zijn mutaties in de exploitatiebudgetten op hoofdlijnen benoemd.

Investeringsbudgetten

De hierboven geschetste situatie maakt dat de relatie tussen de ontwikkelsporen en de investeringsbudgetten niet één-op-één gelegd kan worden. De investeringsbudgetten van het programma zijn in grote mate bedoeld voor regulier onderhoud van gebouwen en continuïteit van de bedrijfsvoering (zoals vervanging van ICT apparatuur en ontwikkeling van software-ondersteuning). Dat maakt de stuurruimte binnen het investeringskader beperkt.

Bij de MJV 2016-2019 is daarom besloten om eenmalig het bestuurlijke investeringskader te verhogen met de aanschafkosten voor het wagenpark en de zonnepanelen. Hierbij spelen de volgende ontwikkelingen:

- **Wagenpark:** De basis voor het besluit bij de MJV ligt in een extern onderzoek in samenwerking met de waterschappen Rijn en IJssel en Groot Salland. Daaruit bleek dat aanschaf van het wagenpark een voordelige optie is. In de zomermaanden is een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar de precieze implicaties van het besluit voor Vechtstromen. De conclusie is dat in het oorspronkelijke onderzoek onvoldoende aandacht is geweest voor aspecten als innovatie, duurzaamheid en gevolgen voor de formatie. Als gevolg daarvan lijkt leasen van het wagenpark alsnog een slimmere keuze. De betekenis hiervan voor het investeringsniveau wordt uitgewerkt in de MJV 2017-2020.
- **Zonnepanelen:** De verwachting is dat de zonnepanelen op het dak van het waterschapskantoor in Almelo in het voorjaar van 2016 geplaatst worden.

De raming voor de BVR 2015 en deze programmabegroting 2016-2019 voldoet aan het bijgestelde kader uit de MJV 2016-2019, zoals blijkt uit de volgende tabel. Daarbij is rekening gehouden met een marge voor het geval projecten door onvoorziene omstandigheden later of niet worden uitgevoerd (aangeduid met afbreukrisico's).

Tabel 23: Investeringsbudgetten 2015-2019

Ontwikkelspoor (bedragen in k€)	BVR 2015	2016	2017	2018	2019	Totaal 2015-2019
Partnerschap						0
Duurzaamheid & innovatie		200				200
Maatschappelijk belang centraal		40		100	1.100	1.240
Bestuurlijke ontwikkeling	95	137				232
Slim organiseren	3.493	2.633	1.617	1.802	1.746	11.290
Bewegen, verjongen & inspireren						0
Verbindend leiderschap						0
Cultuurontwikkeling						0
Netto-totaal (excl. afbreukrisico's)	3.588	3.010	1.617	1.902	2.846	12.962
Afbreukrisico's (6,8%)	- 244	- 205	- 110	- 129	- 194	- 882
Netto-totaal	3.344	2.805	1.507	1.773	2.652	12.081
<i>Bestuurlijk kader (MJV 2016-2019)</i>	<i>3.608</i>	<i>2.323</i>	<i>1.535</i>	<i>1.801</i>	<i>2.814</i>	<i>12.081</i>

Exploitatiebudgetten

Binnen programma 3 is in de begrotingen 2014 en 2015 een besparing fusie en bestuursakkoord opgenomen van M€ 5,2. Voor 2016 t/m 2018 gelden binnen programma 3 nog M€ 0,6 respectievelijk M€ 1,1 aan aanvullende besparingen die als taakstelling gelden.

Tabel 24: Besparingen 2016 en 2017

(bedragen in M€)	B 2016	2017	2018
• Besparingen innovatief samenwerken/shared services	0,1	0,2	0,2
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,1	0,1	0,1
Subtotaal besparingen fusie	0,1	0,2	0,2
• Besparingen overige exploitatiekosten	0,4	0,6	0,6
• Besparingen investeringen/kapitaallasten	0,1	0,3	0,3
Subtotaal besparingen bestuursakkoord	0,5	0,9	0,9
Totaal besparingen 2016-2018	0,6	1,1	1,1
Besparingen fusie (in B 2014 en B 2015)	4,5	4,5	4,5
Besparing bestuursakkoord (in B 2015)	0,7	0,7	0,7
Totaal-generaal besparingen 2014-2018	5,8	6,3	6,3

In programma 3 zijn de volgende netto-budgetten geraamd. Dit is inclusief de hiervoor genoemde besparingen, gewijzigde parameters (§ 3.2) en gewijzigde inzichten rondom incidentele en structurele baten en lasten (§ 3.3).

Tabel 25: Netto-budgetten programmabegroting 2016-2019

Programma 3 Besturen en organiseren	JR 2014	B 2015	2015-I	B 2016	2017	2018	2019
(Bedragen in k€)							
Overige kosten/baten	24.796	24.461	27.354	25.752	27.542	28.030	28.530
Onvoorzien	0	213	923	215	218	220	223
Mutaties reserves binnen programma	-3.508	-1.000	-2.132	834	-478	-478	-478
Netto-lasten	21.288	23.674	26.145	26.801	27.282	27.772	28.275
<i>Idem MJV 2016-2019</i>		23.674	26.145	26.024	26.491	26.967	27.461

3. Paragrafen bedrijfsvoering

In het Waterschapsbesluit is voorgeschreven dat in de (meerjaren) begroting in afzonderlijke paragrafen worden vastgelegd de uitgangspunten, de hoofdlijnen van beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede de gevolgen van dat beleid. Onderstaande paragrafen vloeien voort uit het Waterschapsbesluit.

3.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

In paragraaf 1.3 is op hoofdlijnen ingegaan op de actuele ontwikkelingen in de omgeving beschouwd vanuit de vier invalshoeken: politiek-bestuurlijk, economisch, sociaal-cultureel en kwaliteit-duurzaam-innovatie. In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen ingegaan op de financieel en economische ontwikkelingen sinds de vorige programmabegroting 2015-2018 en de meerjarenverkenning 2016-2019. Deze ontwikkelingen zijn belangrijke uitgangspunten voor het bepalen van de tarieven en lastendruk voor huishoudens en bedrijven waarover in het bestuursakkoord "Door water verbonden" concrete afspraken zijn gemaakt (zie § 1.5).

3.2 Uitgangspunten en normen

Deze paragraaf geeft inzicht in de financiële uitgangspunten van de programmabegroting 2016-2019 die aan de geraamde bedragen ten grondslag liggen. Er gelden specifieke stijgingspercentages voor de rente, het salarispeil en autonome loonkostenontwikkeling, alsmede voor energie, chemicaliën en inflatie. Als referentie zijn de percentages van de parameters uit de meerjarenverkenning 2016-2019 vermeld. De parameters die wijzigen ten opzichte van de meerjarenverkenning 2016-2019 zijn vet gedrukt.

Tabel 26: Stijgingspercentages parameters

Parameters	B 2016	2017	2018	2019
Investeringsrente	2,5%	2,7%	2,9%	3,1%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	3,2%	3,4%	3,6%	3,8%
Bespaarde rente	3,0%	3,2%	3,4%	3,6%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	3,0%	3,2%	3,4%	3,6%
Salarissen en sociale lasten	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
Ingeleend personeel	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Elektriciteit	0,0%	0,5%	0,5%	1,5%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	0,0%	1,0%	1,0%	2,0%
Chemicaliën	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Slibverwerking	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
Slibafvoer	2,0%	2,0%	2,0%	3,0%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Overige kosten	1,0%	1,25%	1,25%	1,25%
<i>Idem MJV 2016-2019</i>	1,25%	1,25%	1,25%	1,25%

Investeringsrente

De investeringsrente is de rente die wordt doorberekend aan de kostendragers. De investeringsrente voor 2016 komt op basis van de hiervoor geldende renteomslag-berekening uit op 2,5% en is daarmee 0,7% lager dan die van de MJV 2016-2019. Dit lagere renteomslagpercentage is het gevolg van de herstructurering van de leningenportefeuille in mei 2015. Dit positieve effect wordt afgezwakt doordat met ingang van 2015 geen rente meer wordt geactiveerd waardoor de netto rentelasten per saldo toenemen. Voor de jaren 2017 en verder wordt een veiligheidsmarge van 0,2% ten opzichte van het voorgaande jaar gehanteerd.

Bespaarde rente

De bespaarde rente wijzigt niet ten opzichte van de MJV 2016-2019.

Salarissen en sociale lasten

De salarisstijging van 2,5% bestaat uit 1,0% individuele salarisverhogingen (periodieken) en 1,5% cao-afspraken (conform nieuwe cao 2015-2016). In deze PB 2016-2019 is de stijging met 2,5% daarvoor in zijn geheel nodig. Voor de sociale lasten wordt hetzelfde stijgingspercentage als voor de salarissen gehanteerd. Beide parameters wijzigen niet ten opzichte van de MJV 2016-2019.

Ingeleend personeel

Het stijgingspercentage wijzigt niet ten opzichte van de MJV 2016-2019.

Elektriciteit

Voor elektriciteit wordt als stijgingspercentage voor 2016 uitgegaan van 0%, omdat de inkoop en bijkomende kosten al nagenoeg vast liggen. Voor de periode 2017 -2018 wordt 0,5% stijging per jaar gehanteerd. Dit is gebaseerd op het feit dat een deel van het inkoopvolume al vastligt en de kostprijs van elektriciteit per eenheid daalt, maar dat de bijkomende kosten voor netwerk en belastingen stijgen. Ook stijgt onze eigen productie waardoor de afname in volume kleiner wordt. Voor 2019 wordt 1,5% gehanteerd omdat op die termijn de onzekerheden over effecten van mogelijk duurzaamheidsbeleid groter zijn.

Chemicaliën

Het stijgingspercentage wijzigt niet ten opzichte van de MJV 2016-2019.

Slibverwerking en –afvoer

- De parameter voor slibverwerking wijzigt niet ten opzichte van de MJV 2016-2019. De slibverwerking van het Noordelijk en Zuidelijk Vechtstromengebied wordt de komende jaren in organisatorische en financiële zin verder met elkaar verweven. Daardoor kunnen naar verwachting de doelmatigheidsopgaven uit de business case van de fusie voor de komende jaren, worden gehaald en is inflatiecorrectie niet nodig. Vanaf 2019 wordt uitgegaan van een reguliere kostenstijging van 2%, mede met het oog op terugwinning van fosfaat.
- De parameter voor slibtransport wijzigt in 2016-2018 niet ten opzichte van de MJV 2016-2019. Voor 2019 wordt 3% aangehouden in plaats van 2% bij de MJV 2016-2019, om een duurzamere wijze van slibtransport mogelijk te maken.

Overige kosten

Voor het stijgingspercentage in 2016 van de overige kosten wordt 1,0% gehanteerd. Dat is 0,25% lager dan de 1,25% waarvan in de MJV 2016-2019 is uitgegaan. Voor het bepalen van dit stijgingspercentage is de Macro Economische Verkenning (MEV) van het Centraal Planbureau (CBP) geraadpleegd. De consumentenprijsindex (1,1%) en de prijs 'intermediair verbruik overheid' (0,9%) voor 2016 zijn als referentie gebruikt. Voor de jaren 2017-2019 is het stijgingspercentage met 1,25% gelijk gehouden aan de MJV 2016-2019 gelet op de economische onzekerheden.

Afbreukrisico's investeringsplanning

In de investeringsplanning is rekening gehouden met een marge voor het geval projecten door onvoorziene omstandigheden later of niet worden uitgevoerd (aangeduid met: afbreukrisico's). In de investeringsplanning van de PB 2016-2019 is uitgegaan van de volgende percentages per programma. Deze percentages zijn ongewijzigd ten opzichte van de MJV 2016-2019.

Tabel 27: Afbreukrisico's investeringsplanning 2016-2019

Programma	B 2016	2017	2018	2019
1. Watersysteem	12,7%	12,7%	12,7%	12,7%
2. Afvalwaterketen	16,3%	16,3%	16,3%	16,3%
3. Organisatie en middelen	6,8%	6,8%	6,8%	6,8%

3.3 Incidentele en structurele baten en lasten

In deze paragraaf worden de incidentele en structurele baten en lasten die van invloed zijn op de programmabegroting 2016-2019 toegelicht. De bedragen voor de jaren 2017 t/m 2019 zijn mutaties ten opzichte van de geraamde budgetten begroting 2016.

3.2.1 Budgetmutaties 2016-2019

Hieronder volgt een toelichting op de budgetmutaties 2016-2019 zoals die in de volgende tabel per programma zijn weergegeven.

Programma 1

Areaaluitbreidingen

- Het areaal dat door het waterschap wordt beheerd, zal de komende jaren stijgen en daarmee ook de onderhoudskosten. Het algemeen bestuur van voormalig waterschap Regge en Dinkel heeft op 11 juli 2012 ingestemd met een structurele, jaarlijkse lastenverhoging van k€ 90. In de meerjarenbegrotingen van voormalig waterschap Velt en Vecht was dit niet geraamd.
- In de BVR 2015 is aangegeven dat vanaf 2016 structureel k€ 310 voor onderhoud nodig is door extra areaaluitbreidingen in 2014 en 2015.
- De areaaluitbreiding in 2016 voor De Doorbraak vergt nog eens structureel k€ 100 aan onderhoudskosten.

Overheveling onderhoudsbudgetten van programma 2 en 3 naar programma 1

Als uitvloeisel van 'stuurbare budgetten' wordt k€ 280 toegevoegd aan het budget onderhoud waterlopen (binnen programma 1). Dit wordt overgeheveld vanuit de onderhoudsbudgetten uit programma 2 en 3

Uitputting bestemmingsreserve Vecht

Vanuit de bestemmingsreserve Vecht worden de structurele jaarlijkse onderhoudskosten (k€ 400) bekostigd aan de Vecht en de kaden. Op grond van dit bestedingsritme zal deze reserve eind 2017 zijn uitgeput. Vanuit het verleden werd deze reserve jaarlijks aangevuld met een deel van de dividenduitkering NWB. Aangezien dit in de eerstkomende jaren niet mogelijk is, is het noodzakelijk om hiervoor voor 2018 e.v. jaarlijks extra k€ 400 aan middelen te ramen.

Monitoringskosten stuwen Vecht

Vanaf 2016 zijn er jaarlijks k€ 50 aan monitoringskosten stuwen Vecht. Dit betreffen extra kosten naar aanleiding van het geconstateerde kwelprobleem bij stuw De Haandrik.

Programma 2

Overheveling onderhoudsbudget van programma 2 naar programma 1

Als uitvloeisel van 'stuurbare budgetten' wordt -/- k€ 180 overgeheveld vanuit de onderhoudsbudgetten zuiveren (uit programma 2) naar het budget onderhoud waterlopen (binnen programma 1).

Extra afhaaksubsidie

Deze subsidie van k€ 325 wordt verleend met het doel een bedrijf aangesloten te houden op onze zuiveringsinstallatie in plaats van dat het zelf gaat zuiveren. Zonder deze subsidie missen we ver- inkomsten en daalt de bezettingsgraad van onze zuiveringsinstallatie.

Harmonisatie aanbestedingen chemicaliën en bedrijfsafvalverwerking

Door het harmoniseren van de aanbestedingen op het gebied van chemicaliën en bedrijfsafvalverwerking in de gebieden noord en zuid van ons waterschap is een besparing mogelijk van k€ 200.

Besparingen eindverwerking slib

Vanwege structurele budgetvoordelen op de slibverwerking binnen de bedrijfsvoering is een aanvullende besparing mogelijk van +/- k€ 400.

Programma 3

Overheveling onderhoudsbudget van programma 3 naar programma 1

Als uitvloeisel van 'stuurbare budgetten' wordt +/- k€ 100 overgeheveld vanuit het onderhoudsbudget huisvesting (uit programma 3) naar het budget onderhoud waterlopen (binnen programma 1).

Vrijval budgetten verzekeringen/facilitair

Binnen de budgetten van programma 3 valt een budget vrij van +/- k€ 180. Dit voordeel bestaat uit:

- (i) k€ 100 vrijval van budget bij facilitaire zaken als gevolg van onder andere voordelen die voortvloeien uit de digitalisering van de informatievoorziening en synergievoordeel fusie;
- (ii) k€ 80 vrijval van budget inzake ontubbeling verzekeringen als synergievoordeel van de fusie.

Vrijval personele budgetten 2014

Binnen de personele budgetten valt een budget vrij van +/- k€ 250. Dit voordeel bestaat uit:

- (i) vrijval als gevolg van de nieuwe cao 2014-2016. Op grond hiervan is voor 2014 geen salarisverhoging afgesproken. De in de personeelsbegroting 2014 en 2015 geraamde k€ 200 voor 0,75% salarisstijging voor 2014 e.v. valt hiermee structureel vrij;
- (ii) een overschot van k€ 50 op de post geneeskundige kosten/arbo als synergievoordeel van de fusie.

Vervanging wagenpark

In de MJV 2016-2019 is aangegeven dat de komende jaren het investeringskader wordt verhoogd voor de aanschaf van het wagenpark. Dit verloopt budgettair neutraal omdat de extra kapitaallasten als gevolg van het hogere investeringskader door besparingen in de exploitatie van programma 3 kunnen worden gedekt.

De basis voor het besluit bij de MJV ligt in een extern onderzoek in samenwerking met de waterschappen Rijn en IJssel en Groot Salland. Daaruit bleek dat aanschaf van het wagenpark een voordelige optie is. In de zomermaanden is een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar de precieze implicaties van het besluit voor Vechtstromen. De conclusie is dat in het oorspronkelijke onderzoek onvoldoende aandacht is geweest voor aspecten als innovatie, duurzaamheid en gevolgen voor de formatie. Als gevolg daarvan lijkt leasen van het wagenpark alsnog een slimmere keuze. De betekenis hiervan voor het investeringsniveau wordt uitgewerkt in de MJV 2017-2020.

Zonnepanelen

De aanschaf van zonnepanelen kan budgettair neutraal verlopen omdat hier een subsidie tegenover staat die de noodzakelijke verhoging van het investeringskader dekt. De subsidie wordt als exploitatiegeld ontvangen, daarom wordt het exploitatiebudget voor programma 3 met een zelfde bedrag gekort.

Vormen nieuwe voorziening voor opleidingen (cao 2015-2016)

In de nieuwe cao 2015-2016 is afgesproken om de per medewerker een persoonsgebonden basisbudget voor opleiding, ontwikkeling, etc. van € 5.000 per vijf jaar beschikbaar te stellen. Dit betekent dat er in

2016 direct voor vijf jaar een opleidingsbudget aanwezig moet zijn. Vanuit het overschot personeelslasten wordt in de BVR 2015 reeds voor één jaar aan middelen k€ 478 gereserveerd als toevoeging aan de bestemmingsreserve overlopende verplichtingen. In de begroting 2016 wordt op dezelfde wijze in één keer voor vier jaar aan middelen gereserveerd (k€ 478 uit de reguliere opleidingsbudgetten en k€ 1.434 als versnelde toevoeging aan de reserve). Dit betekent dat in de ramingen 2017 t/m 2019 een jaarlijkse beleidsextensivering kan worden opgenomen van -/- k€ 1.912.

Besparingen (voor 50% ten goede zuiveren) en (voor 50% systeem: besparing bestuursakkoord)

Voor de onderstaande vier besparingen geldt dat deze voor 50% ten goede komen aan de kostendrager 'zuiveren' en voor 50% aan de kostendrager 'systeem'. Het deel voor zuiveren betreft een reguliere budgetmutatie, terwijl het deel 'systeem' verderop in paragraaf 3.2.3 wordt belicht, aangezien deze zijn aangemerkt als besparing bestuursakkoord.

Lagere begroting 2016 Aqualysis

De begroting 2016 van Aqualysis valt -/- k€ 125 lager uit dan geraamd bij de MJV 2016-2019. Het 50%-deel van -/- k€ 63 voor zuiveren betreft een reguliere budgetmutatie.

Vrijval cao-verhoging 2015

Vanuit de nieuwe cao 2015-2016 is er voor het begrotingsjaar 2016 sprake van een structurele besparing op de personeelsbudgetten met per saldo -/- k€ 387. Enerzijds betreft dit een verlaging aangezien de lonen minder hard stijgen dan geraamd. Anderzijds betreft het een verhoging vanwege de cao-afspraken woon-werkverkeer en een verhoging van de opleidingskosten. Het 50%-deel van -/- k€ 193 voor zuiveren betreft een reguliere budgetmutatie.

Vrijval pensioenpremies

Door lagere pensioenpremies voor werkgevers is er sprake van een structurele besparing van -/- k€ 150. Het 50%-deel van -/- k€ 75 voor zuiveren betreft een reguliere budgetmutatie.

Synergievoordeel representatiekosten

Er is sprake van structurele synergievoordelen in de budgetten voor representatiekosten van -/- k€ 100. Het 50%-deel van -/- k€ 50 voor zuiveren betreft een reguliere budgetmutatie.

Subtotaal Watersysteembeheer/zuiveringsbeheer

Het totaal aan budgetmutaties PB 2016-2019 levert het volgende beeld op:

- binnen de kostendrager 'watersysteembeheer' is sprake van een verlaging van de lastendruk met k€ 911 in 2017, aflopend naar k€ 367 in 2019 e.v.
- binnen de kostendrager 'zuiveringsbeheer' is sprake van een verlaging van de lastendruk met k€ 1.001 in 2017, oplopend naar k€ 1.037 in 2019 e.v.

Tabel 28: Budgetmutaties PB 2016-2019

(bedragen in k€)	Bron	B 2016	2017 t.o.v. B 2016	2018 t.o.v. B 2016	2019 t.o.v. B 2016
Programma 1: Watersysteem					
Areaaluitbreiding 2013 e.v.	WRD B 2013	90	90	180	270
Areaaluitbreiding 2014-2015	BVR 2015	310			
Areaaluitbreiding 2016	B 2016	100			
Overheveling onderhoudsbudget vanuit P 2 en P3	MJV 2016-2019	280			
Uitputting bestemmingsreserve Vecht	MJV 2016-2019			400	400
Monitoringskosten stuwen Vecht	B 2016	50			
Subtotaal programma 1		830	90	580	670
Programma 2: Waterketen					

(bedragen in k€)	Bron	B 2016	2017 t.o.v. B 2016	2018 t.o.v. B 2016	2019 t.o.v. B 2016
Overheveling onderhoudsbudget naar programma 1	MJV 2016-2019	-180			
Extra afhaaksubsidie	BVR 2015	325			
Harmonisatie aanbesteding chemicaliën en bedrijfsafvalverwerking	BVR 2015	-200			
Besparingen eindverwerking slib	BVR 2015	-400			
Subtotaal programma 2		-455	0	0	0
Programma 3: Besturen en organiseren					
Overheveling onderhoudsbudget naar programma 3	MJV 2016-2019	-100			
Vrijval budgetten verzekeringen/facilitair	MJV 2016-2019	-180			
Vrijval personele budgetten 2014	MJV 2016-2019	-250			
Vervanging wagenpark (verhoging investeringskader)	MJV 2016-2019	-175	-89	-93	-163
Zonnepanelen (verhoging investeringskader)	MJV 2016-2019	-24			
Vormen voorziening opleidingen (cao 2015-2016)	B 2016	1.434	-1.912	-1.912	-1.912
Lagere begroting 2016 Aqualysis (zuiveringsbeheer)	BVR 2015	-63			
Vrijval cao-verhoging 2015 (zuiveringsbeheer)	B 2016	-193			
Vrijval pensioenpremies (zuiveringsbeheer)	B 2016	-75			
Synergievoordeel representatiekosten (zuivering)	BVR 2015	-50			
Subtotaal programma 3		-324	-2.001	-2.005	-2.075
Totaal		-699	-1.911	-1.425	-1.405
Subtotaal Watersysteembeheer (zie § 3.7)			-911	-423	-367
Subtotaal Zuiveringsbeheer (zie § 3.7)			-1.001	-1.003	-1.037

3.2.2 Besparingen fusie

De volgende tabel geeft de aanvullende besparingen weer op de externe kosten voor de programma's, zoals die vanuit de doelmatigheidsopgave in het kader van de fusie en de samenwerking (shared services) in Rijn Oost-verband (RO5) zijn bepaald. In de begrotingen 2014 en 2015 is een totaalbedrag van k€ 3.065 verwerkt. In de begroting 2016 is nog eens k€ 344 verwerkt en de bedragen voor 2017 t/m 2019 in de PB 2016-2019 betreffen additionele besparingen ten opzichte van de begroting 2016. Hierna volgt een toelichting van de besparingen per programma.

Programma 1

Dit betreffen besparingen oplopend van k€ 150 tot k€ 425 in 2016-2019 op het onderhoud van waterlopen (zeggenschap/grenzen waterschapszorg en harmonisatie inrichting werkorganisatie watersysteem). In het kader van de fusie is een beleidsintensivering afgesproken van k€ 50 in 2016, oplopend naar k€ 200 in 2019 e.v. voor uitbreiding stedelijk water in het noordelijk gebied van waterschap Vechtstromen. Aangezien de besparing zeggenschap/grenzen waterschapszorg in 2016/2017 niet haalbaar blijkt, geldt een tijdelijke beleidsintensivering van k€ 200 in 2016 en van k€ 150 in 2017.

Programma 2

De besparingen in het kader van de fusie oplopend van k€ 330 in 2016 tot k€ 785 in 2016-2019 betreffen het beheer en onderhoud van zuiveringsinstallaties alsmede de eindverwerking van slib (met name exploitatievoordeel uit bouw energiefabriek Hengelo).

Programma 3

De besparingen met ingang van 2015 met jaarlijks k€ 60 door shared services Waterkracht (in Rijn-Oost verband) betreffen: ICT, inkoop en P&O.

De besparing van k€ 54 in het kader van de fusie betreft voornamelijk een lagere bijdrage aan GBLT.

Tabel 29: Besparingen fusie en shared services PB 2016-2019

(bedragen in k€)	B 2016	2017 t.o.v. B 2016	2018 t.o.v. B 2016	2019 t.o.v. B 2016
Programma 1: Watersysteem				
Besparingen in het kader van de fusie	-150	-250	-475	-475
Beleidsintensivering in het kader van de fusie	250	50	100	150
Subtotaal programma 1: Watersystemen	100	-200	-375	-325
Programma 2: Waterketen				
Besparingen in het kader van de fusie	-330	-430	-455	-455
Subtotaal programma 2: Waterketen	-330	-430	-455	-455
Programma 3: Besturen en organiseren				
Shared services	-60	-60	-120	-180
Besparingen in het kader van de fusie	-54			
Subtotaal programma 3: Besturen en organiseren	-114	-60	-120	-180
Totaal aanvullende besparingen (externe kosten)	-344	-690	-950	-960
Subtotaal Watersysteembeheer (zie § 3.7)	43	-230	-435	-415
Subtotaal Zuiveringsbeheer (zie § 3.7)	-387	-460	-515	-545

3.2.3 Besparingen bestuursakkoord

De volgende tabel geeft de aanvullende besparingen weer op de kapitaallasten en externe kosten vanuit het Bestuursakkoord 2014-2018. In de begrotingen 2015 en 2016 is reeds een totaalbedrag van M€ 3,6 aan aanvullende besparingen verwerkt. In 2017 moet alleen nog een aanvullende besparingen in exploitatie van watersysteembeheer van M€ 0,3 worden gevonden. De besparingen op de kapitaallasten van beide beheren en de exploitatielasten van zuiveringsbeheer zijn vanaf de begroting 2016 volledig ingevuld.

Tabel 30: Besparingsopgave bestuursakkoord PB 2016-2019

Besparingen bestuursakkoord (in M€)	B 2015	B 2016 t.o.v. B 2015	2017 t.o.v. B 2016	Totaal 2015- 2017
Kapitaallasten systeem	0,6	0,4	0,4	1,4
Kapitaallasten zuiveren	0,2	0,2	0,2	0,6
Kapitaallasten totaal (= ingevuld)	0,8	0,6	0,6	2,0
Ingevulde exploitatiebesparing systeem (B 2015)	0,4			0,4
Ingevulde exploitatiebesparing systeem (B 2016)		0,5		0,5
Ingevulde exploitatiebesparing zuiveren (B 2015)	0,8	0,5	0,4	1,7
Ingevulde exploitatiebesparing zuiveren (B 2016)			0,1	0,1
Totaal ingevulde exploitatiebesparingen	1,2	1,0	0,5	2,7
Nog in te vullen exploitatiebesparing systeem			0,3	0,3
Exploitatiekosten totaal	1,2	1,0	0,8	3,0
Totaal besparingen bestuursakkoord	2,0	1,6	1,4	5,0

Aanvullend moet er in de periode 2017-2018 in totaal M€ 0,3 in het watersysteembeheer worden bespaard. Voor het zuiveringsbeheer geldt voor die periode geen aanvullende besparing meer. Het resterende deel voor watersysteembeheer wordt bij de meerjarenverkenning 2017-2020 ingevuld.

De in deze begroting 2016 ingevulde exploitatiebesparing systeem is weergegeven in tabel 31. Als toelichting op deze aanvullende exploitatiebesparingen geldt:

Programma 1

Synergievoordeel vrijval budget toetsen en vergunningen

Er is sprake van structurele synergievoordelen in de budgetten voor toetsen en vergunningen van -/- k€ 100.

Programma 3

Lagere begroting 2016 Aqualysis

De begroting 2016 van Aqualysis valt -/- k€ 125 lager uit dan geraamd bij de MJV 2016-2019. Het 50%-deel van -/- k€ 63 voor systeem betreft een besparing in het kader van het bestuursakkoord.

Vrijval cao-verhoging 2015

Vanuit de nieuwe cao 2015-2016 is er voor het begrotingsjaar 2016 sprake van een structurele besparing op de personeelsbudgetten met per saldo -/- k€ 387. Het 50%-deel van -/- k€ 193 voor systeem betreft een besparing in het kader van het bestuursakkoord.

Vrijval pensioenpremies

Door lagere pensioenpremies voor werkgevers is er sprake van een structurele besparing van -/- k€ 150. Het 50%-deel van -/- k€ 75 voor systeem betreft een besparing in het kader van het bestuursakkoord.

Synergievoordeel representatiekosten

Er is sprake van structurele synergievoordelen in de budgetten voor representatiekosten van -/- k€ 100. Het 50%-deel van -/- k€ 50 voor systeem betreft een besparing in het kader van het bestuursakkoord.

Tabel 31: *Besparingen bestuursakkoord B 2016 (kostendrager: systeem)*

(bedragen in k€)	Bron	B 2016	2017 t.o.v. B 2016	2018 t.o.v. B 2016	2019 t.o.v. B 2016
Programma 1: Watersysteem					
Vrijval budget Toetsen en Vergunningen	B 2016	-100			
Subtotaal programma 1		-100	0	0	0
Programma 2: Waterketen					
Subtotaal programma 2		0	0	0	0
Programma 3: Besturen en organiseren					
Lagere begroting 2016 Aqualysis (watersysteembeheer)	BVR 2015	-63			
Vrijval cao-verhoging 2015 (watersysteembeheer)	B 2016	-193			
Vrijval pensioenpremies (watersysteembeheer)	B 2016	-75			
Synergievoordeel representatiekosten (systeem)	BVR 2015	-50			
Subtotaal programma 3		-381	0	0	0
Totaal		-481	0	0	0

3.4 Kostentoerekening

In deze paragraaf wordt ingegaan op de principes die zijn gehanteerd bij de toerekening van de kosten aan de kostendragers, te weten: 'watersysteembeheer' en 'zuiveringsbeheer'.

Met kostentoerekening wordt bedoeld dat de netto-kosten, in de juiste omvang, aan de juiste kosten-drager toegerekend. De wijze van kostentoerekening, zoals vastgesteld door het dagelijks bestuur, is gebaseerd op de door de Unie van Waterschappen vastgestelde beleids- en beheerproductenstructuur en vindt plaats op basis van objectieve, bedrijfseconomische criteria.

De kosten en opbrengsten worden zo veel als mogelijk rechtstreeks aan een (primair of ondersteunend) beheerproduct toegerekend. Hierbij worden de personeelslasten toegerekend naar rato van de geraamde uren per beheerproduct en de kapitaallasten naar rato van de geactiveerde lasten per beheerproduct. Overige overheadkosten worden naar rato van de fte's herverdeeld over de eenheden en vervolgens toegerekend aan die beheerproducten waarvoor de betreffende eenheid activiteiten verricht.

Na toerekening van de kosten en opbrengsten aan beheerproducten volgt een verdeling naar de kosten-dragers. Hiervoor is per primair beheerproduct een verdeelsleutel toegepast zoals vastgesteld door de Unie van Waterschappen. Voor de ondersteunende beheerproducten zijn de netto-kosten voor 50% toegerekend aan watersysteembeheer en voor 50% aan zuiveringsbeheer.

Tabel 32: Kostentoerekening naar kostendragers

Kostendrager (bedragen in k€)	Netto kosten B 2016
Watersysteembeheer	59.278
Zuiveringsbeheer	54.202
Totaal	113.480

Kostentoedeling

De bekostiging van het watersysteembeheer geschiedt uit de verontreinigingsheffing voor directe lozers en de watersysteemheffing. De watersysteemheffing bestaat uit de heffingen voor: (i) ingezetenen, (ii) gebouwd, (iii) ongebouwd en (iv) natuur. In het kader van de fusie heeft een kostentoedelings-onderzoek plaatsgevonden op basis waarvan de kostenaandelen watersysteembeheer voor de categorieën: ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur zijn bepaald voor waterschap Vechtstromen. Voor ingezetenen is de keuze gemaakt het wettelijk maximum behorende bij de inwonerdichtheid van het gebied te hanteren. De overige kostenaandelen voor gebouwd, ongebouwd en natuur zijn bepaald op basis van waarde en oppervlakte (peildatum: 1 januari 2012). De kostenaandelen zijn vastgelegd in de 'Kostentoedelingsverordening watersysteembeheer 2014' die onder meer als formele basis geldt voor de belastingheffing.

Voor waterschap Vechtstromen geldt met ingang van de begroting 2014 de volgende kostentoedeling:

Tabel 33: Kostentoedeling

Categorie	Percentage
Ingezetenen	30,0%
Gebouwd	55,2%
Ongebouwd	14,6%
Natuur	0,2%
Totaal	100,0%

Tariefdifferentiaties

In artikel 122 van de Waterschapswet wordt de mogelijkheid geboden van tariefdifferentiatie.

Tariefdifferentiatie kan in een aantal in de wet genoemde gevallen worden toegepast voor de tarieven van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, natuurterreinen en gebouwde onroerende zaken. Het tarief van de ingezetenenheffing kan niet worden gedifferentieerd. Vechtstromen hanteert de volgende tariefdifferentiaties:

- De wegen zijn een belangrijke factor bij het bepalen van de totale economische waarde en dus het kostenaandeel van ongebouwd. De hoge economische waarde van wegen en het feit dat wegen als verhard oppervlak meer waterbezwaar maken dan overig ongebouwd rechtvaardigen een verdubbeling van het tarief van ongebouwd (+100%).
- Met de tariefdifferentiatie voor waterbergingsgebieden (-75%) kan door middel van een tariefsverlaging een financiële prikkel uitgaan voor het realiseren van waterberging en de daaraan

verbonden taakstelling. Voorwaarde hiervoor is dat het perceel op de legger is aangemerkt als waterberging.

- Het waterschap beschikt voor het buitendijkse gebied niet over middelen om in relatief frequente omstandigheden droogte of juist inundatie te bestrijden. Gezien het grote verschil in taakuitoefening met het binnendijkse gebied is gekozen voor de maximale differentiatie (-75%) voor gebouwde en ongebouwde onroerende zaken (niet zijnde natuurterreinen).

Daarnaast gelden de volgende tariefdifferentiaties:

Tabel 34: Tariefdifferentiaties

Categorie	Percentage
Wegen	+100%
Waterberging	-75%
Gebouwd buitendijks	-75%
Ongebouwd buitendijks	-75%

3.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In deze paragraaf wordt ingegaan op het beroep dat op de overige bestemmingsreserves wordt gedaan, alsmede op de bedragen die rechtstreeks uit voorzieningen worden onttrokken.

3.5.1 Overige bestemmingsreserves

Naast de algemene reserves (§ 3.8) en de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie (§ 3.7) zijn er een aantal overige bestemmingsreserves. Onder deze bestemmingsreserves wordt verstaan: een reserve waaraan het algemeen bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven. In het algemeen houdt het instellen en opbouwen van een bestemmingsreserve verband met een gewenste ontwikkeling waarvoor het waterschap gedurende een aantal jaren geld opzij wil leggen. Waterschap Vechtstromen kent de volgende bestemmingsreserves:

Transitiekosten

De fusie brengt voor de jaren 2014 tot en met 2016 transitiekosten met zich mee. Hiervoor heeft het algemeen bestuur een bestemmingsreserve ingericht voor de dekking van (toekomstige) transitiekosten. In 2016 wordt k€ 1.250 aan de bestemmingsreserve onttrokken. Deze onttrekking heeft voor k€ 550 betrekking op reguliere transitiekosten (zoals personele frictiekosten, uitvoering sociaal plan en overige transitiekosten) en voor k€ 700 op het ingroeipad van de M€ 11 doelmatigheidsopgave (§ 1.5).

Brede heroverweging

De bestemmingsreserve brede heroverweging is voor watersysteembeheer ingesteld om voor een aantal jaren de oplopende kapitaallasten op te vangen als gevolg van de investeringen Hoogwaterbeschermingsprogramma. De bestemmingsreserve brede heroverweging is voor zuiveringsbeheer ingesteld voor de opstartkosten van mogelijke vormen van samenwerking en opschaling. In verband met nieuw beleid rondom de schuldpositie wordt met ingang van 2016 jaarlijks een bedrag van k€ 650 toegevoegd aan de overige bestemmingsreserve brede heroverweging watersysteembeheer en k€ 1.350 voor zuiveringsbeheer.

Overlopende verplichtingen

De bestemmingsreserve overlopende verplichtingen is ingesteld om exploitatiebudgetten die overlopen naar een volgend jaar aan deze bestemmingsreserve te doteren. Het budget wordt via een begrotingswijziging overgeboekt naar een volgend jaar. Voor 2016 is een toevoeging geraamd aan de bestemmingsreserve van k€ 1.434 in verband met opleidingsrechten van medewerkers die voortvloeien uit de nieuwe cao. Daarnaast is een onttrekking geraamd van k€ 100 in verband met incidentele werkzaamheden die in 2016 worden uitgevoerd in plaats van 2015.

Innovatiefonds

Met het oog op complexe innovatieve samenwerkingstrajecten en de toepassing van nieuwe technologieën is de bestemmingsreserve Innovatiefonds ingesteld. Deze bestemmingsreserve heeft als doel de publieke dienstverlening van het waterschap nog beter te laten aansluiten op de behoeften van de maatschappij. Kernwoorden zijn samenwerking, open innovatie en duurzaamheid. In de begroting 2016 wordt k€ 400 onttrokken aan deze bestemmingsreserve.

Vecht

De bestemmingsreserve Vecht wordt ingezet voor de kosten als gevolg van onderhoud aan de Vecht. Daarnaast wordt de bestemmingsreserve ingezet voor investeringsprojecten, niet zijnde herinrichtingsprojecten, die gelieerd zijn aan de Vecht. De kapitaallasten van deze investeringsprojecten worden aan de bestemmingsreserve onttrokken. In 2016 wordt k€ 401 aan de bestemmingsreserve onttrokken.

Projecten

De bestemmingsreserve projecten wordt aangewend voor het realiseren van "projecten". Dit heeft geen betrekking op rente en afschrijvingslasten, maar op reguliere exploitatielasten. Voor 2016 is geen onttrekking geraamd.

Dividenduitkering NieuWater

De bestemmingsreserve NieuWater wordt aangewend ten behoeve van de lastendruk zoals dit in het bestuursakkoord is afgesproken. Hiervoor wordt in 2016 k€ 300 onttrokken aan de bestemmingsreserve. Daarnaast zal naar verwachting het dividend over 2015 van k€ 450 worden toegevoegd aan deze bestemmingsreserve.

De volgende tabel toont een overzicht van de prognose van het verloop van de overige bestemmingsreserves.

Tabel 35: Prognose overige bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves (bedragen in k€)	Prognose stand 01-01-2016	Toe- voeging 2016	Ont- trekking 2016	Prognose stand 31-12-2016 <i>Totaal</i>	Prognose stand 31-12-2016 <i>water- systeem- beheer</i>	Prognose stand 31-12-2016 <i>zuiverings- beheer</i>
	Transitiekosten	1.250	-	1.250	0	0
Brede heroverweging	12.742	2.000	382	14.360	7.033	7.327
Overlopende verplichtingen	628	1.434	100	1.962	986	976
Innovatiefonds	750	-	400	350	175	175
Vecht	894	-	401	493	493	-
Projecten	1.876	-	-	1.876	1.875	-
Dividend NieuWater	1.662	450	300	1.812	906	906
Totaal	19.802	3.884	2.833	20.853	11.468	9.384

3.5.2 Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen en worden gevormd voor specifieke kostenposten, verplichtingen, verliezen of risico's die zijn ontstaan in het verleden, waarvan de omvang op voorhand redelijkerwijs in te schatten is.

Pensioen/wachtgeld bestuurders

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan (oud)leden van het dagelijks bestuur, inclusief voorzitter. Hiervoor wordt in 2016 een toevoeging van k€ 259 en een onttrekking van k€ 165 geraamd.

Inactieve bovenformatieven

Deze voorziening is gevormd om de verplichtingen (wachtgeld/afkoopsommen) van inactieve bovenformatieven en voormalig ambtelijk personeel te voldoen. Hiervoor wordt in 2016 een toevoeging van k€ 14 en een onttrekking van k€ 330 geraamd.

Reorganisatie / sociaal flankerend beleid

Deze voorziening is gevormd om de verplichtingen voortvloeiend uit het sociaal flankerend beleid, zoals overeengekomen bij de fusie tussen voormalig waterschappen Regge en Dinkel en Velt en Vecht te voldoen. Hiervoor wordt in 2016 een onttrekking van k€ 521 geraamd.

Doorontwikkeling organisatie

Deze voorziening is gevormd om de verplichtingen voortvloeiend uit de doorontwikkeling van waterschap Vechtstromen te voldoen. Hiervoor wordt in 2016 een onttrekking van k€ 193 geraamd.

Hierna volgt een overzicht van de prognose van het verloop van de bovengenoemde voorzieningen.

Tabel 36: Prognose Voorzieningen

Voorzieningen (bedragen in k€)	Prognose stand 01-01-2016	Toevoeging 2016	Onttrekking 2016	Prognose stand 31-12-2016
Pensioen/wachtgeld bestuurders	4.038	259	165	4.132
Inactief personeel	668	14	330	352
Reorganisatie / soc. flankerend beleid	1.450	-	521	929
Doorontwikkeling organisatie	747	-	193	554
Totaal	6.903	273	1.209	5.967

3.6 Belastinggrondslagen

Deze paragraaf geeft inzicht in de ontwikkeling van de belastinggrondslagen die aan de geraamde bedragen van de programmabegroting 2016-2019 ten grondslag liggen. De wijzigingen betreffen structurele mutaties in de belastinggrondslagen die voortkomen uit het bestuurlijk voortgangsrapport over 2015 (BVR 2015).

Ten opzichte van de MJV 2016-2019 gelden op hoofdlijnen de volgende mutaties:

- Ongebouwd binnendijs: In de MJV 2016-2019 is al een structurele verlaging van het aantal hectares doorgevoerd met 1.550 ha vanaf 2016. Dit bestaat uit een verschuiving met 2.330 hectares naar de categorie Natuur op basis van het Arrest van de Hoge Raad inzake bezwaren natuurterreinen en een structurele verhoging met 775 hectares vanuit de jaarrekening 2014 omdat er minder ongebouwde hectares in WOZ-waarde zijn meegetaxeerd.
- Ongebouwd buitendijs: de hectares ongebouwd overig buitendijs komen in 2015 naar verwachting 141 ha lager uit dan geraamd. Deze hectares verschuiven van de categorie Gebouwd naar Natuur.
- Natuur: Vanuit de BVR 2015 is er sprake van een structurele toename van 475 hectares ten gevolge een verschuiving vanuit Gebouwd binnendijs en vanuit in de WOZ-waarde meegetaxeerde hectares. Overigens is in de MJV 2016-2019 de verschuiving met 2.330 hectares al verwerkt van de categorie Gebouwd naar de categorie Natuur op basis van het Arrest van de Hoge Raad inzake bezwaren natuurterreinen.
- Zuiveringsheffing bedrijven: De prognose voor het aantal ve's van meetbedrijven komt in de periode 2016-2019 structureel 3.800 ve's hoger uit.

In de volgende tabellen is de ontwikkeling van de belastinggrondslagen voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing weergegeven.

Tabel 37: Belastinggrondslagen Watersysteemheffing 2015-2019

Belastinggrondslag	B 2015	MJV 2016	PB 2016	MJV 2017	PB 2017	MJV 2018	PB 2018	MJV 2019	PB 2019
aantal ha ongebouwd binnendijks	134.750	133.125	133.125	133.050	133.050	133.025	133.025	133.000	133.000
aantal ha ongebouwd buitendijks	1.041	1.041	900	1.041	900	1.041	900	1.041	900
aantal ha natuur	32.923	35.250	35.725	35.250	35.725	35.250	35.725	35.250	35.725
aantal ha wegen	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366
aantal ha waterberging	892	700	700	700	700	700	700	700	700
aantal meegetaxeerde opp. *)	45.073	44.563	44.229	44.638	44.304	44.663	44.329	44.688	44.354
Totaal ha's	226.045	226.045	226.045	226.045	226.045	226.045	226.045	226.045	226.045
WOZ-waarde binnendijks (in M€)	77.600	77.900	77.900	78.200	78.200	78.500	78.500	78.800	78.800
WOZ-waarde buitendijks (in M€)	26	4	4	4	4	4	4	4	4
Aantal ingezetenen	332.000	332.500	332.500	333.500	333.500	334.500	334.500	335.500	335.500
Verontreinigingsheffing									
Ve's directe lozer huishoudens	1.375	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700
Ve's directe lozer bedrijven	1.600	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
Totaal directe lozers	2.975	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800

Tabel 38: Belastinggrondslagen Zuiveringsheffing 2015-2019

Belastinggrondslag	B 2015	MJV 2016	PB 2016	MJV 2017	PB 2017	MJV 2018	PB 2018	MJV 2019	PB 2019
Ve's indirecte lozer huishoudens	799.500	799.500	797.900	800.300	800.300	802.700	802.700	805.100	805.100
Ve's indirecte lozer bedrijven	282.200	282.200	287.600	285.500	289.200	287.200	290.800	287.200	292.400
Totaal indirecte lozers	1.081.700	1.081.700	1.085.500	1.085.800	1.089.500	1.089.900	1.093.500	1.094.000	1.097.500
Kwijtschelding									
aantal ingezetenenomslag	22.450	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000
aantal ve's huishoudens	49.600	53.250	53.250	53.250	53.250	53.250	53.250	53.250	53.250

*) De meegetaxeerde oppervlakte betreft de oppervlakte van bijvoorbeeld woningen en tuinen die niet meetelt als aanslag ongebouwd, maar is mede verdisconteerd in de WOZ-waarde van de opstallen.

3.7 Waterschapsbelastingen

In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een overzicht van de diverse waterschapsbelastingen gegeven. Voor zuiveringsbeheer en watersysteembeheer worden de meerjarenramingen 2016-2019 van de netto-kosten gepresenteerd. Daarbij wordt ingegaan op de mate waarin de kosten door belastingen (incl. inzet bestemmingsreserves tariefegalisatie) worden gedekt. Vervolgens wordt het effect van de verschillende tarieven uitgedrukt in lastendruk voor huishoudens en bedrijven.

Op basis van de stijgingspercentages, belastinggrondslagen, investeringen en incidentele lasten en baten ontstaan de volgende meerjarenramingen 2016-2019 voor zuiveringsbeheer en watersysteembeheer.

Meerjarenraming 2016-2019 zuiveringsbeheer

Door in 2016-2019 in totaal M€ 7,6 aan bestemmingsreserve voor tariefegalisatie in te zetten, wordt de tariefstijging geëgaliseerd en gematigd tot gemiddeld 2,0% (bij de MJV 2016-2019 was dat 1,8%). Aan het eind van 2019 bedraagt de bestemmingsreserve voor zuiveringsbeheer M€ 1,1. (In de MJV 2016-2019 bedroeg de geraamde inzet M€ 5,9 en resteerde eind 2019 M€ 2,3.)

Tabel 39: Samenvatting belastingopbrengst zuiveringsbeheer 2016-2019 (inclusief reserves)

Benodigde belastingopbrengst zuiveringsbeheer inclusief reserves	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
(bedragen in k€)	54.225	55.389	57.121	58.269	59.598
Aantal vervuilingseenheden (x 1.000)	1.082	1.086	1.090	1.094	1.098
Tarief zuiveringsheffing	€ 50,13	€ 51,03	€ 52,43	€ 53,29	€ 54,31
Tariefswijziging programmabegroting 2016-2019	nvt	1,8%	2,7%	1,6%	1,9%
Tariefswijziging meerjarenverkenning 2016-2019	nvt	1,8%	1,8%	1,7%	1,8%
Bestemmingsreserve tariefegalisatie zuiveren	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Beginstand B 2015	6.893				
Mutatie 2015-I (resultaatsbestemming JR 2014)	1.857				
Stand voor MJV 2016-2019	8.750	8.196			
Mutatie 2015-II		508			
Beginstand B 2016		8.704	6.436	5.519	3.401
Mutaties bestemmingsreserve tariefegalisatie	-554	-2.223	-876	-2.076	-2.455
Eindstand bestemm. reserve tariefegalisatie	8.196	6.481	5.605	3.529	1.074

De detailberekening belastingopbrengst zuiveringsbeheer 2016-2019 laat het volgende beeld zien:

Tabel 40: Detailberekening belastingopbrengst zuiveringsbeheer 2016-2019 (inclusief reserves)

(bedragen in k€)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Netto-kosten zuiveringsbeheer subtotaal I	53.589	54.352	54.941	55.543	56.285
Kapitaallasten investeringen 2017-2019			1.893	4.421	6.014
Vrijval kapitaallasten investeringen t/m 2014			-1.035	-1.805	-2.419
Incidentele en structurele lasten 2017-2019 (zie § 3.2.1)			-1.001	-1.003	-1.037
Aanvullende besparingen externe kosten 2017-2019 BC-fusie (zie § 3.2.2)			-460	-515	-545
Aanvullende besparingen externe kosten 2017-2019 Bestuursakkoord (zie § 3.2.3)			0	0	0
Toevoeging bestemmingsreserve 'Brede Heroverweging' (beleid schuldpositie)		1.350	1.350	1.350	1.350
Mutatie bestemmingsreserve Transitiekosten (ingroeipad M€ 11)	-800	-350	0	0	0
Mutatie bestemmingsreserve Dividenduitkering NieuWater (bestuursakkoord)	-119	-150	-150	-150	-150
Netto-kosten zuiveringsbeheer subtotaal II	52.670	55.202	55.539	57.841	59.497
Bespaarde rente	-585	-601	-601	-601	-601
Oninbaar	200	294	294	294	294
Kwijtschelding	2.493	2.717	2.765	2.811	2.863
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie	-554				
Benodigde belastingopbrengst zuiveringsbeheer exclusief reserves	54.225	57.612	57.997	60.345	62.053

(bedragen in k€)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		6,2%	0,7%	4,0%	2,8%
Mutatie ben. belastingopbrengst in % gemiddeld		3,4%	3,4%	3,4%	3,4%
Benodigde belastingopbrengst o.b.v. gemiddelde mutatie		56.069	59.571	59.969	62.398
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie		-2.223	-876	-2.076	-2.455
Benodigde belastingopbrengst zuiveringsbeheer inclusief reserves	54.225	55.389	57.121	58.269	59.598
MJV 2016-2019	54.225	55.181	56.376	57.531	58.804

Meerjarenraming 2016-2019 watersysteembeheer

De meerjarenraming 2016-2019 voor watersysteembeheer laat een gemiddelde stijging zien van de benodigde belastingopbrengst over 2016-2019 van 3,5% (bij de MJV 2016-2019 was dat ook 3,5%). Door in 2016-2019 in totaal M€ 6,8 aan bestemmingsreserve voor tariefegalisatie in te zetten voor alle categorieën (ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur), wordt de tariefstijging geëgaliseerd en gematigd. Aan het eind van 2019 bedraagt de bestemmingsreserve voor watersysteembeheer M€ 1,9. (In de MJV 2016-2019 bedroeg de geraamde inzet M€ 7,3 en resteerde eind 2018 M€ 0,7.)

Tabel 41: Samenvatting belastingopbrengst watersysteembeheer 2016-2019 (inclusief reserves)

Totaal kosten watersysteembeheer	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
(bedragen in k€)	57.504	58.572	60.241	62.607	64.342
Tarief verontreinigingsheffing (= tarief zuiveringsheffing)	€ 50,13	€ 51,03	€ 52,43	€ 53,29	€ 54,31
Vervuilingseenheden directe lozers	2.975	2.800	2.800	2.800	2.800
Belastingopbrengst verontreinigingsheffing	149	143	147	149	152
Benodigde belastingopbrengst overig watersysteem	55.943	58.429	60.094	62.458	64.190
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		4,4%	2,8%	3,9%	2,8%
Mutatie benodigde belastingopbrengst in % gemiddeld		3,5%	3,5%	3,5%	3,5%
Bestemmingsreserve tariefegalisatie watersysteembeheer	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Beginstand B 2015	8.670				
Mutatie 2015-I (resultaatsbestemming JR 2014)	709				
Stand voor MJV 2016-2019	9.379	7.967	7.335	5.808	3.912
Mutatie 2015-II		735			
Beginstand B 2016		8.702	7.335	5.808	3.912
Mutaties bestemmingsreserve tariefegalisatie	-1.412	-1.367	-1.527	-1.896	-2.030
Eindstand bestemmingsreserve tariefegalisatie	7.967	7.335	5.808	3.912	1.882

Tabel 42: Detailberekening belastingopbrengst watersysteembeheer 2016-2019 (inclusief reserves)

(bedragen in k€)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Netto-kosten watersysteembeheer sub totaal I	59.021	59.429	60.170	60.926	61.705
Kapitaallasten investeringen 2017-2019			2.657	4.948	6.629
Vrijval kapitaallasten investeringen t/m 2014			-230	-782	-1.171
Incidentele en structurele lasten 2017-2019 (zie § 3.2.1)			-911	-423	-367
Aanvullende besparingen externe kosten 2017-2019 BC-fusie (zie § 3.2.2)			-230	-435	-415
Aanvullende besparingen externe kosten 2017-2019 Bestuursakkoord (zie § 3.2.3)			-260	-260	-260

(bedragen in k€)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Mutatie bestemmingsreserve Transitiekosten (ingroeipad M€ 11)	-800	-350	0	0	0
Mutatie bestemmingsreserve Brede heroverweging (Storm)	43	-382	-830	-1.243	-1.654
Toevoeging bestemmingsreserve 'Brede Heroverweging' (beleid schuldpositie)		650	650	650	650
Mutatie bestemmingsreserve Dividenuitkering NieuWater (bestuursakkoord)	-119	-150	-150	-150	-150
Netto-kosten watersysteembeheer sub totaal II	58.145	59.196	60.865	63.231	64.966
Bespaarde rente	-685	-720	-720	-720	-720
Oninbaar	44	96	96	96	96
Totaal lasten watersysteembeheer	57.504	58.572	60.241	62.607	64.342
<i>MJV 2016-2019</i>	<i>57.504</i>	<i>58.593</i>	<i>60.759</i>	<i>62.601</i>	<i>64.370</i>

Hierna volgt de uitwerking van de begroting watersysteem naar tarieven ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur. De benodigde belastingopbrengst overig watersysteembeheer wordt daarbij verdeeld conform de kostenaandelen van de kostentoedelingsverordening 2014.

Tabel 43: Detailberekening tarief ingezetenen 2015-2019 (inclusief reserves)

Ingezetenen (kostenaandeel 30%)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Kostenaandeel	17.206	17.529	18.028	18.737	19.257
Kwijtschelding	1.197	1.310	1.370	1.411	1.451
Benodigde belastingopbrengst (exclusief reserves)	18.403	18.839	19.398	20.148	20.708
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		6,8%	3,0%	3,9%	2,8%
Mutatie benodigde belastingopbrengst in % gemiddeld		4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Belastingopbrengst o.b.v. gemiddelde mutatie		18.351	19.599	20.181	20.961
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie	-765	-719	-369	-462	-496
Benodigde belastingopbrengst (inclusief reserves)	17.638	18.120	19.029	19.686	20.211
Aantal ingezetenen (x 1.000)	332	333	334	335	336
Tarief ingezetenen	€ 53,13	€ 54,50	€ 57,06	€ 58,86	€ 60,25
Tariefswijziging PB 2016-2019	nvt	2,6%	4,7%	3,2%	2,4%
<i>Tariefswijziging MJV 2016-2019</i>	<i>nvt</i>	<i>2,7%</i>	<i>4,6%</i>	<i>3,0%</i>	<i>2,8%</i>

Tabel 44: Detailberekening tarief gebouwd 2016-2019 (inclusief reserves)

Gebouwd (kostenaandeel 55,2%)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Benodigde belastingopbrengst (exclusief reserves)	31.660	32.253	33.172	34.477	35.433
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		3,1%	2,8%	3,9%	2,8%
Mutatie ben. belastingopbr. in % gemiddeld		3,2%	3,2%	3,2%	3,2%
Belastingopbrengst o.b.v. gemiddelde mutatie		32.266	33.276	34.224	35.570
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie	-386	-412	-945	-1.164	-1.243
Benodigde belastingopbrengst (inclusief reserves)	31.274	31.841	32.227	33.313	34.190
WOZ-waarde, binnendijs (in k€)	77.600.000	77.900.000	78.200.000	78.500.000	78.800.000
WOZ-waarde, buitendijs (in k€)	26.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Tarief gebouwd binnendijs	0,0403%	0,0409%	0,0412%	0,0424%	0,0434%
Tarief gebouwd buitendijs	0,0101%	0,0102%	0,0103%	0,0106%	0,0109%

Gebouwd (kostenaandeel 55,2%)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Tariefswijziging PB 2016-2019	nvt	1,5%	0,7%	2,9%	2,4%
Tariefswijziging MJV 2016-2019	nvt	1,5%	0,7%	2,9%	2,6%

Tabel 45: Detailberekening tarief ongebouwd 2016-2019 (inclusief reserves)

Ongebouwd (kostenaandeel 14,6%)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Benodigde belastingopbrengst (exclusief reserves)	8.374	8.531	8.774	9.119	9.372
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		5,1%	2,8%	3,9%	2,8%
Mutatie benodigde belastingopbrengst in % gemiddeld		3,6%	3,6%	3,6%	3,6%
Belastingopbrengst o.b.v. gemiddelde mutatie		8.409	8.842	9.093	9.451
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie	-260	-234	-210	-266	-286
Benodigde belastingopbrengst (inclusief reserves)	8.113	8.297	8.564	8.853	9.086
Aantal hectare binnendijs (ongebouwd)	134.750	133.125	133.050	133.025	133.000
Aantal hectare buitendijs (ongebouwd)	1.041	900	900	900	900
Aantal hectare (wegen)	11.366	11.366	11.366	11.366	11.366
Aantal hectare (waterberging)	892	700	700	700	700
Tarief ongebouwd binnendijs	€ 51,37	€ 53,10	€ 54,84	€ 56,69	€ 58,20
Tarief ongebouwd buitendijs	€ 12,84	€ 13,28	€ 13,71	€ 14,17	€ 14,55
Tarief wegen	€ 102,74	€ 106,20	€ 109,68	€ 113,38	€ 116,40
Tarief waterberging	€ 12,84	€ 13,28	€ 13,71	€ 14,17	€ 14,55
Tariefswijziging PB 2016-2019	nvt	3,4%	3,3%	3,4%	2,7%
Tariefswijziging MJV 2016-2019	nvt	3,5%	3,0%	3,3%	3,2%

Tabel 46: Detailberekening tarief natuur 2016-2019 (inclusief reserves)

Natuur (kostenaandeel 0,2%)	B 2015	B 2016	2017	2018	2019
Benodigde belastingopbrengst (exclusief reserves)	115	117	120	125	128
Mutatie benodigde belastingopbrengst in %		3,3%	2,8%	3,9%	2,8%
Mutatie benodigde belastingopbrengst in % gemiddeld		3,2%	3,2%	3,2%	3,2%
Belastingopbrengst o.b.v. gemiddelde mutatie		117	121	124	129
Mutatie bestemmingsreserve tariefegalisatie	-2	-1	0	-1	-1
Benodigde belastingopbrengst (inclusief reserves)	113	116	120	124	127
Aantal hectare	32.923	35.725	35.725	35.725	35.725
Tarief natuur	€ 3,44	€ 3,26	€ 3,36	€ 3,47	€ 3,56
Tariefswijziging PB 2016-2019	nvt	-5,2%	3,1%	3,3%	2,6%
Tariefswijziging MJV 2016-2019	nvt	-4,7%	0,9%	3,3%	3,2%

Ontwikkeling lastendruk, huishoudens, bedrijven en agrarische bedrijven

Tabel 47: Lastendruk huishoudens en bedrijven PB 2016-2019

Huishoudens en bedrijven	B 2015		B 2016		2017		2018		2019*	
	bedrag (€)	bedrag (€)	mutatie(%)	bedrag (€)	mutatie(%)	bedrag (€)	mutatie(%)	bedrag (€)	mutatie(%)	
Eenpersoonshuishouden	103,26	105,53	2,2%	109,49	3,8%	112,15	2,4%	114,56	2,1%	
Referentie MJV 2016-2019		105,59	2,3%	109,00	3,2%	111,57	2,4%	114,20	2,4%	
Kader bestuursakkoord (januari 2014)	104,00	107,50	3,2%	111,00	3,2%	114,50	3,2%	118,00	3,2%	
<i>Verschil met kader*</i>	-0,74	-0,06	0,0%	-1,51	0,6%	-2,35	-0,8%	-3,44	-1,1%	
Meerpersoonshuishouden	292,75	298,47	2,0%	305,90	2,5%	312,94	2,3%	319,62	2,1%	
Referentie MJV 2016-2019		298,51	2,0%	304,41	2,0%	311,36	2,3%	318,38	2,3%	
Kader bestuursakkoord (januari 2014)	294,00	300,00	2,3%	307,00	2,3%	314,00	2,3%	321,00	2,3%	
<i>Verschil met kader*</i>	-1,25	-0,04	0,0%	-1,10	0,2%	-1,06	0,0%	-1,38	-0,2%	
Bedrijf met 50 ve	3.399	3.460	1,8%	3.537	2,2%	3.607	2,0%	3.680	2,0%	
Referentie MJV 2016-2019		3.460	1,8%	3.512	1,5%	3.582	2,0%	3.655	2,0%	
Kader bestuursakkoord (januari 2014)	3.404	3.468	2,0%	3.537	2,0%	3.608	2,0%	3.680	2,0%	
<i>Verschil met kader*</i>	-5	0	0,0%	0	0,2%	-1	0,0%	0	0,0%	
Agrarisch bedrijf oppervlakte 40 ha. (gemiddeld bedrijf)	2.353	2.427	3,1%	2.503	3,1%	2.584	3,2%	2.651	2,6%	
Referentie MJV 2016-2019		2.430	3,2%	2.498	2,8%	2.578	3,2%	2.656	3,0%	
Kader bestuursakkoord (januari 2014)	2.365	2.441	3,2%	2.517	3,2%	2.598	3,2%	2.681	3,2%	
<i>Verschil met kader*</i>	-12	-3	-0,1%	-14	-0,1%	-14	0,0%	-30	-0,6%	

*) Voor 2016 geldt als kader de MJV 2016-2019 vanuit het AB-besluit MJV 2016-2019 (1 juli 2015). Voor 2017 en 2018 geldt als kader het bestuursprogramma en voor 2019 geldt geen bestuurlijk kader. Voor 2019 is als referentie het bestuurlijk kader 2015-2018 gebruikt (zie § 1.5).

De algehele stijging van WOZ-waarden in 2016 (prognose voor peildatum 1 januari 2015) komt uit op 0,4% t.o.v. de begroting 2015 (peildatum 1 januari 2014).

- De WOZ-waarde eigen huis is hierdoor vanaf 2016 bijgesteld naar € 222.000 (B 2015: € 221.000).
- De WOZ-waarde bedrijf is vanaf 2016 bijgesteld naar € 2.222.000 (B 2015: € 2.214.000).
- De WOZ-waarde agrarisch bedrijf is vanaf 2016 bijgesteld naar € 355.500 (B 2015: € 354.000).

3.8 Weerstandsvermogen

De paragraaf Weerstandsvermogen bevat tenminste een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's. Het 'weerstandsvermogen' is het vermogen van het waterschap om (financiële) tegenvallers op te vangen zonder dat de continuïteit van het waterschap in gevaar komt.

Weerstandscapaciteit

De 'weerstandscapaciteit' omvat alle middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt om substantiële financiële tegenvallers af te dekken, zodra risico's werkelijkheid worden. Concreet betreft de weerstandscapaciteit van waterschap Vechtstromen de optelsom van de algemene reserve en de post onvoorzien. In de meerjarenverkenning 2016-2019 is de weerstandscapaciteit bepaald op M€ 10,2. In deze programmabegroting is het saldo aan algemene reserves ten opzichte van de meerjarenverkenning 2016-2019 met M€ 9,4 ongewijzigd gebleven. Het saldo aan onvoorzien van M€ 0,8 is ten opzichte van de meerjarenverkenning 2016-2019 met 1,2% geïndexeerd. De actuele weerstandscapaciteit bedraagt:

Tabel 48: Weerstandscapaciteit

(bedragen in k€)	B 2016 watersysteem- beheer	B 2016 zuiverings- beheer	B 2016 Totaal	B 2015 Totaal
Algemene reserve	5.138	4.263	9.401	9.401
Onvoorzien	381	393	774	769
Totaal	5.519	4.656	10.175	10.170

Inventarisatie risico's

Om het weerstandsvermogen te bepalen, is ten tijde van het jaarverslag 2014 een geactualiseerde risico-inventarisatie uitgevoerd, die toegesneden is op de bedrijfsvoering van waterschap Vechtstromen. Daarbij zijn systematisch en in overleg met de organisatie de risico's waarmee waterschap Vechtstromen te maken heeft in beeld gebracht en financieel vertaald. Deze risico-inventarisatie geldt voor meerdere jaren totdat weer een nieuwe risico-inventarisatie wordt uitgevoerd. In de volgende tabel zijn de voornaamste risico's voor waterschap Vechtstromen met de grootste financiële impact weergegeven (onderverdeeld naar watersysteembeheer en zuiveringsbeheer).

Tabel 49: Gewogen financiële risico's

(bedragen in k€)	B 2016 Totaal	B 2016 Watersysteem- beheer	B 2016 Zuiverings- beheer
<u>Eenheid Watersysteem en Zuiveren</u>	1.815	1.365	450
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niet snel genoeg kunnen ingrijpen bij een dijkdoorbraak ▪ Geen goede planning voor het baggerprogramma of baggerwerkzaamheden worden niet juist uitgevoerd ▪ Onvoldoende onderhoud aan waterlopen, waterkeringen, transportstelsels of rioolzuiverings- en slibverwerkingsinstallaties ▪ Geen of onvoldoende inzicht in staat van onderhoud van waterlopen, waterkeringen, transportstelsels of rioolzuiverings- en slibverwerkingsinstallaties [inclusief (biogas)veiligheid] ▪ Onderwaterzetting van retentiegebied met (gewas)schade tot gevolg ▪ Hoge(re) onderhoudskosten als gevolg van ongunstige aanbestedingen ▪ Verontreiniging op een installatie, persleidingbreuk of overstort ▪ Te lage raming van kosten voor chemicaliën en slibverwerking 			
<u>Eenheid Techniek en Diensten</u>	330	245	85
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beheersbaarheid van deelnemersbijdrage aan verbonden partij ▪ Foutieve meetgegevens of uitval van meetsystemen 			

(bedragen in k€)	B 2016 Totaal	B 2016 Watersysteem- beheer	B 2016 Zuiverings- beheer
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onjuiste informatie in legger ▪ Onvoldoende toezicht of niet snel genoeg kunnen ingrijpen ▪ Illegale lozingen 			
Eenheid Ontwikkeling en Advies	1.782	1.109	673
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen of minder subsidie verkrijgen voor investeringsbudgetten ▪ Vertraging in uitvoering van investeringsbudgetten door stagnatie in grondverwerving, door bezwaarprocedures of wegens faillissement van aannemer ▪ Aanleg van waterlopen of waterkeringen en bouw van transportstelsels of zuiverings- en slibverwerkingsinstallaties voldoen niet aan de gestelde eisen als gevolg van verkeerde ontwerpgegevens of ontwerpfouten ▪ Afhaken van bedrijven van zuiveringsinstallaties ▪ Vertraging in de bouw van innovatieve installaties ▪ Plannen van derden worden onvoldoende beoordeeld op de watertoets 			
Eenheid Bestuur en Organisatie*	2.188	1.118	1.070
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niet voldoen aan wet- en regelgeving bij (Europese) aanbestedingen ▪ Arbeidsconflict met een vertrekregeling als gevolg ▪ Niet kunnen voldoen aan betalingsverplichtingen met financiering tegen ongunstige tarieven als gevolg ▪ Te lage raming van het inflatiepercentage ▪ Garantstelling voor lening van verbonden partij wordt aangesproken ▪ Te hoge raming van de bate aan geactiveerde lasten ▪ Te lage raming van sociale lasten en pensioenlasten 			
Totaal gewogen financiële risico's	6.115	3.837	2.278

*) Deze risico's zijn weliswaar geïnventariseerd binnen de eenheid Bestuur en organisatie maar hebben een concernbrede werking.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen betreft een ratio waarbij de weerstandscapaciteit van M€ 10.2 gerelateerd wordt aan de gewogen financiële risico's van M€ 6,1. Hieruit resulteert een ratio van 1,7.

Tabel 50: Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen	watersysteem- beheer	zuiverings- beheer	Totaal
Weerstandscapaciteit	5.519	4.656	10.175
Gewogen financiële risico's	3.837	2.278	6.115
Ratio weerstandsvermogen	1,4	2,0	1,7

Beleid weerstandscapaciteit en risico's

Voor de beoordeling van de uitkomst van dit kengetal voor het weerstandsvermogen wordt veelal gebruik gemaakt van de volgende waarderingstabel. Deze is ontwikkeld in een samenwerking tussen het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement en de Universiteit Twente.

Tabel 51: Waarderingstabel

Waarderings- cijfer	Ratio	Betekenis	Waarderings- cijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2	Uitstekend	D	0,8 - 1	Matig
B	1,4 - 2	Ruim voldoende	E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
C	1 - 1,4	Voldoende	F	< 0,6	Ruim onvoldoende

In de beleidsnotitie 'Reserves en voorzieningen, Vechtstromen' is de norm voor de ratio van het weerstandsvermogen gesteld op 1,0 tot 1,4 (100% tot 140% van de geïnventariseerde financiële risico's). Op basis van deze ontwikkelde normtabel is een ratio van 1,7 te kwalificeren als "ruim voldoende".

3.9 Financiering

In deze paragraaf worden de financiering en de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille van het waterschap weergegeven.

Algemene ontwikkelingen

Door het aantrekken van binnenlandse bestedingen herstelt de Nederlandse economie goed. Ook de Europese economie laat economisch herstel zien. Dit wordt ondersteund door een verbetering van de internationale omgeving en van de prijsconcurrentie-positie. In de Verenigde Staten is ook meer zicht op economische groei. Het stelsel van de centrale banken (FED) vermindert daarom haar stimuleringsbeleid. De verwachting is dat de rente eind 2015 voor het eerst sinds jaren zal worden verhoogd, zodat de rentetarieven op de Nederlandse geld- en kapitaalmarkt in 2016 een lichte stijging zullen vertonen.

Herstructurering leningenportefeuille / herfinancieringen

Na intensieve voorbereidingen is op 1 mei 2015 overeenstemming bereikt met de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) over de herstructurering van de leningenportefeuille. Vastgelegd is een 50-jarige lening met een omvang van M€ 240 voor een rentepercentage van 2,285%. Het huidige gemiddelde rentepercentage bedraagt 3,65%. Deze herstructurering levert in 2016 een rentevoordeel op van ruim M€ 3,2. Daarnaast leveren de reguliere (her)financieringen in 2015 een structureel rentevoordeel op van M€ 0,8. Met elkaar is er dus een totaal jaarlijks structureel rentevoordeel van M€ 4,0.

Schatkistbankieren

Naar verwachting worden er in 2016 geen tijdelijk overtollige financiële middelen afgedragen aan de Nederlandse schatkist vanwege de wettelijke verplichting tot schatkistbankieren. Deze financiële middelen zullen onder de doelmatigheidsdrempel van M€ 0,95 blijven. Deze drempel bedraagt 0,75% van het begrotingstotaal 2016.

Rente en risicobeheer

Rentebeheer

Daarbij is er onderscheid te maken tussen:

- *Rente op de geldmarkt (leningen met een looptijd van maximaal 1 jaar)*. Op basis van een kasgeldlening met een looptijd van één maand verwachten wij in 2015 een gemiddeld rentepercentage van 0,20% te moeten betalen.
- *Rente op de kapitaalmarkt (leningen met een looptijd langer dan 1 jaar)*. Op basis van een langlopende lineaire geldlening met een looptijd van tien jaar verwachten wij in 2016 een gemiddeld rentepercentage van 1,30% te betalen.

Gezien het grote verschil tussen de te betalen rente op de kapitaal- en geldmarkt wordt optimaal gefinancierd met rekening-courantkrediet en met kasgeldleningen.

Risicobeheer

Het renterisico wordt beperkt door de hantering van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Financiering vindt alleen plaats in euro's, valutarisico's zijn daarom niet aanwezig. Ook tegenpartijrisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's achten wij niet aanwezig.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal mag deze limiet niet overschrijden. De kasgeldlimiet voor 2016 is M€ 29,3 en bedraagt 23% (het wettelijke vastgestelde percentage) van het begrotingstotaal 2016. Om onder de kasgeldlimiet te kunnen blijven, zullen naar verwachting in 2016 nieuwe langlopende geldleningen worden aangetrokken.

Renterisiconorm

Deze wettelijke norm schrijft voor welk bedrag maximaal per jaar mag worden afgelost c.q. mag worden herzien aan rente met betrekking tot de vaste schuld. De renterisiconorm voor 2016 is M€ 38,2 en bedraagt 30% (het wettelijke vastgestelde percentage) van het begrotingstotaal 2016. Het doel van de norm is de beheersing van de fluctuaties in rentelasten over de jaren heen.

Voor het bepalen van het renterisico dienen de te betalen aflossingsbedragen en renteherzieningen met betrekking tot de bestaande leningenportefeuille per 1 januari 2016 te worden opgeteld en te worden vergeleken te worden met de renterisiconorm. Met betrekking tot de huidige geldleningenportefeuille vindt geen renteherziening plaats. De totale aflossingen 2016 en verder zullen naar verwachting onder de renterisiconorm blijven. Zie onderstaande tabel.

Tabel 52: Renterisiconorm

(bedragen in k€)	B 2016	2017	2018	2019
Renterisiconorm	38.164	38.164	38.164	38.164
Aflossingen	9.825	12.167	19.583	16.483
Ruimte onder de norm	28.339	25.997	18.581	21.681

Rente-omslagpercentage

Vanwege de hantering van integrale financiering worden de rentelasten met betrekking tot investeringen toegerekend aan de programma's via een renteomslag-percentage. In 2016 wordt uitgegaan van 2,47%, waarbij rekening is gehouden met de ingeschatte rentepercentages 2016 met betrekking tot de geld- en kapitaalmarkt.

Financieringstekort

Bij de berekening van het rente-omslagpercentage 2016 is gebleken dat het te verwachten financieringstekort voor 2016 M€ 55 zal zijn. Dit tekort ontstaat door de strategische grondaankopen welke niet meer als investering geraamd worden, het verschil tussen de (hogere) investeringen en de (lagere) afschrijvingen en door de herfinanciering van de bestaande geldleningen. Het tekort zal zo veel mogelijk worden gefinancierd door optimaal gebruik te maken van kortlopende financieringsmiddelen tot maximaal de kasgeldlimiet.

3.10 Verbonden partijen

Deze paragraaf beschrijft de verbonden partijen waarin wij participeren met het oog op de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in deze begroting. Met 'verbonden partijen' worden privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties bedoeld, waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan vertegenwoordiging in het bestuur of het hebben van een stemrecht. Er is een financieel belang wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en die mogelijk verliest in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij op het waterschap kunnen worden verhaald. Waterschap Vechtstromen heeft bestuurlijke en financiële belangen in verschillende verbonden partijen waaronder gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen. Deze paragraaf gaat op hoofdlijnen in op de verbonden partijen. De beheersbegroting bevat meer detailinformatie.

Tabel 53: Verbonden partijen

Verbonden partijen (bedragen in k€)	Deelname- percentage (afgerond)	Bijdragen B 2016
Unie van Waterschappen	5%	523
STOWA	n.v.t.	403

Verbonden partijen (bedragen in k€)	Deelname- percentage (afgerond)	Bijdragen B 2016
Het Waterschapshuis	4%	610
Nederlandse Waterschapsbank NV	13%	0
Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus-Tricijn	17%	2.924
Nieuwater BV	50%	0
NV Slibverwerking Noord Brabant	13%	4.200
Aqualysis	31%	1.847
Stichting Bodemsanering Schoonebeek	n.v.t.	0
Euregio	1%	9
Totaal		10.507

Hierna volgt een nadere toelichting op de verbonden partijen.

Unie van Waterschappen

De Unie behartigt de belangen van de waterschappen in het nationale en internationale speelveld en zorgt voor onderlinge kennisuitwisseling en samenwerking. Speerpunten in 2016 zijn: verbetering van de zichtbaarheid naar de leden, de tussenevaluatie Bestuursakkoord Water, een waterschapsvisie op digitalisering, het stimuleren van innovatie en zichtbaar maken van de meerwaarde van waterschappen. De leden van de Unie zijn samen aansprakelijk voor eventuele tekorten. Zij delen kosten en risico's naar evenredigheid. Vechtstromen staat naar rato van zijn aandeel in de deelnemersbijdrage garant voor een doorlopend krediet van maximaal M€ 2 bij de Nederlandse Waterschapsbank. Dit is in 2015 afgesloten voor de opvang van liquiditeitstekorten.

STOWA

STOWA is het kennisinstituut voor de waterschappen. Het stemt de kennisbehoefte af en zorgt voor ontwikkeling en beschikbaarstelling van kennis. De onderzoeksprogramma's richten zich op Waterweren, Watersystemen, Waterketen en Afvalwatersystemen. Speerpunten voor 2016 zijn: doelmatigheid, kostenreductie en watergovernance. Bijzondere risico's worden niet voorzien.

Het Waterschapshuis (HWH)

Het Waterschapshuis bevordert de samenwerking tussen waterschappen en overheden in de 'natte' sector op het gebied van ICT. Oogmerk is reductie van kosten en kwetsbaarheid en bevordering van kwaliteit. HWH zet in op een slankere, vraaggerichte organisatie en werkt in 2016 aan de ontwikkeling van e-HRM, de datamodellen voor systeem, keringen en riolering en de Centrale Distributie (data) Laag. Vechtstromen loopt alleen (financiële) risico's in de programma's en projecten waarin wij deelnemen. We beperken de risico's door goed opdrachtgeverschap en bewaking van de voortgang van projecten.

De Nederlandse Waterschapsbank N.V (NWB)

De NWB biedt financieringen voor waterschappen, gemeenten, provincies en instellingen tegen gunstige voorwaarden. Vanwege het akkoord Basel III, is besloten tot maximale reservering van de jaarlijkse netto winst vanaf 2011. Zodra aan de vereiste kapitaaleisen (per 1 januari 2018) is voldaan, is uitkering van dividend weer mogelijk. Verder versterkt de NWB in 2016 haar kapitaal om aan Basel III te voldoen. De NWB Bank heeft een laag risicoprofiel en een hoge solvabiliteit. De bank beschikt over Aaa/AA+ ratings van Moody's en Standard & Poor's. Met de deelname aan de NWB lopen wij geen risico als het gaat om het verkrijgen van financiering. Beschikbaarheidsrisico's voorkomen we ook door bij minimaal drie kapitaalmarktpartijen offertes op te vragen conform het Treasurystatuut.

GBLT (Gemeenschappelijke Belastingkantoor Lococensus Tricijn)

Het GBLT heft en int belastingen voor waterschappen en gemeenten. Deelname in het GBLT reduceert de kosten en kwetsbaarheid en bevordert de kwaliteit en klantgerichtheid. Per 1 januari treden de gemeenten Dalfsen en Bunschoten toe. In 2016 krijgt de verbetering gegevensbeheer prioriteit. De deelnemers in het GBLT zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het aanvullen van eventuele tekorten.

NieuWater BV

NieuWater richt zich op optimaal watergebruik en-hergebruik door gezuiverd rioolwater geschikt te maken voor stoom. Ook is NieuWater actief op innovatie van zuiveringstechnologieën en meetsystemen. NieuWater BV streeft in 2016 naar omzetgroei met opdrachten op het gebied van hergebruik van water, energie en overige grondstoffen, met als doel een financieel resultaat van € 1.020.000.

NieuWater BV verdient voornamelijk geld met de levering van puur water aan de NAM. Het contract met de NAM bestaat voor het grootste deel uit vastrecht. Nieuwe contracten met marktpartijen brengen mogelijk financiële risico's voor NieuWater met zich mee. Vechtstromen heeft als overheidsorgaan en aandeelhouder NieuWater gewezen op de juridische kaders om juridische risico's te voorkomen.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

SNB verwerkt zuiveringsslib kosteneffectief, duurzaam met waarborging van de continuïteit. SNB zet in 2016 in op verdere verduurzaming van de slibeindverwerking en lagere verwerkingskosten als bijkomend effect. Vanaf 1 januari 2017 wint SNB het fosfaat voor 100 % terug voor hergebruik.

Vechtstromen loopt geen risico's op transacties die SNB aanging vóór toetreding van toenmalig waterschap Regge en Dinkel. Innovaties op de RWZI's zetten de bezettingsgraad van SNB onder druk. Gezocht wordt naar alternatieven voor de vrijkomende capaciteit. De SNB is per 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig. De gevolgen worden momenteel onderzocht.

Aqualysis

Aqualysis verricht biologisch en chemisch onderzoek voor een aantal waterschappen. Door deelname aan Aqualysis blijft de adviesfunctie van een laboratorium verbonden met de primaire taken van het waterschap. Aqualysis richt zich in 2016 op de uitvoering afspraken conform de jaarbegroting.

De samenwerking tussen de waterschappen is een punt van aandacht en tevens een financieel risico. Een lagere meetvraag van een van de waterschappen zorgt voor hogere kosten voor alle andere deelnemers. Goede samenwerking, transparantie en voortgangsrapportages verkleinen deze risico's.

Stichting bodembeheer Schoonebeek (SNS)

SNS richt zich op het wegnemen en voorkomen van verdere bodemverontreinigingen van de wijken bij Schoonebeek. Deze verontreinigingen zijn ontstaan met het dempen van wijken en een aantal andere locaties. In het Convenant Gedempte Wijken zijn afspraken gemaakt over het bodembeheer en is een financiële regeling getroffen. Het oogmerk is het wegnemen van belemmeringen voor grondtransacties.

EUREGIO

EUREGIO bevordert, ondersteunt en coördineert regionale grensoverschrijdende samenwerking. Het is het platform voor Duitse bestuurlijke contacten en biedt mogelijkheden voor samenwerking bij grensoverschrijdend waterbeheer. 2016 staat in het teken van het uitbouwen van Duitse contacten. Na lidmaatschap per 1 januari 2016 volgt nadere concretisering doelstellingen.

Vechtstromen is aansprakelijk voor het aanvullen van eventuele tekorten van de EUREGIO. Via het Algemeen Bestuur van de EUREGIO en de EUREGIO-Raad hebben we zeggenschap over deze risico's.

3.11 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering omvat het geheel van interne organisatie-onderdelen die ondersteunend zijn aan de primaire activiteiten (kerntaken) van het waterschap. Hiervoor is het dagelijks bestuur beleidsvormend. De stand van de organisatie en de ontwikkelingen daarin zijn opgenomen in programma 3 (Besturen en organiseren) in hoofdstuk 2.3 van deze programmabegroting.

Vechtstromen vindt het van belang dat de organisatie veilig, ethisch en volgens wettelijke voorschriften functioneert. Deze paragraaf gaat in op enkele specifieke aspecten van de bedrijfsvoering die daaraan een belangrijke bijdrage leveren.

Onderwerp	Informatieveiligheid
Waar willen we naar toe?	Landelijk en zelfs op Europees niveau wordt steeds meer aandacht gegeven aan informatieveiligheid met name door de overheden. In Nederland wordt naar verwachting per 1 januari 2016 de Wet op datalekken ingevoerd en op Europees niveau is meer wet- en regelgeving in voorbereiding. Alles gericht om als overheden veiliger en verantwoord te kunnen werken met ICT. Deze veranderingen worden nauw gevolgd door de Unie van waterschappen en voorgelegd aan de waterschappen.
Wat hebben we al gedaan?	Begin 2015 is de BIWa (baseline informatiebeveiliging waterschappen) uitgegeven door de Unie: een set maatregelen op gebied van i-veiligheid waar alle waterschappen mee aan de slag moeten. Ook wordt gevraagd dat elk waterschap zelf beleid op gebied van i-veiligheid laat vaststellen door het bestuur. Dit beleid zal voor 31 december 2015 worden voorgesteld. Intern is binnen de eenheid B&O een organisatie opgetuigd om de veranderingen te volgen.
Wat staat ons in 2016 te doen?	Na vaststelling van het beleid met bijbehorend actiepakket zal in 2016 een begin worden gemaakt met de uitvoering van de vele maatregelen uit de BIWa. Er zal onder meer een project starten om een technische uitwijkvoorziening in te richten voor calamiteitsituaties. Daarnaast zullen regels en reglementen worden voorgesteld om toegang tot bedrijfsmiddelen/gebouwen beter te beveiligen, het gebruik en het beheer van ICT middelen aan te scherpen en het personeel beter te wijzen op hun rechten en plichten.

Onderwerp	Informatiebeheer
Waar willen we naar toe?	Voor een goed functionerende organisatie is professioneel informatiebeheer van belang. Dat willen we bereiken via een aantal speerpunten: <ol style="list-style-type: none"> 1. Overgang naar digitaal werken 2. Kwaliteitsverbetering van opslaan, beheer en verwerking van informatie 3. Samenwerking, zowel binnen als buiten het waterschap In 2014 is dit vastgelegd in een beleidsplan 2014-2017 voor Informatiebeheer.
Wat hebben we al gedaan?	Voor de overgang naar digitaal werken is een Handboek vervanging opgesteld en is in september het besluit vervanging goedgekeurd door het DB. Om kwaliteitsverbetering te bewerkstelligen zijn een fors aantal werkafspraken, procedures en controles doorgevoerd. Uitkomst van de eerste KPI-meting vormt input hiervoor. Samenwerking binnen het waterschap richt zich met name op invoeren van het zaakgericht werken en onszelf profileren. Buiten het waterschap wordt aan regionale en landelijke overlegvormen deelgenomen (doel is netwerkvormen en volgen van nieuwe ontwikkelingen).
Wat staat ons in 2016 te doen?	Op 1 januari 2016 gaat het digitaal werken in voor te vernietigen stukken. Om de professionalisering van het team verder te ontwikkelen wordt samen met externe hulp een verbetertraject ingezet. Doorgaan met invoeren zaakgericht werken en bieden en vastleggen van meer structuur. Door evaluatie van de KPI's een kwaliteitszorgsysteem ontwikkelen. Binnen Waterkracht samenwerken en professionalisering verhogen. Voorbereiden op E-depot.

Onderwerp		Arbo en Milieu
Waar willen we naar toe?	Vechtstromen wil een veilige, gezonde en prettige werkomgeving creëren. Daarbij streven we de volgende doelen na: <ul style="list-style-type: none"> • integrale betrokkenheid van arbo, zowel in de uitvoering als ook aan de voorkant waar de besluiten genomen worden die impact op de arbeidsomstandigheden kunnen hebben • goed zicht- en bereikbaar zijn • arbozorgsysteem op orde 	
Wat hebben we al gedaan?	<ul style="list-style-type: none"> • Om de integrale betrokkenheid te vergroten wordt het arbo-team in toenemende mate betrokken bij werkvoorbereiding, het inkopen van middelen/diensten, beoordelen van plannen, onderdeel zijn van commissies, ATEX-team, advisering, etc. • Om zicht- en bereikbaar te zijn, zijn de medewerkers arbo in regio's ingedeeld waar zij vaak op de werkvloer aanwezig horen te zijn (toezicht houden) en regelmatig voorlichtingssessies geven. • Om het arbozorgsysteem op orde te krijgen is onlangs het arbobeleidsplan goedgekeurd door MT/directie, is het handboek arbozorg en het BHV-plan nagenoeg gereed, zijn een belangrijk aantal procedures/werkinstructies geïmplementeerd, worden V-opleidingen georganiseerd, de werkvloer ondersteunt. • De RI&E is op 1 oktober 2015 afgerond. Dat onderzoek geeft een beeld van hoe we ervoor staan. 	
Wat staat ons in 2016 te doen?	Implementatie van de arbo-catalogus, verder opstellen van procedures / werkinstructies, aan de voorkant van processen betrokken zijn, regelmatig in gesprek met MT, verder bouwen aan het arbozorgsysteem, doorlopend uitvoering geven aan het arbobeleid, risicoprofiel per functie/rol opstellen, etc.	

Onderwerp		Crisisorganisatie bedrijfsvoering
Waar willen we naar toe?	Vechtstromen streeft naar veilig watersysteem en -keten voor onze burgers. Toch kan het voorkomen dat er dingen mis gaan. Dan is het belangrijk om een goed voorbereide en efficiënt werkende crisisorganisatie te hebben. Dit willen we bereiken door de komende jaren invulling te geven aan de doelen uit de landelijke visie crisisbeheersing. Speerpunt is een goede samenwerking met onze partners na. Een van de belangrijkste concrete doelstellingen is de implementatie van het netcentrisch werken.	
Wat hebben we al gedaan?	In de afgelopen anderhalf jaar hebben we een nieuwe crisisorganisatie beschreven en ingericht. Dit betekent dat we onder andere een crisisplan en diverse bestrijdingsplannen en procedures hebben opgesteld. Daarnaast hebben we medewerkers hebben opgeleid en getraind en de samenwerking met onze netwerkpartners hebben verder verbeterd.	
Wat staat ons in 2016 te doen?	In verband met de vele ontwikkelingen om ons heen, nieuwe inzichten en de (landelijke) opgaven, willen we de crisisorganisatie in 2016 doorontwikkelen. Een voorstel hiervoor aan is in de maak. De doorontwikkeling kan als gevolg hebben dat de inrichting van de crisisorganisatie in meer of mindere gaat veranderen. Hoe e.e.a. in zijn werk zal gaan, zal worden voorbereid en uitgewerkt door een nog te vormen projectgroep.	

Onderwerp		Integriteit
Waar willen we naar toe?	Vechtstromen vindt het van belang dat handelingen en gedrag van zowel bestuurders als ambtenaren in lijn zijn met de normen en waarden van de organisatie (PRIO) en wet- en regelgeving. We willen integriteit borgen binnen het waterschap door beleid, gedragscodes en diverse regelingen. Maar vooral door in gesprek te zijn over integriteit.	
Wat hebben we al gedaan?	De organisatie heeft een projectstructuur ingericht. De projectgroep levert het beleid, de gedragscodes en diverse regelingen op. Deze producten (bestuurlijke en ambtelijke integriteit) zijn in 2015 vastgesteld. Daarnaast heeft het algemeen bestuur op 2 september 2015 een interactieve sessie gehad over integriteit.	
Wat staat ons in 2016 te doen?	In 2016 zetten we in op de uitvoering van het beleid, de gedragscodes en de regelingen. Denk hierbij aan het benoemen van vertrouwenspersonen, de integriteitscoördinator en het inrichten van diverse (wettelijke) registers. Daarnaast vinden interactieve sessies plaats met medewerkers. En willen we de PDCA-cyclus verder inrichten en vastleggen.	

Onderwerp	Rechtmatigheid
Waar willen we naar toe?	Naar de samenleving toe wil waterschap Vechtstromen rechtmatig opereren. De besteding van onze financiële middelen moet in overeenstemming zijn met wet- en regelgeving. Daar moeten de processen in onze organisatie op zijn ingericht.
Wat hebben we al gedaan?	We hebben belangrijke stappen gezet om onze processen te verbeteren. Bij de jaarrekening over 2014 ontvingen we van de accountant een goedkeurende verklaring met betrekking tot de rechtmatigheid. Aandachtspunt is de verdere implementatie van de naleving van inkoop- en aanbestedingsregelgeving.
Wat staat ons in 2016 te doen?	In 2016 hopen we bij de jaarrekening over 2015 wederom een goedkeurende verklaring van de accountant met betrekking tot de rechtmatigheid te ontvangen. In 2015 zijn we volop bezig geweest om het inkoop- en aanbestedingsproces verder te structureren. Dit zal bijdragen aan de beheersing van het inkoopproces en het rechtmatig laten verlopen van aanbestedingen in 2015 en 2016.

Onderwerp	Inkoop en aanbesteding
Waar willen we naar toe?	We zetten ons in op de verdere professionalisering van inkoop. De professionalisering richt zich niet alleen op de taken en rollen binnen het inkoopteam, maar op de gehele organisatie in haar rol als professionele opdrachtgever. Binnen Waterkracht leveren wij onze bijdrage aan het realiseren van een virtuele samenwerkingsplatform in 2020.
Wat hebben we al gedaan?	Sinds de fusie was inkoop vooral gericht op de waarborging van de rechtmatigheid en het structureren van processen. Vechtstromen vormt binnen Waterkracht een voorbeeldfunctie m.b.t. de inrichting van inkoop.
Wat staat ons in 2016 te doen?	Voor inkoop zijn de speerpunten in 2016: <ul style="list-style-type: none"> • het verder op orde brengen van inkoopbeheer; • het inrichten en implementeren van accountmanagement; • het inrichten en implementeren van contractmanagement; • het toepassen van de juiste aanbestedingsmethodieken i.h.k.v. vernieuwing en innovatie; • het borgen van de rollen en verantwoordelijkheden van een ieder die bij inkopen en aanbesteden is betrokken.

3.12 EMU-saldo

Het EMU-saldo is het totaal van de inkomsten minus de uitgaven van de Rijksoverheid, sociale fondsen en decentrale overheden. In het zogenoemde Stabiliteits- en Groeipact is per EU-lidstaat een EMU-tekort afgesproken van maximaal 3% van het bruto binnenlands product. Voor 2016 is bepaald dat decentrale overheden een ruimte van maximaal 0,4% (B2015: 0,5%) van het EMU-tekort mogen invullen. De Unie van Waterschappen heeft geadviseerd om voor 2016 uit te gaan van hetzelfde aandeel van de waterschappen als in 2015. Dit aandeel betreft 0,06% en resulteert voor Vechtstromen in 2016 in een EMU-referentiewaarde van M€ 18,2. Voor 2017 en verder wordt een verdere daling van de ruimte voor decentrale overheden verwacht tot 0,3%. Voor Vechtstromen resulteert dit in een EMU-referentiewaarde van M€ 12,5.

Uit onderstaande tabel blijkt voor 2016 een EMU-tekort van M€ 18,4. Dit voldoet nagenoeg aan de referentiewaarde van M€ 18,2 voor 2016. Vanaf 2017 nemen de investeringen in omvang af. Hierdoor daalt het EMU-tekort in 2017 naar verwachting naar M€ 13,3 en dat is M€ 0,8 hoger dan de verwachte referentiewaarde van M€ 12,5 voor 2017. Vanaf 2018 ligt het EMU-tekort bij gelijkblijvende omstandigheden ruim onder de referentiewaarde.

Tabel 54: EMU-saldo

Omschrijving (bedragen in k€)	B2015					
	B 2015	na 1 ^e wijziging	B 2016	2017	2018	2019
<u>EMU-exploitatiesaldo</u>						
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-4.891	-7.586	-2.538	-2.159	-3.690	-4.463
<u>Invloed investeringen</u>						
Bruto-investeringsuitgaven	-56.916	-59.424	-50.317	-44.333	-31.096	-30.637
Investeringsubsidies	5.630	4.146	6.633	3.811	1.554	1.589
Verkoop materiële en immateriële activa	0	0	0	0	0	0
Afschrijvingen	27.042	25.947	28.341	29.953	31.853	32.974
<u>Invloed voorzieningen</u>						
Toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	400	400	663	591	546	546
Onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	0	0	0	0	0	0
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-1.119	-1.119	-1.209	-1.172	-691	-500
Eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	0	0	0	0	0	0
<u>Invloed reserves</u>	0	0	0	0	0	0
<u>Deelnemingen en aandelen</u>	0	0	0	0	0	0
Totaal	-29.854	-37.636	-18.427	-13.309	-1.524	-491

4. Exploitatiebegroting 2016

In het Waterschapsbesluit is voorgeschreven dat de begroting onder meer dient te worden gepresenteerd naar kostendragers. Voor Vechtstromen gelden als kostendragers: 'watersysteembeheer' en 'zuiveringsbeheer' (zie § 3.4). Omdat de netto-kosten van het waterschap via de opbrengsten van belastingheffing worden gedekt, dienen de netto-kosten aan deze kostendragers te worden toegerekend. Gelet op het belang van de belastingheffing voor het waterschap en van het geven van inzicht in de lasten die bij belastingplichtigen worden neergelegd, vormt een overzicht van de bedragen die uiteindelijk tot lasten van de belastingplichtigen leiden een apart onderdeel van de begroting. Voor een verdeling van de netto-lasten naar de drie programma's zie § 2.1.3, § 2.2.3 en § 2.3.2.

4.1 Begroting naar kostendragers

Tabel 55: Begroting naar kostendragers: netto-lasten

(bedragen in k€)	watersysteem-beheer	zuiverings-beheer	Totaal
Rente en afschrijvingen	19.036	19.595	38.631
Personeelslasten	22.641	15.159	37.800
Goederen en diensten van derden	19.510	22.780	42.290
Bijdragen aan derden	2.135	1.034	3.169
Toevoeging aan bestemmingsreserves	942	942	1.884
Financiële baten	-235	-235	-470
Toevoeging aan voorzieningen	137	137	273
Onvoorziene uitgaven	381	394	774
Personeelsbaten	-88	-88	-175
Bijdragen van derden	-99	-13	-112
Onttrekkingen uit bestemmingsreserves	-1.101	-650	-1.751
Doorbelastingen	0	0	0
Geactiveerde lasten	-3797	-2.162	-5.959
Goederen diensten aan derden	-184	-2.691	-2.874
Totaal netto-lasten	59.278	54.202	113.480

In bovenstaande tabel is een deel van onder meer de personeelslasten verantwoord onder doorbelastingen. Deze kosten worden vanuit hulpkostenplaatsen doorbelast aan de kostendragers, zodat de kosten juist worden gecalceerd.

Tabel 56: Begroting naar kostendragers: opbrengsten

(bedragen in k€)	watersysteem-beheer	zuiverings-beheer	Totaal
Financiële baten	720	601	1.321
Waterschapsbelastingen opbrengsten			
Ingezetenen	18.120		18.120
Gebouwd binnendijks	31.840		31.840
Gebouwd buitendijks	1		1
Ongebouwd binnendijks	7.069		7.069
Ongebouwd buitendijks	12		12
Ongebouwd wegen	1.207		1.207
Ongebouwd waterberging	9		9
Natuur	116		116
Verontreinigingsheffing	143		143
Zuiveringsheffing		55.389	55.389
Kwijtschelding	-1.310	-2.717	-4.027
Oninbaar	-96	-294	-390
Totaal waterschapsbelastingen opbrengsten	57.111	52.378	109.489
Onttrekkingen uit bestemmingsreserves	2.098	2.573	4.671
Toevoegingen aan bestemmingsreserves	-650	-1.350	-2.000
Totaal netto-baten	59.278	54.202	113.480

4.2 Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten

In het Waterschapsbesluit en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen is voorgeschreven dat de begroting daarnaast dient te worden gepresenteerd naar kosten- en opbrengstsoorten. Daarbij dienen niet alleen de geraamde bedragen van het begrotingsjaar te worden vermeld, maar ook het geraamde bedrag van het vorige begrotingsjaar na wijziging, als het gerealiseerde bedrag van het voor-voorlig begrotingsjaar.

Tabel 57: Begroting naar kostensoorten

(bedragen in k€)	JR 2014	B 2015	B 2015 na 1 ^e wijziging	B 2016
Rente en afschrijvingen	39.781	40.593	39.601	38.632
Personeelslasten	35.848	38.330	38.178	37.800
Goederen en diensten van derden	40.506	43.103	45.425	42.290
Bijdragen aan derden	2.663	2.692	2.712	3.169
Toevoeging aan voorzieningen	3.498	400	400	663
Onvoorzien	0	765	2.605	774
Totaal lasten	122.296	125.883	128.921	123.328
Toevoegingen aan reserves	5.229	493	493	3.884
Totaal bruto-lasten	127.525	126.376	129.414	127.213
Oninbare systeem-/zuiveringsheffing	-761	-244	-244	-390
Geactiveerde lasten	-7.040	-8.220	-8.676	-5.959
Opbrengsten binnen programma's	-3.856	-3.679	-3.699	-3.632
Onttrekkingen reserve (binnen programma's)	-4.971	-1.368	-4.063	-1.751
Toevoegingen aan: reserves	-5.229	-493	-493	-2.000
Totaal netto-lasten	105.668	112.372	112.239	113.480

Tabel 58: Begroting naar opbrengstsoorten

(bedragen in k€)	JR 2014	B 2015	B 2015 na 1 ^e wijziging	B 2016
Financiële baten	2.040	1.735	1.806	1.791
Personeelsbaten	347	242	242	175
Goederen en diensten aan derden	868	2.850	2.875	2.875
Bijdragen van derden	2.052	123	113	112
Waterschapsbelastingen	106.636	107.824	107.623	109.879
Onttrekkingen aan voorzieningen	55	0	0	0
Geactiveerde lasten	7.040	8.220	8.676	5.959
Totaal baten	119.039	120.994	121.335	120.791
Onttrekkingen uit reserves	8.487	5.384	8.079	6.422
Totaal bruto-baten (inclusief mutaties reserves)	127.525	126.376	129.414	127.213

4.2.1. Toelichting op de kostensoorten

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de verschillen tussen de kostensoorten in de programmabegroting 2016 ten opzichte van de programmabegroting 2015.

Rente en afschrijvingen (mutatie -k€ 1.961 / -4,8%):

De post rente en afschrijvingen is opgebouwd uit k€ 28.341 (B2015: k€ 27.042) afschrijvingen en k€ 10.291 (B2015: k€ 13.551) rentelasten. Naar verwachting is voor een bedrag van circa M€ 50 aan onder handen werk ultimo 2015 gereed voor het beoogd gebruik. In 2016 zal dit voor het eerst tot afschrijvingslasten leiden. Deze lasten zijn hoger dan de vrijval die ontstaat doordat bepaalde activa geheel zijn afgeschreven. Per saldo betekent dit een stijging van de afschrijvingslasten met M€ 1,3. De rentelasten vallen voor 2016 lager uit in verband met de herstructurering van de leningenportefeuille.

Personeelslasten (mutatie -k€ 530 / -1,4%):

De personeelslasten zijn voor 2016 gebaseerd op 452 fte (B 2015; 455 fte). Bij de sociale lasten en salarissen is rekening gehouden met een stijgingspercentage van 2,5% (zie § 3.2).

Goederen en diensten van derden (mutatie -k€ 813 / -1,9%):

De post goederen en diensten van derden bestaat onder meer uit kosten die samenhangen met de aankoop van goederen die bestemd zijn voor gebruik en verbruik, energiekosten en verzekeringen. De verlaging van deze post wordt met name veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- a. De optimalisatie van de slibverwerking levert een totale besparing op van k€ 600, die onderverdeeld kan worden in de in de business case gestelde fusiebesparing (k€ 200) met daarboven een extra besparing (k€ 400).
- b. Daarnaast wordt voldaan aan de in de business case gestelde besparingen voor onderhoud zuiveringsinstallaties (k€ 100)
- c. Door heffen & invorderen van belastingen (k€ 54).
- d. Structurele besparingen worden gerealiseerd door: vermindering bedrijfsafval (k€ 100), een synergie op de verzekeringsportefeuille (k€ 80), herziening facilitaire diensten (k€ 97) en inkoop chemicaliën (k€ 100).
- e. Tegenover deze besparing staat onder meer een budgetverhoging van k€ 310 in verband met areaal uitbreidingen.

Bijdragen aan derden (mutatie k€ 477 / 17,7%):

Deze post bestaat uit bijdragen die door waterschap Vechtstromen worden betaald aan derden en waar tegenover geen direct aanwijsbare prestatie staat. De verhoging van deze post is met name (k€ 325) het gevolg van een in 2015 toegekende afhaaksubsidie. Daarnaast een overheveling van k€ 109 vanuit 'Goederen en dienst van derden' in verband met respectievelijk een overheveling van waterinlaatkosten en bijdrages in het kader van de wet milieubeheer.

Toevoeging aan voorzieningen (mutatie k€ 263 / 65,8%):

Voorzieningen worden gevormd voor een specifieke bestemming, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. In de begroting van 2016 zijn onder meer hogere toevoegingen opgenomen ten behoeve van de voorziening voor dubieuze debiteuren zuiveren (k€ 94) en systeem (k€ 52). Daarnaast is er een additionele toevoeging begroot van k€ 117 aan de voorziening voor bestuur.

Onvoorzien (mutatie k€ 9 / 1%):

De post onvoorzien heeft tot doel om onvoorziene lasten te bekostigen. De stijging van deze post is gerelateerd aan de inflatie.

Toevoegingen algemene reserves / bestemmingsreserves (mutatie k€ 3.391):

- Het verwachte te ontvangen dividend Nieuwater van k€ 450 is net als in 2015 als toevoeging geraamd aan de algemene reserves van watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Conform het besluit van het algemeen bestuur betreft de toevoeging voor beide beheren: k€ 225.
- In de nieuwe cao voor de waterschappen zijn afspraken gemaakt omtrent opleidingsrechten van medewerkers. Daarom wordt in 2016 een bedrag van k€ 1.434 toegevoegd aan de overige bestemmingsreserve overlopende verplichtingen.
- In 2016 wordt in verband met beleid rondom de schuldpositie een toevoeging geraamd aan de overige bestemmingsreserve brede heroverweging systeem van k€ 650. Om dezelfde reden wordt in 2016 een bedrag van k€ 1.350 toegevoegd aan de overige bestemmingsreserve brede heroverweging zuiveren.

4.2.2 Van bruto-lasten naar netto-lasten

In tabel 57 'Begroting naar kostensoorten' worden de bruto-lasten aangesloten op de netto-lasten zoals deze in tabel 55 'Begroting naar kostendragers: netto-lasten' zijn opgenomen. Omdat de netto-lasten van het waterschap via de opbrengsten van belastingheffing worden gedekt, dienen de netto-lasten aan deze kostendragers te worden toegerekend. In deze paragraaf wordt hierop een toelichting gegeven.

Oninbare systeem-/zuiveringsheffing (mutatie - k€ 390)

In de bruto-lasten is in de begroting naar kosten- en opbrengstesoorten een bedrag opgenomen van k€ 390 voor dubieuze debiteuren (zie § 4.2.1: 'toevoeging aan voorzieningen'). Deze kosten maken in de begroting naar kostendragers geen deel uit van de netto-lasten, maar deze worden gesaldeerd met de netto-baten.

Geactiveerde lasten (mutatie - k€ 5.959)

In de bruto-lasten is in de begroting naar kosten- en opbrengstesoorten een bedrag opgenomen van k€ 5.959 aan integrale personeelslasten. Deze kosten maken in de begroting naar kostendragers geen deel uit van de netto-lasten, omdat zij worden geactiveerd (onder de baten is een post geactiveerde lasten opgenomen van k€ 5.959, zie § 4.2.3, tabel 59).

Opbrengsten binnen programma's (mutatie - k€ 3.632)

Deze opbrengsten betreffen baten die in de begroting naar kostendragers worden verantwoord onder de netto-lasten en de begroting naar kosten- en opbrengstesoorten onder de bruto-baten. Het betreffen: (i) personeelsbaten, (ii) goederen en diensten aan derden, (iii) bijdragen aan derden en (iv) de verwachte dividenduitkering van Nieuwater (zie § 4.2.3 toelichting op de opbrengstesoorten).

Toevoegingen en onttrekkingen reserves binnen programma's (mutatie - k€ 1.890)

Dit betreffen toevoegingen en onttrekkingen aan reserves die in de begroting naar kostendragers binnen de programma's zijn verantwoord onder de netto lasten. In de begroting naar kosten- en opbrengstesoorten zijn deze opgenomen in de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

4.2.3 Toelichting op de opbrengstesoorten

Financiële baten (mutatie k€ 56 / 3,2%):

De post financiële baten bestaat uit rentebaten (k€ 1.341), alsmede de verwachte dividenduitkering van Nieuwater (k€ 450). De rentebaten met betrekking tot de berekende bespaarde rente over eigen financieringsmiddelen vallen k€ 56 hoger uit dan in 2015.

Personeelsbaten (mutatie -k€ 67 / -27,7%):

Onder de personeelsbaten worden onder meer de opbrengsten geraamd van gedetacheerd personeel en uitkeringen die verband houden met de ziektewet. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de geraamde uitkeringen die verband houden met de ziektewet in 2015 naar verwachting structureel k€ 65 lager uitvalt.

Goederen en diensten aan derden (mutatie k€ 25 / 0,9%):

De opbrengst van goederen en diensten aan derden bevat hoofdzakelijk baten van derden voor te verrichten werkzaamheden en aan derden te leveren diensten. De raming voor 2016 is nagenoeg aan de raming voor 2015.

Bijdragen van derden (mutatie -k€ 11 / -8,9%):

Naar verwachting zal de bijdrage van derden in 2016 k€ 11 lager zijn dan de raming in de begroting voor 2015. Dit is het saldo van een aframing van k€ 35 en de raming van een subsidie opbrengst van k€ 24 inzake zonnepanelen.

Waterschapsbelastingen (mutatie k€ 2.055 / 1,9%):

Zuiveringsheffing

De huishoudens worden in 2016 met 797.900 en de bedrijven met 287.600 verontreinigingseenheden belast. Het aandeel voor zuiveringsheffing huishoudens bedraagt in 2016 k€ 40.717 (B2015: k€ 40.079) en voor bedrijven k€ 14.676 (B2015: k€ 14.147). Het tarief voor 2016 is vastgesteld op € 51,03 (B2015: € 50,13) per vervuilingseenheid. Bij het berekenen van het tarief is rekening gehouden met k€ 294 (B2015: k€ 200) voor oninbare vorderingen en k€ 2.717 (B2015: k€ 2.493) voor kwijtschelding (= 53.250 geraamde ve's kwijtschelding).

Watersysteemheffing

- *Verontreinigingsheffing*

De kosten van watersysteembeheer worden allereerst toegerekend aan de directe lozers via de verontreinigingsheffing. Hiervoor geldt hetzelfde tarief per vervuilingseenheid als voor de zuiveringsheffing (zie hiervoor). Het tarief voor 2016 is vastgesteld op € 51,03 (B2015: 50,13) per vervuilingseenheid. Het aandeel verontreinigingsheffing in 2015 bedraagt k€ 143 (B2015: k€ 149). Het aantal directe lozers is geraamd op 2.800 ve's.

- *Algemene verdeelsleutels vier categorieën*

De resterende kosten van watersysteembeheer worden met behulp van algemene verdeelsleutels toegerekend aan de categorieën: ingezetenen, ongebouwd, gebouwd en natuur. In de eerste plaats wordt op basis van de inwonerdichtheid in het waterschapsgebied 30% toegerekend aan de categorie ingezetenen. De overige 70% wordt op basis van een combinatie van oppervlakte en waarde van de gronden verdeeld over de drie resterende categorieën. Gebouwd draagt aldus 55,2%, ongebouwd 14,6% en natuur 0,2% bij in de totale kosten watersysteembeheer.

- *Categorie Ingezetenen*

Het aandeel van ingezetenen in 2016 wordt k€ 18.120 (B2015: k€ 17.639) . Het aantal ingezetenen in 2016 is geraamd op 332.500. Het tarief voor ingezetenen komt daarmee uit op €54,50 (B2015: € 53,13) per woonruimte. In de berekening van het tarief voor oninbaar rekening gehouden met k€ 96 (B2015: k€ 44) voor oninbare vorderingen en k€ 1.310 (B2015: k€ 1.197) voor kwijtschelding (= 24.000 aantal geraamde huishoudens dat in aanmerking komt voor kwijtschelding).

- *Categorie gebouwd*

Het tarief voor gebouwd wordt berekend als percentage van de totale WOZ-waarde. De waardepeildatum voor alle lokale belastingen op onroerende zaken 2016 is wettelijk vastgesteld op: 1 januari 2015. Naar verwachting is de WOZ-waarde per 1 januari 2015 gelijk aan de WOZ-waarde op waardepeildatum 1 januari 2014 (zoals die in de begroting 2015 is gehanteerd). De categorie gebouwd draagt k€ 31.841 (B2015: k€ 31.272) bij in de kosten van watersysteembeheer. Het tarief voor gebouwd binnendijs komt uit op 0,0409% (B 2015: 0,0403%) van de totale WOZ-waarde en voor gebouwd buitendijs op 0,0102% (B2015: 0,0101%) van de totale WOZ-waarde.

- *Categorie ongebouwd*

Het aandeel ongebouwd bedraagt in 2016 k€ 8.297 (B2015: k€ 8.114). Het tarief per hectare voor ongebouwd binnendijs wordt voor 2016 € 53,10 (B2015: € 51,37); gebouwd buitendijs € 13,28 (B2015: € 12,84); wegen € 106,20 (B2015: € 102,74) en waterberging € 13,28 (B2015: € 12,84).

- *Categorie natuur*

Het aandeel natuur bedraagt in 2016 k€ 116 (B2015: k€ 113). Het tarief per hectare natuur komt voor 2016 uit op € 3,26 (B2016: € 3,44).

Onttrekkingen aan voorzieningen (mutatie k€ 0):

Er zijn geen onttrekkingen uit voorzieningen ten gunste van de exploitatie begroot voor 2016.

Geactiveerde lasten (mutatie -k€ 2.261 / -27,5%):

Activa worden op de balans gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De vervaardigingsprijs bevat onder meer de projecturen van waterschapspersoneel die zijn toe te rekenen aan de vervaardiging van een activum (bijvoorbeeld een watersysteemproject of zuiveringstechnisch werk). De projecturen van het waterschapspersoneel komen zowel als exploitatielast als exploitatiebate naar voren en zijn daarmee budgettair neutraal.

- Als exploitatielasten zijn de bijbehorende (salaris-)kosten geraamd onder de personeelslasten.
- Als exploitatiebaten worden deze exploitatielasten zichtbaar onder de noemer: 'geactiveerde lasten'. Wanneer een activum gereed is voor het beoogd gebruik, zullen deze geactiveerde lasten gedurende de levensduur van het activum via de afschrijvingen in de exploitatielasten worden verantwoord.

Doordat in 2016 geen bouwrente wordt toegevoegd aan het onderhanden werk valt de raming in 2016 substantieel lager uit. In onderstaande tabel is het financieel effect nader geduid:

Tabel 59: Geactiveerde lasten

	JR 2014 (uren)	JR 2014 (in k€)	B 2015 (uren)	B 2015 (in k€)	B 2016 (uren)	B 2016 (in k€)
Bouwrente projecten programma 1	-	1.391	-	932	-	0
Bouwrente projecten programma 2	-	445	-	653	-	0
Bouwrente projecten programma 3	-	74	-	39	-	0
Subtotaal	-	1.910	-	1.624	-	0
Geactiveerde uren programma 1	43.917	3.288	55.499	4.379	48.213	3.797
Geactiveerde uren programma 2	25.130	1.841	32.676	2.217	29.792	2.162
Subtotaal	69.047	5.129	88.175	6.596	78.005	5.959
Totaal		7.040		8.220		5.959

Onttrekkingen bestemmingsreserves (mutatie k€ 1.038):

- Ten behoeve van tariefseglisatie is voor 2016 een onttrekking geraamd van in totaal k€ 3.590 (voor watersysteembeheer: k€ 1.367 en voor zuiveringsbeheer: k€ 2.223).
- Voor 2016 is een onttrekking geraamd vanuit de overige bestemmingsreserve brede heroverweging watersysteem van k€ 382.
- Ten behoeve van incidentele werkzaamheden die in 2015 waren gepland, maar in 2016 worden uitgevoerd, wordt een bedrag van k€ 100 onttrokken aan de overige bestemmingsreserve overlopende verplichtingen.
- Ten behoeve van het onderhoud waterlopen is een onttrekking geraamd van in totaal k€ 401 aan de bestemmingsreserve Vecht.
- Vanuit de bestemmingsreserve transitiekosten is een onttrekking geraamd van in totaal k€ 700. Dit is ten behoeve van het ingroepad om te komen tot een jaarlijkse besparing van M€ 11 (zie § 1.5).
- Ter dekking van de overige transitiekosten is een onttrekking geraamd van k€ 550 ten laste van de bestemmingsreserve transitiekosten.
- Vanuit de bestemmingsreserve Nieuwater is een onttrekking geraamd van k€ 300, ter dekking van een deel van de besparingen 2015-2018 bestuursakkoord.
- Vanuit de bestemmingsreserve innovatie wordt een bedrag van k€ 400 onttrokken.